

VZDELANIE AKO NÁSTROJ
NA ROZVOJ
OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

**VÝMENA SKÚSENOSTÍ MEDZI
UKRAJINOU A SLOVENSKOM**

Tento zborník bol vydaný v rámci projektu SAMRS/2009/07/18 *Vysoké školy ako zdroj posilňovania občianskej spoločnosti v susednej Ukrajine, Slovensko – sprostredkovateľ na ceste ukrajinských akademikov do nového európskeho univerzitného priestoru*, ktorý realizuje Academia Istropolitana Nova, Svätý Jur, Slovenská republika v spolupráci s partnerom Centrum pre výskum v oblasti humanitných vied (Lvov, Ukrajina).

Projekt je podporený z prostriedkov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky, programu oficiálnej rozvojovej pomoci SlovakAid.

ĽVOVSKÁ NÁRODNÁ UNIVERZITA IVANA FRANKA
CENTRUM PRE VÝSKUM V OBLASTI
HUMANITNÝCH VIED (ĽVOV, UKRAJINA)

ACADEMIA ISTROPOLITANA NOVA
(SVÄTÝ JUR, SLOVENSKÁ REPUBLIKA)

VZDELANIE AKO NÁSTROJ NA ROZVOJ OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

(VÝMENA SKÚSENOSTÍ MEDZI UKRAJINOU
A SLOVENSKOM)

Zborník príspevkov na medzinárodnej vedeckej konferencii
28. október 2011 | Ľvov, Ukrajina

Projekt je podporený z prostriedkov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky,
programu oficiálnej rozvojovej omoci SlovakAid

OBSAH

PANEL I

ÚLOHA VZDELÁVANIA V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI: TENDENCIE, PROBLÉMY A VÝZVY

Mária Zubrytska.

Univerzita tretieho tisícročia: poslanie, nové výzvy a skúšky. 7

Roman Kalytchak.

Akademické mobility ako súčasť integrácie ukrajinských univerzít
do európskeho vzdelávacieho priestoru. 14

Jaroslav Prytula.

Strategické plánovanie na univerzitách USA a Ukrajiny. 20

Denisa Čiderová, Štefan Žák.

Internacionalizácia ako východisko stratégie rozvoja Obchodnej
fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. 27

Taras Tymo.

Certifikačné programy Ukrajinskej katolíckej univerzity. 41

Oleh Protsak.

Vzdelávanie ako katalyzátor integrácie
Ukrajiny do európskeho spoločenstva. 45

Iryna Starovoyt, Ievgeniia Nesterovych.

Univerzita Predstavivosti (University of Imagination).
Prínos do
informačnej a etickej univerz(um)ity. 50

PANEL II

SPOLUPRÁCA MEDZI UKRAJINOU A SLOVENSKOU REPUBLIKOU V OBLASTI VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA

Nadia Lobur.

Predpoklady otvorenia a perspektívy rozvoja slovakistiky vo Lvove. 59

Svitlana Pakhomova.

Užhorodská slovakistika ako etalón cezhraničnej spolupráce
v oblasti školstva. 64

Roman Kralik.

Kierkegaard – Spolupráca Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
s Univerzitou Ivana Franka vo Lvove. 71

Andriy Dakhniy.

Perspektívy ukrajinsko-slovenskej vedeckej spolupráce v kontexte
skúmania intelektuálneho dedičstva Sorena Aabyea Kierkegarda. 78

Oresta Losyk.

Pamäť pohostinnosti. 84

PANEL III**PROBLÉMY REALIZÁCIE CELOŽIVOTNÉHO
VZDELÁVANIA V SÚČASNÝCH REÁLIÁCH****Mykhailo Stashenko.**

Zabezpečenie celoživotného vzdelávania pedagógov
Volyňskej oblasti. 89

Zuzana Štefániková.

Celoživotné vzdelávanie sa týka budúcnosti každého z nás. 96

Kateryna Ostrovska.

Ukazovatele sociálno-psychologickej aktivity starších ľudí. 101

Myroslava Tovkalo.

Partnerstvo školy a komunity ako ukazovateľ občianskej spoločnosti.
Spoločensky aktívna škola. 106

PANEL I

ÚLOHA VZDELÁVANIA V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI: TENDENCIE, PROBLÉMY A VÝZVY

UNIVERZITA TRETIEHO TISÍCROČIA: POSLANIE, NOVÉ VÝZVY A SKÚŠKY

Mária Zubrytska

*Prorektorka pre vedecko-pedagogickú činnosť Lvovskej národnej univerzity
Ivana Franka (Lvov, Ukrajina), e-mail: zubrycka@franko.lviv.ua*

V príspevku sa venujeme globálnym výzvam a problémom súčasného univerzitného vzdelávania a potrebe prehodnotenia poslania univerzity v nových finančno-ekonomických a socio-kultúrnych reáliách. Osobitnú pozornosť venujeme pojmu *úspešné univerzity* a zároveň posledným svetovým univerzitným ratingom a ich základným ukazovateľom. V príspevku tiež analyzujeme problém korelácie medzi globálnymi tendenciami vo vysokoškolskom vzdelávaní a lokálnymi úlohami univerzít v súčasnom svete.

Kľúčové slová: poslanie univerzity, autonómia univerzít, svetové univerzitné ratingy, univerzitná mobilita.

V priebehu dvadsiatich rokov nezávislosti v systéme vysokoškolského vzdelávania v Ukrajine nastala zrejme zmena hodnotových orientácií: univerzity zameriavali svoju činnosť na prípravu úspešných manažérov, úspešných odborníkov, ktorí robia úspešnú kariéru, ale nie vždy sú pripravení k spoločenskej zodpovednosti, a predovšetkým k tomu, aby boli zodpovednými občanmi svojej krajiny. Pre vysokoškolské vzdelávanie na jednej strane je typické nedostatočné zapojenie univerzít k riešeniu

sociálnych problémov, na druhej strane zasa nedostatok u absolventov praktických zručností a znalostí pre riešenie dôležitých úloh. Posledná svetová finančná kríza len prehĺbila pochopenie potreby nového poslania univerzít, nevyhnutnosti prehodnotenia spoločenskej zodpovednosti vysokých škôl, rozvoja inštitucionálnej kapacity univerzít spájať vo svojej činnosti globálny rozmer, národnú identitu a lokálne úlohy. Pre úspešnosť nového poslania univerzity tretieho tisícročia sú nevyhnutné tri kľúčové ukazovatele: autonómia, kvalita ľudských zdrojov, finančná stabilita.

Rozšírenie autonómie si vyžaduje nové formy štátnej a spoločenskej kontroly, ktoré budú svedčiť o úrovni demokratizácie našej spoločnosti. Štát by mal urobiť tento symbolicky významný krok smerom k univerzitám, najmä tým, ktoré majú staré akademické tradície a vysoké renomé u seba v krajine a v zahraničí. Pre Ukrajincov vzdelávanie vždy bolo najvyššou hodnotou. Univerzity sa prirovnávali k chrámom, a ich poslanie – slúžiť spoločstvu prostredníctvom vzdelávania a vedy – bolo rozhodujúcim. Všade vo svete vzdelanie a veda sú základom rozvoja ekonomiky. U nás v priebehu dvadsiatich rokov nezávislosti ani v školstve, ani vo vede nenastal taký prielom, ktorý by ukázal, že sme predsa moderný národ s mohutným potenciálom. Zasa moderný národ je to vždy dynamika, schopnosť rýchlych zmien, okamžitá reakcia na ohrozenia a výzvy, a dokonca pragmatické použitie všetkých možností. Ak Ukrajina bude smerovať k spoločnému európskemu priestoru v školstve a vede len rétoricky, bez toho, aby boli prijaté zásadné legislatívne zmeny, bez systémových zmien v štruktúre vzdelávacieho procesu, tak v súvislosti s tým neprehrá európske spoločenstvo, ale samotná Ukrajina, pretože ide už o politickú vôľu a kultúru politickej zodpovednosti za podpísané oficiálne dokumenty. Otáľanie a váhanie na pozadí dynamických zmien na európskom svetovom trhu vzdelávacích služieb zase poukáže na našu politickú nedospelosť, na akúsi *detskú chorobu* našej politickej elity, ktorá sa stále len hrá na nejaké malé taktické hry a prehráva definitívne strategické pozície tak na európskej, ako aj na svetovej scéne. A to len zvýši už existujúci negatívny imidž Ukrajiny.

Vo svojej prezentácii chcem ilustrovať niektoré problémy a výzvy ukrajinských univerzít prizmou svetových univerzitných ratingov, ktoré môžu slúžiť ako zrkadlo nových globálnych tendencií, zmeny poslania

a vízie Univerzity tretieho tisícročia, a zároveň istým spôsobom aj spoločenskej zodpovednosti univerzity pred lokálnym, národným a svetovým spoločenstvom. Úspech dnešných univerzít, ktoré dosiahli najvyššie ukazovatele vo svetových ratingoch, sa zakladá na kvalite ľudských zdrojov: vedcov, profesorov, študentov a doktorandov; na kvalite finančných investícií do nových výskumných projektov a na kvalite modelu riadenia. Kvalita a kultúra riadenia sa stali určujúcimi ukazovateľmi intelektuálnej a investičnej príťažlivosti univerzít tretieho tisícročia.

Avšak univerzít je veľa a všetky nemôžu byť lídrami, všetky sa nedostanú do prvej stovky alebo tisícky najznámejších svetových ratingov, lebo pre obmedzenosť zdrojov musia vo svojom poslaní spájať úlohy miestnej, národnej a globálnej úrovne. V závislosti od historických tradícií a podmienok fungovania rôzne univerzity majú rôzne stratégie svojho rozvoja: od vládnej (Čína, Nemecko), autonómnej univerzitnej (USA, Veľká Británia) až po spoločnú univerzitnú (Magna Charta Universitatum, Bolonská deklarácia). Ukrajinské univerzity majú veľmi malé rozpočty. Veľký rozpočet umožňuje pozývanie známych profesorov a vedcov z celého sveta. Avšak, veľké finančné investície rozvoja univerzity nie vždy sú zárukou jej úspešnej dráhy, intelektuálnej príťažlivosti a popularity. Napríklad, univerzity krajín s veľkými zásobami ropy a zemného plynu aj tak sa nedokázali dostať do desiatky alebo stovky svetového rebríčka.

Samozrejme, že akademické mobility si vyžadujú podstatné finančné zdroje. To keď budeme počítat s veľkým rozsahom výmeny študentov, výmeny profesorov, veľkým rozsahom pravidelnej vedeckej stáže, zúčastnenia sa na prestížnych medzinárodných sympóziách, kongresoch a konferenciách. Predsa sa akademické mobility pokladajú za symptomatickú črtu finančného postavenia a stavu vedy na ukrajinských vysokých školách. Ťažko hovoriť o mobilitách, keď štát financuje len mzdu profesorom, štipendium študentom a časť prostriedkov na režijné náklady. Univerzity sa stále nachádzajú na hranici prežitia, nie rozvoja. Napokon najlepšou ilustráciou finančného stavu našich vysokých škôl je stav internátov. Samozrejme, že existujú zdroje jednotlivých programov, zdroje Európskej únie, rôznych medzinárodných nadácií, ktoré podporujú akademické mobility. Avšak tieto prostriedky nestačia na to, aby uspokojili všetkých. A práve tu chcem položiť kontroverznú protiotázku: či naozaj kritická

masa našich študentov, vysokoškolských učiteľov a profesorov, vedcov je pripravená na tieto mobility? Či všetci na náležitej úrovni ovládajú cudzie jazyky, aby mohli študovať alebo prednášať na zahraničných univerzitách, aby dokázali zaviesť spoločné magisterské programy s dvojitým uznaním a realizovali spoločné vedecké výskumy. Samozrejme, že okrem jazykovej kompetencie je nevyhnutná aj vysoká odborná kompetencia. Napríklad, aby sa študenti mohli učiť na americkej univerzite, musia získať certifikát TOEFL, ktorým sa potvrdzuje úroveň znalosti angličtiny, urobiť skúšku GRE (Graduate Record Examination), ktorá potvrdzuje úroveň systematickosti znalostí a celkovej erudície poslucháčov. Keby sme si preštudovali štatistické údaje ohľadom počtu našich študentov, ktorí v poslednej dobe študovali a študujú na zahraničných univerzitách, kolík z nich urobili a ako urobili uvedené skúšky, a zároveň kolík naši profesori sa zúčastnili na programoch akademickej výmeny, tak celkový obraz by nás jednoznačne priviedol k viacerým otázkam. Bohužiaľ, dnes, na dvadsiatom roku nezávislosti, nemôžeme hovoriť o kritickom množstve profesorov a vedcov, ktorí sa snažia celkovo zapojiť do vytvárania kultúry akademických mobilit v rôznych formách a formátoch.

Avšak pre prezentovanie rozdielu medzi financovaním rozvoja úspešných univerzít sveta a ukrajinských univerzít uvediem porovnávacie údaje: Harvardská univerzita má rozpočet okolo \$2 mlrd., zatiaľ čo rozpočet našej univerzity je o stokrát menší. Všetkým aj takýto rozpočet v tomto roku nezaručil Harvardu palmu svetového prvenstva, pretože prvýkrát za osem rokov Harvardská univerzita stratila vedúce miesto vo vplyvnom svetovom ratingu *Higher Education*, ktorý zostavuje britský *Times* na základe údajov, poskytovaných agentúrou *Thomson Reuters*¹. Tento každoročný rating je najzložitejším a najviac prediskutovaným zo všetkých existujúcich ratingov. Na prvom mieste v tomto ratingu Harvardskú univerzitu nahradila Kalifornská technologická vysoká škola, oveľa mladšia, menšia a majúca užšiu špecializáciu akademická inštitúcia. Svojím úspechom Kalifornská technologická vysoká škola vďačí stále vysokým ukazovateľom podľa všetkých hodnotiacich kritérií, ale aj prudkému (16%) rastu financova-

¹ The Times Higher Education World University Rankings 2011-2012 – Top 400. – <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2011-2012/top-400.html>

nia vedeckovýskumnej práce. Navyše, Harvard sa musel podeliť o druhé miesto s inou kalifornskou vysokou školou – Stanfordskou univerzitou.

Tohtoročný rating svedčí o tom, že americké univerzity ostávajú svetovými lídrami v oblasti vysokoškolského vzdelania: do prvej desiatky patrí sedem amerických univerzít, zasa medzi 200 najlepšimi univerzitami sveta je ich dokonca 75. Najväčší po USA počet úspešných univerzít má Veľká Británia, medzi 200 najlepšimi svetovými univerzitami je 32 britských univerzít. Po Veľkej Británii nasleduje Holandsko a Nemecko (po 12 univerzít), Kanada – 9, Austrália – 7 univerzít. Takisto v zozname sú univerzity Švédska, Dánska, Fínska, Belgicka, Írska, Izraela, Japonska, Číny, Taiwanu, Singapuru, Juhoafrickej republiky, Brazílie a iných krajín. Podľa verzie *Times Higher Education* ani ukrajinské, ani ruské vysoké školy medzi 200 najlepšimi nie sú zaznamenané.

Univerzity sa hodnotia podľa 13 ukazovateľov, a to: kvalita vedeckovýskumnej práce, kvalita prednášania, dynamické medzinárodné aktivity. Dôležitými ukazovateľmi univerzitného hodnotenia sú tiež výsledky svetového anketovania ohľadom renomé univerzít a index ich citácií². V tomto roku metodika vytvorenia ratingu bola podstatne zdokonalená, a teraz univerzity, majúce silné akademické tradície v humanitných a spoločenských vedách, môžu za rovnakých podmienok súťažiť s univerzitami, ktoré tradične boli silné v rozvoji prírodných a exaktných vied, aj keď v minulosti ich hodnotenie bolo možno prehnané, pretože majú väčšie financovanie. Zaujímavou je situácia v dávnom spore medzi britskými univerzitami Oxfordom a Cambridgom. Oxford, v ktorom tradične silnými sú humanitné a sociálne vedy, v tomto roku získal oficiálny status najlepšej univerzity v krajine a predbehol v ratingu Cambridge, ktorý je slávny najmä silnou tradíciou vo vývoji prírodných vied.

Podľa mňa, zrovnávanie asymetrie medzi humanitnými a sociálnymi vedami na jednej strane a prírodnými i aplikovanými vedami na druhej strane je veľmi nevyhnutné. Lebo ako potom s heslom *Jednota v rozmanitosti*, spájajúcim štruktúrne a kultúrne odlišné univerzity, poslanie ktorých spočíva predovšetkým v službe spoločnosti a musí odpovedať potrebám spoločnosti? Ako máme zachovať historické tradície a nenarušiť rovno-

² Top Universities by Reputation 2010-2011. – <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2010-2011/reputation-rankings.html>

váhu v snahe o trhový dopyt menej populárnych, ale rovnako prestížnych humanitných vied, ktoré formujú svetonázor a v priebehu posledných ôsmich storočí sa pokladali za všeobecný základ. Môžu teda dnes všetky univerzity, ktoré hľadajú spásu v globálnych projektoch, tvrdiť, že jazyk je len pragmatický nástroj komunikácie, a práve preto angličtina, ktorá sa už status quo stala druhým jazykom svetového univerzitného spoločenstva, podobne ako latinčina v stredoveku, je ukazovateľom mobility univerzitného života v globálnom svete? Podstatnú úlohu v svetových univerzitných ratingoch odohráva množstvo publikácií v popredných vedeckých časopisoch sveta, množstvo citácií a odkazov na ne. Väčšina týchto časopisov je v angličtine, a nie všetci naši profesori a vedci natoľko ovládajú angličtinu, aby v tomto jazyku publikovali svoje články. Ale ani ukrajinské časopisy sa nesnažia mať svoje anglické verzie. V Ukrajine skoro neexistuje prax zavedenia takeého programu ako *Anglické diplomové programy v non-anglicky hovoriacich krajinách* (English-Language-Taught Degree Programmes – ELTDP). Univerzita však má zabezpečovať podmienky pre vývoj jazykovej a kultúrnej rozmanitosti, podporovať a rozvíjať lokálne tradície.

Napriek pesimistickým náladám, ktoré sú každoročne podmienené svetovými univerzitnými ratingmi, predsa máme šancu na pozitívne zmeny. Samozrejme, že šanca je vždy, a aby sme ju nestratili, máme – opovážim sa tu použiť vojenské slovo v akademickom diskurze – *mobilizovať* všetky zdroje. Teda v kladnom zmysle slova je potrebná mobilizácia úsilí celej akademickej spoločnosti, moci a verejnosti, aby sme dynamizovali proces aproximácie našej školskej legislatívy s európskou, rozširovali autonómiu vysokých škôl, liberalizovali dialóg vlády s vysokými školami, a konečne sa dostali na efektívny ekonomický a finančný model rozvoja vysokoškolského vzdelávania. Dôvod na takú mobilizáciu je zrejmy: dnes ukrajinská spoločnosť má množstvo výziev: nízke sociálne štandardy života, demografický pokles, rýchle starnutie národa, devalvácia duchovných hodnôt atď. Na tomto pozadí svetová finančná kríza pre Univerzitu tretieho tisícročia je nie len ohrozením a výzvou, ale aj možnosťou zmeniť svoje poslanie a transformovať svoje ciele.

A teraz odbočka – o tradíciách, ktoré sa môžu stať zárukou a garanciou našej šance úspešnosti. V priebehu svojej 350-ročnej histórie Lvovská

univerzita pestovala tradície vyučovania cudzích jazykov. Naši študenti majú možnosť študovať viac ako 30 cudzích jazykov. Dnes sme hrdí na to, že naša Univerzita je jedinou univerzitou na Ukrajine, kde sa vyučujú všetky slovanské jazyky a zároveň jedinou univerzitou, na ktorej latinčina je povinným predmetom pre všetkých študentov. Je to výhoda, záťaž alebo zodpovednosť za zabezpečenie princípu rozmanitosti, o ktorom ide v Správe Rady starších Rady Európy *Žiť spolu*³? Z pragmatického hľadiska je to zbytočné, ale pokiaľ ide o európske akademické hodnoty, o kultúrne tradície – je to veľmi potrebné. Dnešná ukrajinsko-slovenská konferencia potvrdzuje, že je to naozaj nevyhnutné, aspoň dve slovanské akademické komunity sa môžu pochopiť bez prostredníctva angličtiny, ale pomocou dvoch mladých učiteliek slovenského jazyka z našej Univerzity. Tento malý príklad znázorňuje, že nie vždy svetové ratingy počítajú s tým veľmi dôležitým aspektom dnešného poslania Univerzity, ktorá si vedomá zodpovednosti za tradície, ale zároveň sa snaží držať krok s dobou.

---

³ Report of the Group of Eminent Persons of the Council of Europe “Living Together – Combining Diversity and Freedom in 21st-century Europe”. – <http://book.coe.int/ftp/3667.pdf>

AKADEMICKÉ MOBILITY AKO SÚČASŤ INTEGRÁCIE UKRAJINSKÝCH UNIVERZÍT DO EURÓPSKEHO VZDELÁVACIEHO PRIESTORU

Roman Kalytchak

Docent Katedry medzinárodných vzťahov a diplomatickej služby Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka, e-mail: kalytchak@hotmail.com

V príspevku sa skúma úloha akademických mobilit v rozvoji ukrajinského vysokoškolského vzdelávania, analyzujú sa úspechy a výzvy vzájomnej akademickej spolupráce Ukrajiny a členských krajín Európskej únie, najmä na príklade Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: vysokoškolské vzdelávanie; univerzita; akademické mobility; internacionalizácia.

Jednou z podstatných prekážok úspešného rozvoja vysokoškolského vzdelávania v Ukrajine je jeho necelkové zapojenie do medzinárodného vzdelávacieho priestoru tak na globálnej, ako aj na regionálnej úrovni. Ak v priebehu prvých rokov nezávislosti menšia prítomnosť predstaviteľov Ukrajiny vo svetovej akademickej spoločnosti bola podmienená objektívnymi ukazovateľmi, nedostatočné kvalitné zmeny v tomto smere počas dvadsiateho roku existovania Ukrajinského štátu často majú subjektívny charakter. Neschopnosť ukrajinských univerzít sa organicky integrovať do medzinárodného vzdelávacieho priestoru hrozí premeniť ich v blízkej budúcnosti na druhoradých spotrebiteľov cudzieho intelektuálneho produktu. A počítajúc so zrýchlením rozvoja ľudstva v poslednom desaťročí ktorékoľvek pokusy ignorovať tento problém a odkladať jeho riešenie sa rovnajú uvedomelej snahe o úmyselnú intelektuálnu marginalizáciu Ukrajiny.

Po zdedení systému vysokého školstva od ZSSR prednosť nebola daná formovaniu modernej univerzity od začiatku, teda podľa vzoru západoeurópskych

alebo severoamerických univerzít, ale bolo prijaté rozhodnutie reformovať sovietske vysoké školy, a to prostredníctvom ich adaptovania na realie nezávislej Ukrajiny. Z hľadiska dnešnej doby môžeme tvrdiť, že výber v prospech čiastočnej reorganizácie vysokého školstva namiesto jeho podstatnej transformácie nebol celkom úspešný. O tom svedčí zachovanie škodlivých zvyškov sovietskeho systému a zakorenenie nových negatívnych praktík. Jedným z ukazovateľov, ktorý prekážal a spomaľoval rozvoj ukrajinského vysokoškolského vzdelávania, bola nízka integrácia do svetového vzdelávacieho priestoru a nedostatok náležitých zahraničných skúseností. Snaha o vybudovanie univerzity v medzinárodnom vákuu, výberové preberanie zahraničných vzorov, ich konjunktúrne chápanie a časté opieranie sa o ich skreslené ponímanie vysvetľovalo sa predovšetkým nedostatkom akademických mobilít a teda aj nedostatkom kritického množstva profesorov a vysokoškolských učiteľov s medzinárodnými skúsenosťami, ktorí by mohli efektívne a účinne ovplyvňovať i určovať smer rozvoja systému vysokého školstva.

Všimnime si predsa zvláštnosť Ukrajiny, ktorá spočíva v tom, že aj keď patrí do európskeho kultúrneho priestoru, zároveň existuje mimo jeho dominantnej inštitucionalizovanej formy – Európskej únie. Preto neoddeliteľnou súčasťou procesu vytvorenia štátu sa stala európska integrácia, ktorá sa chápe nielen ako členstvo v EÚ, ale aj ako rozsiahly vstup do rôznych zjednocujúcich štruktúr starého kontinentu. Je zrejmé, že európsky výber ovplyvnil aj sféru školstva. Predovšetkým je to viditeľné na zapojení Ukrajiny do Bolonského procesu, ktorý aj keď formálne nemá vzťah s EÚ, avšak v oficiálnej rétorike sa interpretuje ako súčasť politiky európskej integrácie.

Okrem deklarovaných na štátnej úrovni európskych aspirácií a iných zrejmych ukazovateľov, ako zemepisná poloha alebo historické dedičstvo, prioritou integrácie práve do európskeho vzdelávacieho priestoru sa vysvetľuje ešte dvoma príčinami. Na jednej strane sa ukrajinské vysoké školy snažia stotožniť s európskym modelom budovania univerzity, ktorý sa zakladá na komplexe určitých noriem a hodnôt, lebo ten najlepšie zviditeľní ich civilizačnú príbuznosť s inými krajinami starého kontinentu a legalizuje ich činnosť. Na druhej strane je snaha o adaptovanie európskeho modelu univerzity ako úspešného vzorca pre nasledovanie a preberanie skúseností, ktoré môžu byť užitočné pre modernizáciu a vyriešenie problémov ukrajinského systému vysokého školstva.

Treba poznamenať, že, rovnako ako aj v ostatných prípadoch, je veľmi ťažké tvrdiť o existovaní jedine uznaného modelu európskej univerzity. Predsa, berúc do úvahy rôzne trajektórie rozvoja európskych krajín, vytvorili sa aj osobitné národné systémy vysokoškolského vzdelávania. Len v niekoľkých posledných desaťročiach prebiehajú zjednocovacie procesy, smerujúce k vytvoreniu spoločného európskeho vzdelávacieho priestoru. Preto je vhodnejšie hovoriť o spoločných základných cieľoch, všeobecne uznávaných hodnotách, záväzných predpisoch a normách, tvoriacich zásady a princípy, na ktorých by sa mala zakladať činnosť vysokých škôl, snažiacich sa identifikovať a pozicionovať ako európske univerzity. Mimochodom, ich podstatná časť v poslednej dobe bola systematizovaná, kodifikovaná a legalizovaná v mnohých medzinárodných dokumentoch, a to posilňuje konvergenčný proces európskeho vzdelávacieho priestoru.

Neoddeliteľnou spoločnou hodnotou európskych univerzít je sloboda, ktorej súčasťou sú práve akademické mobility. Možnosť ich plného využitia vznikla vo väčšine krajín strednej a východnej Európy len po rozpade Sovietskeho zväzu. Takým spôsobom sa začal proces postupného východu z ideologickej izolácie a komplikovaný vstup do európskej akademickej spoločnosti, najmä v oblasti humanitných vied. Všimnite si, že západoeurópske univerzity už v tej dobe akumulovali podstatné skúsenosti v oblasti akademických mobilit, zasa ich partneri z postsocialistických krajín museli preberať a adaptovať už existujúce modely mobilit, v dosť krátkej dobe dobehnúť svojich západných partnerov a často sa pritom stávať intelektuálnymi a finančnými recipientmi. Aj keď sa táto asymetrickosť vo vzťahoch medzi dvoma časťami Európy postupne znižuje, predsa ostáva dosť výraznou a komplikuje formovanie koherentného rovnoprávneho vzdelávacieho priestoru na európskom kontinente.

Je zrejmé, že akademické mobility ako prvok internacionalizácie premáhajú nútenú „intelektuálnu“ izoláciu a ničia umelo vytvorené prekážky pre účinný vzájomný vzťah a efektívnu integráciu rôznych vzdelávacích systémov; vytvárajú a posilňujú kanály socializácie, spolupráce a partnerstva akademických spoločností jednotlivých štátov; urýchľujú prístup, výmenu a šírenie nových vedomostí; umožňujú oboznámenie sa s inovatívnymi metódami práce a zároveň aj získanie potrebných skúseností; stimulujú zosúčasnenie a zlepšenie kvality vzdelávacích služieb; spôsobujú vzostup

konkurencieschopnosti na globálnej úrovni; napomáhajú nadväzovaniu interkultúrneho dialógu, zblíženiu spoločností rôznych krajín a podľa toho aj napomáhajú odstráneniu množstva stereotypov atď.

Na praktickej realizácii akademických mobilit sa zúčastňuje podstatné množstvo autorov, tieto mobility zasa môžu mať rôzne inštitučné formáty: ide o individuálne kontakty profesorov a vysokoškolských učiteľov, spoluprácu jednotlivých univerzitných pracovísk, bilaterálnu spoluprácu vysokých škôl, organizáciu medziuniverzitných konzorcií, spoluprácu v rámci medzištátnych vzťahov alebo v rámci projektov, ktoré podporujú mimovládne organizácie atď.

V Ukrajine po dosť inertnom období deväťdesiatych rokov minulého storočia sa akademické mobility pomaly začínajú aktivizovať na začiatku dvadsiateho prvého storočia, a to v dôsledku akademickej užitočnosti a niektorých iných ukazovateľov. Predovšetkým ide o zblíženie Ukrajiny na medzištátnej úrovni s európskymi štátmi a regionálnymi medzinárodnými organizáciami napríklad s Európskou úniou; o rozvoj náležitého inštitučného a zákonodarného zabezpečenia; o adaptáciu princípov v rámci Bolonského procesu; o nadväzovanie stálych kanálov spolupráce medzi ukrajinskými a európskymi partnermi; o podstatné zväčšenie a diverzifikáciu finančných zdrojov; o lepšiu informovanosť a oboznámenie sa s existujúcimi možnosťami; o zväčšenie kultúry akademických mobilit medzi profesormi vysokých škôl; o väčšie množstvo ukrajinských občanov, ktorí voľne ovládajú cudzie jazyky atď.

Avšak niektoré ukazovatele komplikujú, spomaľujú alebo znemožňujú akademické mobility v Ukrajine. Predovšetkým univerzitám chýba autonómia, správne funkcie sú centralizovane sústredené na Ministerstve vedy a školstva Ukrajiny. Univerzity nemajú možnosť samostatne a podľa vlastných priorít i potrieb vytvárať svoju stratégiu medzinárodných akademických mobilit, a preto sa musia riadiť predbežne na centrálnej úrovni určenými prísnyimi normatívno-právnymi hranicami. Samozrejme, že to znemožňuje pružné a včasné reagovanie na požiadavky dnešnej doby v oblasti vzdelávania. Zároveň podstatná časť ukrajinských vysokých škôl nemôže efektívne využiť ani delegované im právomoci a prístupné zdroje. O tom svedčí aj fakt, že medzi niekoľkými stovkami ukrajinských univerzít len niekoľko desiatkov sa relatívne úspešne integrovalo do európskeho

vzdelávacieho priestoru. Predsa však aj tieto trpia na spoločné pre všetkých nedostatky: nadmernú byrokratizáciu vzdelávacieho procesu, nedostatok náležitého financovania, neprimeranosť organizačnej štruktúry, absenciu konkurencieschopnej didaktickej ponuky, predovšetkým v anglickom jazyku atď.

Treba povedať, že akademické mobility Ukrajincov sú tiež komplikované vonkajšími ukazovateľami. Predovšetkým máme na mysli geopolitické rozloženie Ukrajiny a jej schválne zapojenie do postsovietskeho priestoru, namiesto zapojenia napríklad do regiónu strednej a východnej Európy. Práve otázka jej patričnosti predbežne vylučuje účasť Ukrajiny z podstatného množstva programov akademických mobilít. Napriek tomu, že sa Ukrajina ako európska krajina zúčastňuje na Bolonskom procese, predsa nie je členskou krajinou Európskej únie, ani nemá formálny štatus kandidujúcej krajiny, ako napríklad Turecko, a to umelo obmedzuje akademické mobility. Treba uznať, že práve EÚ sa postupne utvrdzuje ako kľúčový hráč pri formovaní európskeho vzdelávacieho priestoru, snaží sa ho do istej miery monopolizovať, a zároveň je bezvýhradným lídrom v oblasti akademických mobilít. Teda jej ponímanie Ukrajiny ako tretej krajiny na úrovni s krajinami Latinskej Ameriky, alebo maximálne ako suseda spolu so štátmi Blízkeho Východu a severnej Afriky spôsobuje nebezpečenstvo marginalizácie ukrajinských univerzít. Okrem toho, vzájomné vzťahy s ostatnými európskymi partnermi komplikujú iné tradičné prekážky. Predovšetkým ide o už spomínanú asymetrickosť v oblasti akademických mobilít, ktorá je často spôsobená disproporciou finančného zabezpečenia a jednostranným určením priorít spolupráce, pri ktorom sa nepočíta so záujmami ukrajinských partnerov. Podstatným ohrozením pokračuje byť „vypláchnutie mozgu“, teda odchod vysoko kvalifikovaných odborníkov do zahraničia. Treba spomenúť aj prekážky organizačného charakteru, najmä vybavenie vstupného víza pre Ukrajincov, napriek tomu, že pre občanov Európskej únie bol v Ukrajine zavedený bezvízový styk.

Preto pre ukrajinskú akademickú spoločnosť ostáva nevyriešený problém plnohodnotnej integrácie v oblasti vzdelávania, lebo jej eliminácia alebo nútená samoizolácia bude svedčiť o nedokonalosti a neúplnosti európskeho vzdelávacieho priestoru. Jedným z krokov zameraných na postupné prekonanie uvedených problémov sa stal slovensko-ukrajinský

projekt *Univerzity ako zdroj konsolidácie občianskej spoločnosti v susednej Ukrajine, Slovensko – sprostredkovateľ na ceste ukrajinskej akademickej spoločnosti do európskeho univerzitného priestoru*. Osobitnou črtou Slovenskej republiky je to, že stanovenie a rozvoj systému vysokoškolského vzdelávania v tomto štáte prebiehal za podobných ako v Ukrajine postsovietskych reálií a Slovensko rovnako muselo a často aj dnes musí riešiť analogické problémy. Preto hlavná myšlienka projektu spočíva v bezprostrednom oboznámení sa so skúsenosťami najväčších slovenských univerzít, socializácii ukrajinských a slovenských profesorov, nadväzovaní kontaktov pre ďalšie vyvíjanie bilaterálnych akademických vzťahov. Poznamenáme, že väčšie množstvo podobných iniciatív sa stane jedným z efektívnych mechanizmov integrácie Ukrajiny do európskeho vzdelávacieho priestoru a umožní aplikovať prevzaté skúsenosti pri reformovaní ukrajinského univerzitného vzdelávania.

STRATEGICKÉ PLÁNOVANIE NA UNIVERZITÁCH USA A UKRAJINY

Jaroslav Prytula

*Vedecký tajomník Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka,
e-mail: ya_prytula@yahoo.com*

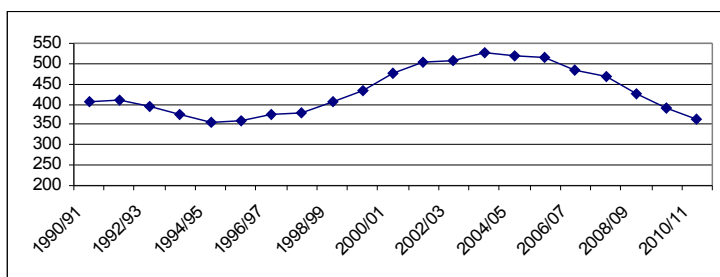
V súčasných podmienkach globalizácie a informatizácie sa univerzita stáva otvoreným a čoraz zložitejším systémom, od ktorého obyčajne očakávajú plnenie mnohých často vzájomne protirečivých spoločenských požiadaviek, ako napríklad: urobiť vzdelávanie viac dostupným, znížiť školné, zvýšiť kvalitu a efektívnosť vzdelávania. Krízové javy v ukrajinskej ekonomike a na vysokých školách podnecujú univerzity k väčšej konkurencieschopnosti, čo tým padom predurčuje určité zmeny v riadení univerzít. Autor sa domnieva, že široké uplatňovanie strategického plánovania na ukrajinských vysokých školách môže výrazne zlepšiť ich konkurencieschopnosť.

Kľúčové slová: Strategické plánovanie, organizačná štruktúra, decentralizácia, informačná podpora prijatia rozhodnutí.

Strategické plánovanie na univerzitách ako neoddeliteľná súčasť univerzitného manažmentu bolo založené v USA v 80. rokoch minulého storočia. V tie časy USA prežívali podstatný ekonomický pokles, súvisiaci s demografickou jamou, čo zapríčinilo veľké zníženia obsahov financovania vysokých škôl a súčasne aj zmenšenie počtu uchádzačov o štúdium. Takáto situácia priviedla univerzity k tomu, aby začali dlhodobé plánovanie, určovali priority, vypracovávali stratégie a prekonávali vnútroinštitucionálnu inertnosť pre rýchlejšie a kvalitnejšie reagovanie na potreby, ktoré vznikli na trhu vzdelávacích služieb (Kotler a Murphay (1981)).

¹ S rozšíreným variantom príspevku môžete sa oboznámiť za adresou <http://www.irex.org/resource/strategic-planning-process-george-mason-university>. Výskum sa stal možným vďaka grantu od IREX (International Research and Exchanges Board) a Carnegie Corporation (New York). Všetké vyjadrené v príspevku názory sú výlučne autorské.

Súčasná situácia na Ukrajine má veľa spoločného so situáciou v USA v tých rokoch: ekonomickej recesia v rokoch 2008-2009 znížila HDP Ukrajiny o 15%, čo sa odzrkadilo na financovaní vysokej školy. Tiež sa na Ukrajine podstatne skrátíl počet maturantov škôl, čo spôsobilo konkurenciu univerzít o uchádzačov o štúdium. Obrázok č. 1 znázorňuje počet absolventov škôl na Ukrajine od roku 1990 do roku 2011. Po období zvýšenia počtu v rokoch 1999-2005 od roku 2006 sa počet absolventov začal podstatne znižovať na viac ako 6% ročne.

Obrázok č. 1. Počet absolventov stredných škôl na Ukrajine v priebehu 1991-2011 rr (tisíc ľudí). Zdroj: Štátny štatistický výbor Ukrajiny (<http://www.ukrstat.gov.ua>)

Takáto ekonomická a demografická situácia v spojení s často neprezieravým riadením v oblasti vysokoškolského vzdelávania dostali väčšinu ukrajinských univerzít na hranicu prežitia.

Podľa môjho názoru široké zavedenie strategického plánovania na vysokých školách pomôže prekonať negatívne tendencie vo vysokoškolskom vzdelávaní v strednodobom a dlhodobom horizonte.

Podstata strategického plánovania

Existuje niekoľko všeobecne používaných definícií strategického plánovania, jednu z najviac citovaných navrhli Rowley, Lujan a Dolence (1997): *Strategické plánovanie je formálny proces, projektovaný pre pomoc vysokej škole s cieľom určenia a podpory optimálnej bilancie medzi najdôležitejšími prvkami prostredia, v ktorom funguje vysoká škola.*

Zdôrazňujúc dlhodobú podstatu strategického plánovania Kotler a Murphy (1981) definujú ho *ako proces tvorenia a podpory strategickej zladenosti medzi organizáciou a stále sa meniacimi možnosťami trhu*.

Podľa môjho názoru strategické plánovanie sa dá definovať pomocou jeho troch dôležitých komponentov: identity (totožnosti), informácie a vzťahov. **Identita** odpovedá na otázku: *prečo existuje táto univerzita?* To pozicionuje univerzitu voči jej spotrebiteľom, konkurentom a iným zainteresovaným stranám. A, čo je veľmi dôležité pre inštitúcie ako univerzita, identita odráža a odovzdáva hodnoty a inštitucionálnu kultúru k a od jej zamestnancov. **Informácia** odpovedá na otázku: *čo je to za univerzita?* Informácia demonštruje podstatu a možnosti univerzity a pomáha sprístupniť a ohodnotiť univerzitu. Čo sa týka **vzťahov**, odpovedajú na otázku: *pre koho je táto univerzita?* Vnútorne a vonkajšie vzťahy určujú prostredie, v ktorom funguje univerzita. Tieto tri komponenty nie sú nezávislé, prekrývajú sa a vzájomne sa zosilňujú. Zasa *strategické plánovanie* vyvíja a podporuje tento mechanizmus ich súčinnosti.

Strategické plánovanie obyčajne prebieha ďalším postupom:

1. Určenie vlastnej **identity**: poslania, vízie, formulovania hodnôt a cieľov univerzity;
2. **Analýza** súčasného vnútorného a vonkajšieho prostredia, benchmarking;
3. **Stanovenie stratégií** pre dosiahnutie vytýčených cieľov;
4. **Doba prevádzky** akčného plánu pre realizáciu stanovených stratégií;
5. **Hodnotenie a revízia** realizácie stanovených stratégií.

Po hodnotení a revízii realizácie stanovených stratégií sa proces strategického plánovania obvykle cyklicky opakuje. Ako tvrdia niektorí bádatelia (pozr. napríklad Ansoff (1976)), strategické plánovanie je obyčajne iniciované s cieľom prekonania určitých viditeľných problémov a sústreďuje sa na vyriešenie týchto problémov. A v tomto procese je menej dôležitý vlastne proces a jeho monitorovanie. Na rozdiel od neho sa *strategický manažment* ako ďalšie štádium procesu strategického plánovania sústreďuje bezprostredne na procese plánovania, viac sa týka organizačného správania a je príkladom *spoločného strategického plánovania* (participatory strategic planning).

Plánovanie na univerzitách USA a Ukrajiny

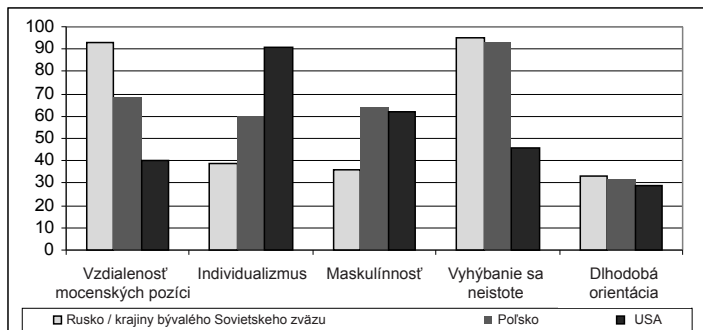
Rozdiely medzi priebehom strategického plánovania a priebehom strategického manažmentu (pozr. Tabatoni a kol. (2002)) sú dôležité vtedy, keď ide o pokus porovnania procesov riadenia univerzít v USA a na Ukrajine. Popredné americké univerzity, ktoré majú dosť dlhú históriu so strategickým plánovaním v riadení, teraz, myslím, fakticky sa nachádzajú na štádiu strategického manažmentu. Súčasne ukrajinské univerzity, majú len historickú skúsenosť sovietskych piatiletiek, nemajú veľké skúsenosti v strategickom plánovaní.

Historická pamäť a inštitucionálne prostredie, v ktorom fungujú univerzity USA a Ukrajiny, sa podstatne líšia. V USA univerzity sú autonómne a štátne orgány môžu len obmedzene ovplyvňovať ich každodennú činnosť. Ako zaznamenávajú Bastedo a Gumport (2003), štátna politika USA v oblasti vyššieho vzdelávania 90. rokov minulého storočia bola usmernená na zrýchlenie diferenciacie poslání univerzít, to jest boli určené podmienky, ktoré podnecovali k stratifikácii akademických programov. Takáto stratégia vyvoláva tzv. efekt Matvija (Prytula (2011)), pri ktorom sa úspešné univerzity stávajú ešte viac úspešnejšími. V dôsledku toho, teraz prvé miesta vo svetových ratingoch najlepších univerzít patria americkým univerzitám. Na Ukrajine univerzity takmer úplne závisia od štátnych orgánov tak vo finančných, ako aj v akademických otázkach, čo nedovoľuje diferencovať poslania univerzít. Výsledkom toho je, že takýto systém dovoľuje len spremierňovať úspechy univerzít, poskytujúc málo šancí na vytvorenie elitných vysokých škôl.

Tiež kultúrne hodnoty a orientácie v ukrajinskej a americkej spoločnostiach sú rôzne. Kultúrne dimenzie Hofstede (2001) dovoľujú sledovať rozdiely v hodnotových orientáciách rôznych spoločností. Na obrázku č. 2 sú reprezentované tieto hodnotové orientácie v piatich dimenziách Hofstede pre USA, Poľsko, a Rusko². Dosť veľký rozdiel sa sleduje aspoň v troch dimenziách: **vzdialenosť mocenských pozícií, individualizmus a vyhýbanie sa neistote**. Prijatie nerovnosti v organizácii v spojení s nízkou

² Hofstede nerobil prieskum pre Ukrajinu, preto som vybral pre porovnanie susedské krajiny – Rusko a Poľsko. Dlhodobú orientáciu pre Rusko Hofstede neurčoval, preto som ju ohodnotil podľa určitých indexov pre krajiny východnej Európy: Českú republiku, Poľsko, Slovensko a Maďarsko.

úrovňou individualizmu – príznačné črty sovietskej mentality – sú zatiaľ ešte prítomné na Ukrajine a spôsobujú neefektívne kolektívne prijatia rozhodnutí (a kolektívnej zodpovednosti) na rozdiel od viac efektívneho prijatia rozhodnutí v malých kompetentných skupinách.

Obrázok č. 2. Hodnotové orientácie Ruska, Poľska a USA podľa piatich kultúrnych Hofstedeho dimenzií. Zdroj: <http://www.geert-hofstede.com>

Vzdialenosť mocenských pozícií charakterizuje stupeň vnímania nerovnosti vo vzťahoch nadriadený – podriadený. V niektorých kultúrach sa takáto nerovnosť vníma ako problém, v iných zasa ako zvyk.

Individualizmus na rozdiel od kolektivismu určuje stupeň integrácie jednotlivcov do tímu.

Maskulinnosť na rozdiel od femínnosti určuje rozdelenie úloh medzi pohlavím.

Vyhýbanie sa neistote charakterizuje stupeň tolerovania spoločnosťou neistoty či dvojznačnosti.

Dlhodobá orientácia na rozdiel od krátkodobej orientácie, charakterizuje sa stupňom húževnatosti a šetrnosti spoločnosti.

Okrem toho vysoká tolerancia neistoty v ukrajinskej spoločnosti vysvetľuje širokú ignoráciu strategického plánovania na Ukrajine. Zasa myslím, že Oranžová revolúcia a nedávna hospodárska kríza podstatne znížili tolerovanie neistoty v ukrajinskej spoločnosti, čo umožňuje širokú implementáciu strategického plánovania.

Existuje ešte jeden slabý úsek v ukrajinskom vyššom vzdelaní – informačná podpora prijatia rozhodnutí. Ako je to uvedené v správe Svetovej banky (Berryman, 2000): *Ukrajinská alarmujúca situácia s tajnými údajmi týkajúca sa (vzdelávacieho) priestoru...* Tak na štátnej, ako aj na inštitucionálnej úrovni informácia je fragmentárnou a nesytematizovanou, čo znižuje možnosti jej využívania s cieľom prijatia optimálnych riešení.

Záver

Prostredie, v ktorom funguje štátna univerzita, je neobyčajne zložitú. Zvonku zahŕňa vládu, zákonotvorcov, miestnu moc, miestnu komunitu, rodičov a absolventov. Zvnútra prostredie zahŕňa zamestnancov a študentov. Od univerzity očakávajú splnenie mnohých často vzájomne protirečivých spoločenských požiadaviek, ako napríklad: urobiť vzdelávanie viac dostupným, zmenšiť plat za štúdium, zlepšiť kvalitu a efektivitu vyučovania. Vysoké školy USA väčšmi využívajú strategické plánovanie/manažment pre činnosť v takomto komplexnom prostredí. Zároveň ukrajinské vysoké školy v tejto situácii prakticky nevyužívajú zdroje strategického plánovania.

Široké uplatnenie strategického plánovania na ukrajinských vysokých školách, myslím, môže podstatne zlepšiť ich konkurencieschopnosť. Pre postupnú implementáciu strategického plánovania je dôležité meranie nielen jeho výsledkov, ale aj podnietenie vlastne procesu plánovania; zlepšenie informačného zabezpečenia prijatia rozhodnutí; aktívne zapojenie vysokoškolskej komunity do formulovania cieľov a prijatia rozhodnutí; prechod k decentralizovanej organizačnej štruktúre.

Literatúra

1. Ansoff, H. I., ed., Declerk, P. R., ed., and Hayes, R., L., ed. (1976). "From Strategic Planning to Strategic Management", John Wiley & Sons. Inc.
2. Bastedo, M. and Gumpert, P. (2003). Access to What? Mission Differentiation and Academic Stratification in U.S. Public Higher Education, Higher Education, Vol. 46, No. 3 (Oct., 2003), pp. 341-359.
3. Berryman, S. (2000). Hidden Challenges to Education Systems in Transition Economies, Washington D.C., World Bank.

4. Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences, Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
5. Kotler, P. and Murphy, P. (1981). Strategic Planning for Higher Education, *The Journal of Higher Education*, Vol. 52, No. 5 (Sep.-Oct., 1981), pp. 470-489.
6. Prytula, Ya. (2011). Matthew Effect as a Reflexive System, Presentation Made at The George Washington University's Seminar on Reflexive Systems. – http://www.gwu.edu/~uscs/docs/Slides_Matthew%20Effect_YPrytula.ppt
7. Rowley, D. J., Lujan, H. D., & Dolence, M.G. (1997). *Strategic Change in Colleges and Universities*, San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
8. Tabatoni, P., Davies, J., and Barblan, A. (2002). *Strategic Management and Universities' Institutional Development*, European University Association.

INTERNACIONALIZÁCIA¹ AKO VÝCHODISKO STRATÉGIE ROZVOJA OBCHODNEJ FAKULTY EKONOMICKEJ UNIVERZITY V BRATISLAVE

Denisa Čiderová, Štefan Žák

*Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave,
e-mail: international.of@euba.sk, dekan.of@euba.sk*

“Celosvetová súťaž o zabezpečenie čoraz väčšieho podielu mobilnej medzinárodnej populácie študentov je stále väčšou výzvou, keďže ostatní svetoví partneri tiež aktívne presadzujú stratégie na podporu otvorenia svojich inštitúcií vysokoškolského vzdelávania širšiemu svetu a na prítiahnutie najväčších talentov.”

Záver Rady z 11. mája 2010 o internacionalizácii vysokoškolského vzdelávania (2010/C 135/04). Úradný vestník Európskej únie C 135, 26.5.2010, s. 13.

Východiská internacionalizácie

Záver Rady (Európskej únie – pozn. autorov) z 11. mája 2010 o internacionalizácii vysokoškolského (VŠ) vzdelávania definujú pojem **internationalizácia** ako *rozvoj činností medzinárodnej spolupráce medzi inštitúciami vysokoškolského vzdelávania v EÚ a v tretích krajinách²*, pričom Európska únia (EÚ) má tradíciu spolupráce tak s tretími krajinami, ako aj v rámci multilaterálnej spolupráce.³

¹ Afiliácia ku grantovým schémam:

– Vysoké školy ako zdroj posilňovania občianskej spoločnosti v susednej Ukrajine; Slovensko – sprostredkovateľ na ceste ukrajinských akademikov do nového európskeho univerzitného priestoru (SAMRS/2009/07/18). – <http://www.ainova.sk/sk/1posilnenie-obcspolocnosti-cez-akademikov/>

– Visegrad Scholarship Program – Scholarship Program for Ukrainian Students (51100563 a 51100634). – <http://visegradfund.org/scholarships/ukraine/>

² napr. Únia pre Stredomorie, Severná dimenzia, Východné partnerstvo.

³ Záver Rady z 11. mája 2010 o internacionalizácii vysokoškolského vzdelávania, (2010/C 135/04). Úradný vestník Európskej únie C 135, 26.5.2010, s. 12. – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:135:0012:0014:EN:PDF>

Už v uznesení Rady z 23. novembra 2007 o modernizácii univerzít pre konkurencieschopnosť Európy v globálnej znalostnej ekonomike bola členským štátom adresovaná výzva, aby podporovali internacionalizáciu inštitúcií vysokoškolského vzdelávania tak, že budú:

→ presadzovať zabezpečovanie kvality prostredníctvom nezávislého a partnerského hodnotenia univerzít,

→ zlepšovať mobilitu,

→ podporovať používanie spoločných a dvojitych akademických titulov, ako aj

→ uľahčovať uznávanie kvalifikácií a dôb štúdia.

Podľa údajov⁴ OECD a UNESCO Institute for Statistics sa internacionalizácia kvantitatívne zvýšila z 0,8 mil. študentov evidovaných v inštitúciách VŠ vzdelávania mimo krajín ich pôvodu v roku 1975 na 3,7 mil. v roku 2009, pričom v absolútnych číslach⁵ pochádza najväčší počet študentov zo zahraničia z Číny, Indie a Južnej Kórey.

Zatiaľ čo sa v rámci nadpriemerného podielu študentov zo zahraničia v percentuálnom vyjadrení na najvyšších priečkach v roku 2009 spomedzi členských štátov OECD umiestnili Austrália, Veľká Británia, Rakúsko, Švajčiarsko, Nový Zéland, Belgicko a Írsko, v rámci podpriemerného podielu v percentuálnom vyjadrení figurovali na najnižších miestach v rovnakom roku Čile, Poľsko, Estónsko, Slovinsko, Nórsko, Portugalsko a **Slovenská republika**.⁶

Hoci sa percentuálne vyjadrený trhový podiel **Slovenskej republiky** medzi štátmi OECD vo vzťahu k počtu študentov zo zahraničia v roku 2008 (0,2 %) v porovnaní s rokom 2000 (0,1 %) zdvojnásobil⁷, **Slovensko** figurovalo v roku 2008 na poslednom mieste na základe údajov dostupných

⁴ OECD. Education at a Glance 2011. OECD Indicators. – Paris: OECD, 2011, p. 320. – http://www.oecd.org/document/2/0,3746,en_2649_39263238_48634114_1_1_1_1,00.html

⁵ OECD (2011), p. 318.

⁶ OECD (2011), p. 326.

⁷ European Commission working document (SEC(2011) 1063 final), accompanying the Commission Communication COM(2011) 567 final – Supporting growth and jobs – an agenda for the modernisation of Europe's higher education systems, Brussels, 20 September 2011, p. 52-53. – http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/wp0911_en.pdf

za členské štáty EÚ (údaje neboli zverejnené v prípade Grécka, Luxemburska a Malty – pozn. autorov) v percentuálnom vyjadrení priamych verejných (0,62 %) a súkromných (0,44 %) investícií⁸ do VŠ vzdelávania ako % HDP krajiny.

Všetky členské štáty EÚ čelia napriek značným rozdielom rovnakým typom problémov, ktoré viedli Európsku komisiu k príprave stratégie zameranej na modernizáciu VŠ vzdelávania ako hnaciu silu konkurencieschopnosti, inovácií, sociálnej súdržnosti, hospodárskeho rastu a zamestnanosti v Európe. V rozpočtovom období EÚ na roky 2007-2013 bolo do oblasti vzdelávania a odbornej prípravy (vrátane mobilityných programov) alokovaných⁹ skoro 7 mld. EUR, avšak v rozpočtovom období Únie na roky 2014-2020 Európska komisia navrhuje vyčleniť¹⁰ o 73 % viac, teda vyše 15 mld. EUR, v záujme takmer zdvojnásobenia aktuálne 400.000 príjemcov grantov EÚ z radov študentov, pedagógov a výskumných pracovníkov na štúdium a odbornú prípravu v zahraničí.

Rada EÚ vyzvala¹¹ členské štáty Únie, aby:

- podporovali medzinárodnú kultúru v rámci inštitúcií VŠ vzdelávania,
- prostredníctvom plne funkčného vedomostného trojuholníka,
- zintenzívňovaním a podporou mobility študentov, pedagógov, výskumných pracovníkov a iných zamestnancov,
- poskytnutím odbornej prípravy a kompetencií potrebných pre prácu v otvorenom medzinárodnom prostredí,

⁸ Modernising higher education – facts and figures, MEMO/11/613, Brussels, 20.9.2011, p. 4. – <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/613&format=HTML&aged=0&language=EN>

⁹ An EU strategy for modernising higher education – Questions and Answers, MEMO/11/615, Brussels, 20.9.2011, p. 3. – <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/615&format=HTML&aged=0&language=EN>

¹⁰ Tlačová správa Európskej komisie: Vyčlenením ďalších finančných prostriedkov na vzdelávanie, mládež a tvorivosť sa podľa Komisie podporí tvorba pracovných miest, IP/11/857, Brusel, 11.7.2011, s. 1. – <http://europa.eu/rapid/pressReleasesActionWap.do?reference=IP/11/857&format=HTML&aged=1&language=EN>

¹¹ Závery Rady z 11. mája 2010 o internacionalizácii vysokoškolského vzdelávania, (2010/C 135/04). Úradný vestník Európskej únie C 135, 26.5.2010, s. 13-14. – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:135:0012:0014:EN:PDF>

- prostredníctvom náboru zamestnancov s medzinárodnými skúsenosťami, ktorí by mohli povzbudiť domácich študentov a pedagógov k medzinárodnej mobilite,
- vďaka vysokokvalitným učebným plánom a uplatňovaním vyučovacích metód zohľadňujúcich medzinárodný rozmer,
- vytváraním inštitucionálneho prostredia podporujúceho účasť študentov, pedagógov a výskumných pracovníkov na medzinárodných programoch,
- spoločných, dvojitých a viacnásobných akademických tituloch a výskumných projektoch,
- povzbudovaním VŠ inštitúcií k vývoju medzinárodných stratégií, resp. zahrnutiu takého rozmeru do ich rozvojových plánov,
- zvýšili ich medzinárodnú príťažlivosť,
- podporou akademickej excelentnosti európskych univerzít vrátane ich medzinárodnej vizibility ako atraktívnej lokality pre štúdium a výskum,
- skvalitňovaním služieb na podporu prijímania, pobytu a návratu zahraničných študentov, pedagógov, výskumných pracovníkov a iných zamestnancov,
- participáciou v sieťach medzinárodnej spolupráce,
- prostredníctvom spoločného monitorovania diplomových prác,
- súbežným uľahčovaním uznávania kvalifikácií a dôb štúdia v zahraničí spolu s náležitým zohľadnením mechanizmov zabezpečovania kvality,
- ako aj podporovali ich globálnu dimenziu a povedomie o sociálnej zodpovednosti.

Internacionalizácia Ekonomickej univerzity v Bratislave

Ekonomická univerzita v Bratislave zabezpečuje komplexné vzdelávanie v ekonomických a manažérskych študijných programoch (vrátane možnosti získať dvojitý diplom alebo absolvovať spoločný študijný program), pričom je najvýznamnejšou a najväčšou univerzitou tohto zamerania v Slovenskej republike.

Ekonomická univerzita v Bratislave má v súčasnosti viac ako 200 dohôd s partnerskými univerzitami v rámci programu ERASMUS a ďalších 65 rámcových a iných dohôd so zahraničnými univerzitami z rôznych krajín sveta, pričom Box 1 uvádza prehľad jej hlavných úloh v roku 2011 v oblasti medzinárodných vzťahov.

Box 1: Prehľad hlavných úloh Ekonomickej univerzity v Bratislave v roku 2011 v oblasti medzinárodných vzťahov

- Inicovať a podporiť medzinárodnú spoluprácu pri tvorbe a realizácii spoločných študijných programov a medzinárodných projektov.
- Zabezpečiť aktívnu účasť EU v Bratislave na činnosti medzinárodných akademických asociácií a iných organizácií a podporiť snahy o dosiahnutie medzinárodnej akreditácie, resp. evalvácie.
- Zlepšiť propagáciu EU v Bratislave vo vzťahu k zahraničiu.
- Vypracovať strategický zámer pre oblasť medzinárodné vzťahy.
- Zabezpečiť vysielania študentov, učiteľov a zamestnancov do zahraničia a prijímanie zahraničných študentov, učiteľov a zamestnancov na EU v Bratislave v rámci programu ERASMUS, CEEPUS a iné.

Prameň: EKONÓM – Mimoriadne číslo vydané pri príležitosti slávnostnej inaugurácie rektora a dekanov fakúlt Ekonomickej univerzity v Bratislave 15. marca 2011, EKONÓM – Informačný spravodajca Ekonomickej univerzity v Bratislave, roč. XVI, marec 2011, s. 4.

“Virtual & International” v komunikácii Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave

Virtualizácia a internacionalizácia¹² sa stali kľúčovými súčasťami komunikačnej kampane progresívnych vysokoškolských inštitúcií v reakcii na čoraz intenzívnejšiu konkurenciu v oblasti vzdelávania. Rýchly vývoj informačných a komunikačných technológií vytvára nový potenciál i výzvu v interakcii s tzv. *stakeholders*, predpokladom úspechu vysokoškolských inštitúcií na trhu vzdelávania a akceptácie vo vzťahu k trhu

¹² Podľa Rady je mobilita študentov, pedagógov a výskumných pracovníkov v oblasti VŠ vzdelávania prostriedkom na obohacovanie ľudského kapitálu a posilňovanie zamestnatelnosti vďaka nadobúdaniu a výmene vedomostí, rozvoju jazykových a medzikultúrnych kompetencií a podpore osobných kontaktov; zvýšenie takéhoto pohybu vedomostí môže navyše rozšíriť kapacitu tvorivosti a inovácie. Závery Rady z 11. mája 2010 o internacionalizácii vysokoškolského vzdelávania, (2010/C 135/04). Úradný vestník Európskej únie C 135, 26.5.2010, s. 13-14. – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:135:0012:0014:EN:PDF>

práce je vytvorenie “*student-friendly*” ponuky vzdelávania s “*job-friendly*” profilom absolventa.¹³ Nasledujúci Box 2 obsahuje prehľad vybraných úloh Obchodnej fakulty na rok 2011.

Box 2: Prehľad vybraných úloh Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave na rok 2011

LÍDERSTVO A EXCELENTNOSŤ

Dlhodobým zámerom rozvoja Obchodnej fakulty EU v Bratislave je vytvoriť z fakulty vzdelávaciu inštitúciu, s ktorou sa v budúcnosti budú spájať dva neoddeliteľné pojmy: líderstvo a excelentnosť. Líderstvo ako schopnosť byť vzorom pre ostatných a excelentnosť ako schopnosť vykonávať svoju prácu jedinečne a zároveň kvalitnejšie ako stanovuje norma v danej oblasti. Strategickým cieľom fakulty je stať sa do roku 2019 lídrom v oblasti poskytovania vzdelávania v oblasti obchodu, marketingu a cestovného ruchu v regióne strednej a východnej Európy a centrom excelentného výskumu európskeho formátu na poli obchodno-vedných disciplín. Pre úspešné naplnenie tohto cieľa sa bude orientovať úsilie zamestnancov, študentov a vedenia fakulty na podporu a rozvoj siedmych kľúčových oblastí: komunikácie, kvality, kvalifikačného rastu, kariéry, kooperácie, kompetencií a kreativity.

¹³ Akademická rankingová a ratingová agentúra (<http://www.arra.sk/>) pôsobiaca v Slovenskej republike zverejnila v novembri 2011 svoje (v poradí siedme) hodnotenie fakúlt vysokých škôl na Slovensku za rok 2010. Práve v aktuálnej edícii hodnotenia v kategórii atraktivita štúdia rozšírila svoju analýzu o dva nové indikátory vzdelávania: podiel študentov vyslaných na zahraničný pobyt v rámci programu ERASMUS a mobilít SAIA na celkovom počte študentov denného štúdia v akademickom roku 2009/2010 – SV9 (zahraničné mobility) a podiel zamestnaných absolventov na celkovom počte absolventov, ktorí získali titul v roku 2010 – SV10 (absolventskú ne/zamestnanosť). V rámci indikátora SV9 sa monitorujú študijné pobyty a pracovné stáže ERASMUS, ako aj tri typy mobilít administrovaných Slovenskou akademickou a informačnou agentúrou (SAIA): program CEEPUS (<http://www.ceepus.info/>), Národný štipendijný program (<http://www.stipendia.sk/>) a štipendiá na základe medzivládnych dohôd (<http://www.saia.sk/>). Napriek rezervám oboch kritérií: v prípade SV9 absenciou celostného vnímania mobilít vrátane napr. Medzinárodného vyšehradského fondu (<http://visegradfund.org/>) a v prípade SV10 nejednoznačnosti uplatnenia absolventa v odbore, ktorý vyštudoval, sa Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave umiestnila v aktuálnej edícii v prestížnej trojke na čele celkom 14 hodnotených ekonomických fakúlt zaradených do skupiny ekonomických vied (EKONOM).

V najbližšom období sa líderstvo, excelentnosť a rozvoj uvedených siedmych prioritných oblastí dostanú do centra pozornosti v každej z piatich ťažiskových činností na fakulte:

VZDELÁVANIE

Lídrom v poskytovaní ekonomického vzdelávania sa fakulta stane za predpokladu, že bude ponúkať atraktívne a kvalitné študijné programy, ktorých absolventi budú nadpriemerne uplatniteľní v praxi. Preto sa v oblasti vzdelávania snahy budú upriamovať najmä na:

- .....> uskutočnenie dôkladnej obsahovej revízie učebných plánov s cieľom odstrániť tematické duplicity, inovovať a obsahovo aktualizovať učebné predmety s cieľom zvýšiť orientáciu na prax,
- .....> podporu inovatívnych spôsobov výučby založených na interaktivite a individuálnom prístupe a intenzívne využívanie blokového systému výučby a projektové vyučovanie,
- .....> vybudovanie Centra e-learningových programov ,
- .....> spracovanie funkčného systému evidencie priamej a nepriamej pedagogickej činnosti, ktorý by komplexne obsiahol aktivity vykonávané tvorivými zamestnancami,
- .....> podporu rozvoj pedagogických pracovísk mimo Bratislavy a výraznejšie ich profilovať ako strediská celoživotného vzdelávania.

VEDA a VÝSKUM

Snaha vytvoriť z fakulty centrum excelentného výskumu európskeho formátu bude v oblasti vedy a výskumu zameraná najmä na:

- .....> spracovanie dlhodobej koncepcie rozvoja vedy a výskumu na fakulte,
- .....> vytvorenie efektívneho systému transferu poznatkov vedy a výskumu do pedagogického procesu a do hospodárskej praxe,
- .....> vytvorenie Centra projektovej podpory,
- .....> systematizáciu podávania medzinárodných vedecko-výskumných a akademických projektov,
- .....> implementáciu komplexného informačného systému na evidenciu a prezentáciu výskumných a akademických projektov,
- .....> vytvorenie podmienok na vybudovanie centra excelentnosti výskumu v oblasti obchodno-vedných disciplín.

ZAHRANIČNÉ VZŤAHY

Zahraničné vzťahy fakulty možno vnímať z viacerých uhlov pohľadu. Tým prvým je internacionalizácia vzdelávania prostredníctvom podpory

zahraničných mobilít študentov a pedagógov formou študijných a prednáškových pobytov a pracovných stáží. Druhý uhol pohľadu sa týka podpory pôsobenia zahraničných profesorov v pedagogickom procese na fakulte. Hlavné úlohy pre najbližšie obdobie budú smerovať na:

- zefektívnenie procesu informovania, výberu uchádzačov a uznávania dokladov v rámci zahraničných študijných pobytov a pracovných stáží,
- zintenzívnenie zahraničných mobilít interných doktorandov fakulty,
- vytvorenie materiálnych a finančných podmienok na podporu pôsobenia zahraničných profesorov na fakulte,
- akreditáciu a personálne zabezpečenie študijného programu druhého stupňa v anglickom jazyku a vytvoriť podmienky na akreditáciu študijného programu tretieho stupňa v anglickom jazyku,
- etablovanie fakulty v medzinárodných vzdelávacích a výskumných sieťach.

ROZVOJ

Nevyhnutnými podmienkami úspešného rozvoja fakulty v najbližšom období budú podpora kvalifikačného rastu, modernizácia a obnova materiálneho a technického vybavenia fakulty a intenzívna spolupráca s hospodárskou praxou. Preto sa snaženie vedenia fakulty bude orientovať na:

- rekonštrukciu a modernizáciu tovaroznaleckých laboratórií, počítačových učební a sietí,
- dobudovanie fakultnej multifunkčnej multimediálnej miestnosti,
- revitalizáciu vybraných prednáškových a seminárnych učební v budove Výučba V1,
- vytvorenie funkčného Klubu absolventov Obchodnej fakulty,
- vytvorenie Centra kariérneho poradenstva Obchodnej fakulty,
- spracovanie projektu na vytvorenie inkubátora start up / spin-off firiem.

VZŤAHY S VEREJNOSŤOU

Pre etablovanie sa fakulty ako úspešnej vzdelávacej inštitúcie je nutné venovať zvýšenú pozornosť vytváraniu, rozširovaniu a upevňovaniu vzťahov medzi fakultou a subjektami vplývajúcimi na jej existenciu. Prioritami budú:

- spracovanie stratégie internej a externej komunikácie fakulty,
- redizajn internetovej stránky fakulty na živý, dynamický, aktuálny a informačne bohatý portál,

- vytvorenie fakultného elektronického časopisu a spracovanie multi-mediálneho DVD o fakulte,
- obnovenie slávnostnej atmosféry beanie a imatrikulácie,
- zintenzívnenie využívania akademických slávností, dní otvorených dverí a iných aktivít fakulty na jej zviditeľnenie,
- etablovanie fakulty v elektronických sociálnych sieťach.

Najdôležitejšou úlohou vedenia fakulty v najbližšom období bude vytvoriť pozitívne motivujúcu akademickú atmosféru pre tvorivých zamestnancov a študentov v každej z hlavných činností fakulty a premeniť Obchodnú fakultu EU v Bratislave na atraktívnu vzdelávaciu inštitúciu, ktorá bude lídrom v poskytovaní ekonomického vzdelávania a centrom excelentného výskumu v regióne strednej a východnej Európy.

V nadväznosti na horeuvedené:

- zefektívnenie procesu informovania, výberu uchádzačov a uznávania dokladov v rámci zahraničných študijných pobytov a pracovných stáží,
- zintenzívnenie zahraničných mobilit interných doktorandov fakulty,
- etablovanie fakulty v medzinárodných vzdelávacích a výskumných sieťach,
- spracovanie stratégie internej a externej komunikácie fakulty a
- redizajn internetovej stránky fakulty na živý, dynamický, aktuálny a informačne bohatý portál,

sa princípy “*virtual & international*” odzrkadľujú v prierezovej koncepcii komunikácie Obchodnej fakulty so zainteresovanými stranami (tzv. *stakeholders*) z hľadiska možností internacionalizácie v nasledujúcej štruktúre:

Štipendijné a grantové schémy

Obchodná fakulta v spolupráci s *Universidad de Complutense Madrid* a *Euro-Mediterranean University Institute – campus Malta* zorganizovala v kontexte Národného štipendijného programu SR a Týždňa vedy SR (7.-11.11.2011) workshop **Ever closer Union?**, keďže v súčasnosti získava koncepcia virtuálnych komunít opäť na význame a táto téma sa spontánne čoraz viac dostáva do popredia tak, ako sa komunity vytvárajú a rozširujú až do podoby spoločným záujmom pretkaných sociálnych sietí v pravom slova zmysle. Účastníci interakcie sú navzájom v kontakte a zdieľanú komunikáciu považujú za ďalší rozmer svojho reálneho života

mimo siete. Spoločné témy motivujú k spolupráci a podpore vlastných oblastí záujmu, čomu dnes dostupné webové aplikácie vytvárajú technické zázemie. S trendom zviditeľnenia sa a interakcie prostredníctvom nových foriem komunikácie sa stotožnili aj inštitúcie Európskej únie, preto zámerom workshopu bola popularizácia nových poznatkov z oblasti výskumu nových foriem komunikácie v kombinácii s vývojom európskej integrácie. Workshop **Ever closer Union?** sa prostredníctvom príspevku *Checa García, F. – Čiderová, D.: Reflections of EU Affairs in Social Media* stal východiskom pre rozšírenú pokračujúcu spoluprácu.

Mobility

→ *Outgoing (Ekonomická univerzita v Bratislave ako vysielajúca inštitúcia)*

Študenti

Pedagógovia

Zamestnanci

→ *Incoming (Ekonomická univerzita v Bratislave ako prijímajúca inštitúcia)*

Študenti

Pedagógovia

Zamestnanci

CIDD Network (<http://www.cidd.org/>)

Ekonomická univerzita v Bratislave je členom *Consortium of International Double Degrees (CIDD)*, ktoré pripravuje študentov na **globálne ekonomické prostredie** a podporuje akademickú mobilitu, spoluprácu medzi VŠ inštitúciami s hospodárskou praxou i VŠ inštitúciami navzájom.

UAS7 Network (<http://www.uas7.de/>)

Obchodná fakulta systematicky spolupracuje s viacerými vysokoškolskými inštitúciami zoskupenými v rámci *UAS7 Network*, ktorých spoločným cieľom je posilnenie spoločného potenciálu v oblasti výučby, výskumu, vedecky a organizačne orientovaného transferu poznatkov v snahe o presadzovanie strategických cieľov i v záujme dosahovania vysokej miery excelentnosti.

EFMD Network (<http://www.efmd.org/>)

Ekonomická univerzita v Bratislave je členom *European Foundation for Management Development (EFMD)*, ktoré predstavuje fórum orientované na informovanosť, výskum, **networking**, inovácie a výmenu osvedčených skúseností v oblasti rozvoja manažmentu.

Networking Young Scientists on the Move

V kontexte iniciatívy Európskej komisie *Mládež v pohybe a Hlavných úloh Ekonomickej univerzity v Bratislave v roku 2011 v oblasti medzinárodných vzťahov* pripravuje Obchodná fakulta rozvoj spolupráce v zmysle princípov “virtual & international” pod názvom **Networking Young Scientists on the Move**.

Európsky rok

→ *Európsky rok dobrovoľníctva 2011* (<http://europa.eu/volunteering/sk/home2>)

V kontexte Európskeho roka dobrovoľníctva 2011 a Týždňa vedy SR (7.-11.11.2011) organizovala Obchodná fakulta workshop **European Year of Volunteering 2011**, ktorého zámerom bolo rozšírenie povedomia o rozsahu a význame dobrovoľníctva v spoločnosti, ale aj výmena osvedčených skúseností, keďže medzinárodné a multikultúrne akademické prostredie je vhodnou platformou podporujúcou iniciatívu študentov.

→ *Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012* (<http://ec.europa.eu/social/ey2012main.jsp?catId=971&langId=sk>).

Poslaním Európskeho roka aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012 je zintenzívniť povedomie o príležitostiach, ktoré vyplývajú zo skutočnosti, že Európania sa v lepšom zdraví dožívajú vyššieho veku, a iniciovať možné riešenia napr. v oblasti vzdelávania dospelých, služieb informačných technológií či politiky zamestnanosti, keďže aktívne starnutie prispieva k atmosfére tolerancie a solidarity medzi generáciami.

Záver

Krédom Ekonomickej univerzity v Bratislave je, že na to, aby boli internacionalizácia a kvalita súčasťou každodenného života univerzity, musia byť v myslení a konaní všetkých. Závery viacerých panelov (*Inter-*

nacionalizácia ako nástroj na posilnenie kvality vzdelávania a výskumu, Bratislava 13.12.2010; *Learning mobility in higher education – Trends, approaches and challenges*, Praha 6.-7.10.2011; *Mládež v pohybe s panelmi Kvalita vysokoškolského vzdelávania a atraktivita Slovenska pre zahraničie a Mobilita ako nástroj rozvoja kompetencií vysokoškolských študentov*, Bratislava 18. 10. 2011; *Education as a Tool of Civil Society Development – Sharing Experience between Ukraine and Slovakia*, Lviv 28.10.2011) naň nadväzujú. Motívom mobility a internacionalizácie môže byť zvyšovanie kvality pedagogickej a výskumnej práce, konkurencieschopnosti, zamestnateľnosti, perspektíva kariérneho rastu, či zlepšenie interkultúrnej kompetencie. V nadväznosti na komuniké¹⁴ z Leuven/Louvain-la-Neuve (2009) by sa aspoň 20 % absolventov malo do roku 2020 zúčastniť na zahraničnej mobilite v podobe študijného pobytu alebo praktickej stáže. Program celoživotného vzdelávania (LLP) sa na Slovensku teší obľube, pričom zo strany VŠ inštitúcií bolo v roku 2010 do zahraničia vyslaných 1 798 študentov (štúdium), resp. 353 študentov (stáž), čo predstavuje nárast oproti roku 2009 o 5,6 % (štúdium), resp. vyše 11 % (stáž). Naopak, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR za pretrvávajúci nenaplnený potenciál, či rezervu, v oblasti mobility označilo “nedostatočné využívanie zdrojov v akcii študijné návštevy pre riadiacich pracovníkov v školstve, v ktorej SR dlhodobo nenaplní počty vyslaných osôb, ktoré jej určuje Európska komisia. Dôvodmi môžu byť nedostatočná jazyková vybavenosť uchádzačov, dlhšie obdobie medzi podaním prihlášky a samotnou realizáciou študijnej návštevy (odstúpenie od študijnej návštevy), ako aj neochota zamestnávateľov dofinancovať náklady na študijnú návštevu v prípade, že výška poskytnutého grantu nie je dostatočná.”¹⁵ Otázny však vo všeobecnosti zostáva ďalší postup vzhľadom na Európskou komisiou avizované preskupenie agendy, ktoré momentálne čelí pripomienkovaniu, v najbližšom viacročnom období (2014-2020).

¹⁴ The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. – <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/675&type=HTML>

Literatúra

1. An EU strategy for modernising higher education – Questions and Answers, MEMO/11/615, Brussels, 20.9.2011, p. 3. – <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/615&format=HTML&aged=0&language=EN>
2. Báráňová-Čiderová, D. – Mayer, P. Knowledge transfer in higher education quality management: the case of Germany and Slovakia. In *Studia commercialia Bratislavensia* : scientific journal of Faculty of Commerce, University of Economics in Bratislava. Bratislava: Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave, 2010. ISSN 1337-7493, 2010, roč. 3, č. 9, s. 18-34.
3. Barta, J. – Devínsky, F. – Fedák, M. – Kullová, I. – Masica, M. – Medveď, M. – Ostrovský, I. – Pišút, J. – Štich, I. Hodnotenie fakúlt vysokých škôl 2011 – Ranking fakúlt vysokých škôl v SR na základe porovnania ukazovateľov kvantity a kvality vzdelávania a výskumu. Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA), november 2011. ISBN 978-80-89472-13-0.
4. Checa García, F. – Čiderová, D. Reflections of EU Affairs in Social Media. In *Znalosti pro tržní praxi 2011*. Olomouc, 2011 (v tlači).
5. EKONÓM – Mimoriadne číslo vydané pri príležitosti slávnostnej inaugurácie rektora a dekanov fakúlt Ekonomickej univerzity v Bratislave 15. marca 2011, EKONÓM – Informačný spravodajca Ekonomickej univerzity v Bratislave, roč. XVI, marec 2011.
6. European Commission working document (SEC(2011) 1063 final), accompanying the Commission Communication COM(2011) 567 final – Supporting growth and jobs – an agenda for the modernisation of Europe's higher education systems, Brussels, 20 September 2011, p. 52-53. – http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/wp0911_en.pdf
7. Modernising higher education – facts and figures, MEMO/11/613, Brussels, 20.9.2011. – <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/613&format=HTML&aged=0&language=EN>
8. OECD. Education at a Glance 2011 – OECD Indicators. – Paris: OECD, 2011. – http://www.oecd.org/document/2/0,3746,en_2649_39263238_48634114_1_1_1_1,00.html
9. Sattelberger, T. Business Education 2025: What's In Store // EFMD Global Focus. – Volume 05, Issue 03, 2011. – P. 10-14.

¹⁵ Správa o účasti Slovenskej republiky na Programe celoživotného vzdelávania v roku 2010. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, 2011, s. 21. –http://www.minedu.sk/data/USERDATA/EUZAL/PCV/Správa_o_ucasti_SR_na_Programe_CZV_v_roku_2010.rtf

10. Správa o účasti Slovenskej republiky na Programe celoživotného vzdelávania v roku 2010. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, 2011, s. 21. – http://www.minedu.sk/data/USERDATA/EUZAL/PCV/Správa_o_ucasti_SR_na_Programe_CZV_v_roku_2010.rtf
11. Šucha, V. Aby univerzita mala dušu. Bratislava: VEDA – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010.
12. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. – <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/675&type=HTML>
13. Tlačová správa Európskej komisie: Vyčlenením ďalších finančných prostriedkov na vzdelávanie, mládež a tvorivosť sa podľa Komisie podporí tvorba pracovných miest, IP/11/857, Brusel, 11.7.2011. – <http://europa.eu/rapid/pressReleasesActionWap.do?reference=IP/11/857&format=HTML&aged=1&language=EN>
14. TREND Špeciál – Vysoké školy, 1. december 2011.
15. Závery Rady z 11. mája 2010 o internacionalizácii vysokoškolského vzdelávania, (2010/C 135/04). Úradný vestník Európskej únie C 135, 26.5.2010, s. 12-14. – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:135:0012:0014:EN:PDF>
16. Žák, Š. Význam výskumu ako východiska pre aktivity v rámci interných public relations. In Obchod a marketing 2009 : zborník vedeckých štátí vydaný pri príležitosti 40. výročia vzniku Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2839-9, s. 156-164. VEGA 1/4600/07.
17. Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012. – <http://ec.europa.eu/social/ey2012main.jsp?catId=971&langId=sk>
18. Európsky rok dobrovoľníctva 2011. – <http://europa.eu/volunteering/sk/home2>
19. International Visegrad Fund. – <http://visegradfund.org/>
20. Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA). – <http://www.arra.sk/>
21. Central European Exchange Program for University Studies (CEEPUS). – <http://www.ceepus.info/>
22. Consortium of International Double Degrees (CIDD). – <http://www.cidd.org/>
23. European Foundation for Management Development (EFMD). – <http://www.efmd.org/>
24. Ekonomická univerzita v Bratislave. – <http://www.euba.sk/>
25. National Scholarship Programme of the Slovak Republic. – <http://www.stipendia.sk/>
26. UAS7 – German Universities for Applied Sciences. – <http://www.uas7.de/>

CERTIFIKAČNÉ PROGRAMY UKRAJINSKEJ KATOLÍCKEJ UNIVERZITY

Taras Tymo

*Vedúci oddelenia certifikačných programov Ukrajinskej
katolíckej univerzity (Lvov), e-mail: tarastymo@gmail.com*

V príspevku analyzujeme základné smery rozvoja certifikačných programov Ukrajinskej katolíckej univerzity.

Kľúčové slová: certifikačné programy, Ukrajinská katolícka univerzita, nové metódy výučby, prístup ku kvalitnému vzdelaniu.

Ukrajinská katolícka univerzita (UKU) bola založená vo Lvove v r. 1994 ako Lvovská bohoslovecká akadémia. Dnes je to vysoká škola humanitného zamerania, ktorá ponúka študentom diplomy bakalára a magistra v odboroch teológia, história, sociálna pedagogika a katechitika. Zároveň na univerzite funguje niekoľko magisterských programov (MBA, magisterský program zo žurnalistiky, magisterský program z ekumenických štúdií). Celkový počet študentov UKU nepresahuje 1000 ľudí. Aj keď Univerzita deklaruje svoj zámer ostávať pomerne malou vysokou školou, predsa v posledných rokoch veľa robí pre zväčšenie počtu študentov v rôznych programoch.

Základ kampane o zväčšenie počtu študentov spočíva v niekoľkých motívoch. Predovšetkým je to snaha o zapojenie čo najväčšieho množstva študentov do používania existujúcej, dobre rozvinutej infraštruktúry univerzity: nových budov, knižnice, IT infraštruktúry.

Okrem toho, univerzita pomimo samotnej akademickej činnosti deklaruje aj svoje spoločenské poslanie: ovplyvňovať zlepšenie kvality vzdelávania a reformovať ukrajinské vzdelanie „zvnútra“. Prostredníctvom poskytovania naozaj kvalitných vzdelávacích služieb Ukrajinská katolícka univerzita sa zapája do vytvárania v Ukrajine občianskej spoločnosti a školenia novej generácie lídrov, ktorí sa stotožňujú s kresťanskými a ľudskými hodnotami a prinesú ich spoločnosti.

Dokonca chápeme, že v súvislosti s miestom trvalého pobytu, finančnými možnosťami, vekom, zamestnaním atď. viacerí ľudia majú obmedzený prístup ku kvalitnému vzdelaniu.

Práve za účelom zväčšenia “oblasti pôsobenia” programov UKU, zvýšenia ich efektivity a viditeľnosti v spoločnosti vznikli tzv. certifikačné programy, prístupné pre každého. Programy sú navrhnuté takým spôsobom, aby sa na nich mali možnosť zúčastniť ľudia rôznych vekových a sociálnych kategórií. Základná črta všetkých programov – reálna možnosť pre zamestnaných ľudí zúčastniť sa na nich, ale tiež pružnosť, efektívne a stručné podanie informácií, orientácia na potreby študentov, nie na formálne požiadavky vzdelávacieho procesu.

V súčasnosti najväčšou medzi certifikačnými programami je Škola cudzích jazykov *Jazykový expres*, na ktorej sa zúčastňuje viac ako 300 študentov (údaje zimného semestra 2011). Zväčša sú to už zamestnaní mladí ľudia, ktorí sa chcú zdokonaľiť v angličtine alebo v iných cudzích jazykoch za účelom vlastného rozvoja alebo odborného použitia. Škola otvorila svoje pobočky v Zoločive, Kolomyji, Drohobyči¹. Plánujeme otvoriť pobočky aj v ďalších okresných centrách Lvovščyny. V okresných pobočkách školy sa často zamestnávajú absolventi UKU, ktorí vykonávajú správne funkcie a učia cudzie jazyky. Tento smer činnosti pokladáme za veľmi perspektívny a dôležitý, pretože poskytuje obyvateľom malých miest a obcí možnosť využiť vysoké akademické štandardy školy a učiť sa cudzí jazyk doma, nepotrebujú chodiť do oblastného centra.

Iný smer certifikačných programov UKU – sakrálné umenie a ikonomalba.

Škola ikonomalby funguje pri UKU od r. 2005, a odvtedy ju absolvovalo viac ako 200 študentov. Cieľ tohto programu spočíva v pootvorení jeho účastníkom bohatstva cirkevného umenia východných kresťanov, predložení jeho bohosloveckých základov a dejín, a zároveň v praktickom učení sa písať ikony. Západná Ukrajina je známa svojou starou a veľmi zaujímavou miestnou tradíciou ikonomalby, ktorá je prezentovaná viacerými dielami v Národnom múzeu metropolitu Andreja Šeptyckého vo Lvove, ale aj v iných múzeách na Ukrajine a v Poľsku. Praktický komponent vyučovania v škole je zameraný práve na preštudovanie najlepších

¹ Okresné mestá v Lvovskej oblasti. – pozn. prekladateľa.

vzoriek ukrajinskej ikonomalby 15.–16. st. a tvorivé pokračovanie tradícií zo strany našich študentov. Momentálne v škole existujú tri formy štúdia: Letná škola (zväčša pre zahraničných študentov), Certifikačný program z ikonomalby (štúdium v sobotu) a odborný denný program, ktorý trvá tri roky. Hlavná osobitosť programu spočíva vo výhradnom použití tradičnej starovekej praxe ikonopisnej malby (prírodné pigmenty, temperová malba na dreve), a zároveň v organickom spojení teórie (teológia, história, teória umenia), umeleckej praxe a kresťanských duchovných praktík (zúčastnenie sa na bohoslužbách, rekolekcie, čítanie Svätého písma). Prostredníctvom tohto uceleného prostredia sa snažíme sprostredkovať študentom autentický kresťanský duch cirkevnej tvorby a prepojenie s tradíciou. Počas existovania školy sa na nej zúčastnilo viacero študentov z rozličných štátov: od Kanady a USA po Kazachstan, Hongkong a Filipíny.

Ešte jeden smer certifikačných programov UKU – Škola ukrajinského jazyka a kultúry. Auditórium programu – cudzinci, ktorí pre isté príčiny chcú študovať ukrajinský jazyk, zoznámiť sa s našou kultúrou a dejinami. Zväčša sa na škole zúčastňujú naši rodáci z ukrajinskej diaspóry v USA a Kanade (3. a 4. generácia). Zriedkavejšie sa študentmi školy stávajú zahraniční študenti, k záujmom ktorých patrí východoeurópska a ukrajinská tematika (kulturoológia, politológia, história) a ktorí práve pre svoje štúdiá potrebujú jazykové znalosti. Ešte jedna kategória účastníkov – podnikatelia a zamestnanci medzinárodných spoločností, ktorí pôsobia v Ukrajine a študujú ukrajinčinu pre obchodné styky. Škola funguje v letnom formáte, v podobe dištančného štúdia, ale tiež aj počas školského roka, a to pre študentov, ktorí majú možnosť dlhodobého pobytu v Ukrajine.

Kurzy certifikačného programu z filozofie vytvárajú priaznivý akademický kontext pre pestovanie celostného chápania človeka a zároveň základných duchovných, morálnych, politických, spoločenských, kultúrnych a technologických problémov a výziev, ktoré stoja pred dnešným človekom, predovšetkým v kontexte pochopenia fenoménu stvorenia človeka, jeho vzťahu k Bohu, iným ľuďom a svetu. Každý cyklus certifikačného programu má svoje tematické zameranie (napríklad: sociálne vylúčenie, dar, sekularizácia a autentickosť, Európa a európskosť, čas, história, historickosť, znaky budúcnosti, morálka a politika, svätosť, sloboda, viera, Boh a technológie atď.), ktoré sa integrálnie skúma v kontexte štyroch

magistrálnych tém/perspektív, a to: Boh, človek, spoločnosť, svet. Každá zo štyroch magistrálnych tém je pozadím, na ktorom sa vytvárajú kurzy certifikačného programu. Osobitný dôraz programu sa venuje filozofickému uvedomovaniu si interdisciplinárnych vzťahov v oblasti humanitných výskumov. Program napomáha dialógu medzi teológmi, sociológmi, kulturológmi, historikmi, rozširuje svetonázorové horizonty strán a prispieva k celistvému pochopeniu skutočnosti. V rámci certifikačného programu sa poslucháčom ponúkajú autorské kurzy, ktoré predpokladajú samostatnú prácu s vybranými textami, dialogický charakter štúdia a spoločný vedecký výskum. Účastníci programu prezentujú svoje písomné práce na ročnom seminári certifikačného programu. Takisto sa môžu zúčastniť na letnej filozofickej škole a medzinárodnej konferencii, ktorú organizuje Katedra filozofie Ukrajinskej katolíckej univerzity.

V najbližšej budúcnosti plánujeme rozširovať certifikačné programy do nových oblastí: histórie, počítačových vied, ekonomiky a kultúry. Prioritným smerom je vytvorenie Malej akadémie pri UKU, kde by sa žiaci mohli dôkladnejšie oboznámiť s humanitnými disciplínami, študovať cudzie jazyky a dopĺňovať si svoj školský program v rôznych oblastiach.

VZDELÁVANIE AKO KATALYZÁTOR INTEGRÁCIE UKRAJINY DO EURÓPSKEHO SPOLOČENSTVA

Oleh Protsak

*Riaditeľ Lvovskej mestskej verejnej organizácie Centrum
pre vzdelávaciu politiku (Lvov), e-mail: rynok_8@ukr.net*

V príspevku analyzujeme základné priority Ukrajiny ohľadom európskej integrácie v oblasti vzdelávania.

Kľúčové slová: európska integrácia, Európska únia, reformy, informačné centrá.

Ukrajinská spoločnosť v snahe o integráciu do Európskej únie zväčša očakáva isté kroky v tom smere zo strany našej vlády a pritom zabúda, že sa integračné procesy týkajú každého a nikto nemôže stáť bokom. Teda aktívnejšiu úlohu by mali odohrávať ukrajinskí pedagógovia.

Sociológovia tvrdia, že Európska únia našich občanov predovšetkým láka vysokou životnou úrovňou, a najmä jej ekonomickou zložkou – vysokými platmi, sociálnym zabezpečením a i. Podstatné miesto medzi kritériami členstva v EÚ naozaj patrí ekonomickým ukazovateľom krajiny. A v tom Ukrajina je na chvoste. Avšak nesmieme zabudnúť, že Európa za základ svojho ekonomického rozvoja považuje vedomosti.

Táto téza zaznela v Lisabonskej stratégii, ktorá platila v priebehu rokov 2000 – 2010. Nestratila na aktualite aj v novom strategickom dokumente – stratégii *Európa 2020*¹, ktorej celkový názov znie *Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu*.

Koncom roku 2011 sa Ukrajina ocitla len krok od podpísania asociačnej dohody s EÚ. Podľa úradníkov oboch strán je tento dokument výnimočný. Po jeho podpísaní sa Ukrajina ocitne veľmi blízko k Európskej

¹ Europe 2020 – A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. – http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso___007_-_europe_2020_-_en_version.pdf

únii, na rozdiel od kohokoľvek iného spoza hraníc zjednotenej Európy. V novembri tohto roka Európsky parlament schválil rezolúciu, v ktorej podporil perspektívu členstva Ukrajiny v EÚ.

Teda Európska únia konečne oznámila to, čo od nej tak dlho požadovala ukrajinská vláda a, chceme veriť, zobrala našim úradníkom aj ten posledný argument, za ktorým sa skrývali, sťažujúc sa na zložitosti európskych integračných procesov. Teraz je všetko v našich rukách a závisí od nášho želania a schopnosti zaviesť reformy, ktoré sa od nás očakávajú.

Európska integrácia spočíva nielen v ekonomických a politických reformách, nielen vo voľnom pohybe kapitálu, tovarov a služieb, vedy a technológií, ale predovšetkým je to pocit slobody pre ľudí, idey, kultúry a spôsoby života. K týmto slobodám sa tiež treba usilovne pripravovať. A napomôcť tomu môže len vzdelávanie – formálne a neformálne.

Člen *Rady pre vzdelávaciu politiku Lvova*, ktorá existovala začiatkom minulého desaťročia, prof. Andrzej Janowski, počas vstupu susedného Poľska do EÚ zdôrazňoval, že vzdelávanie má kľúčový význam v procese integrácie a malo by poskytnúť deťom a mládeži také vedomosti i predovšetkým také zručnosti, ktoré umožnia náležité fungovanie zjednotenej Európy, súčasťou ktorej sa snažili stať Poliáci. Tvrdil, že mladí Poliáci sa majú stať rovnoprávnymi partnermi pre svojich rovesníkov v iných krajinách. Bezpochyby, to isté môžeme povedať aj o Ukrajine a mladých Ukrajincoch v dnešnej dobe.

Môžeme určiť tri úlohy vzdelávania v procesoch európskej integrácie:

- formovanie osobností, ktoré dokážu úspešne realizovať idey a úlohy integrácie;
- štúdiá o Európe a Európskej únii, o všetkých kladoch a záporoch európskej integrácie, o spoločnom európskom dedičstve;
- štúdium “cez Európu”, šírenie praktických skúseností európskych krajín v rôznych oblastiach spoločenského života, nadväzovanie horizontálnych vzťahov medzi ustanovizňami, kontaktov medzi ľuďmi.

Plní ukrajinské vzdelávanie v dnešnej dobe tieto tri úlohy?

Európske štúdie, ktoré dnes existujú na mnohých vysokých školách Ukrajiny a zavádzajú sa aj na stredných školách, majú za cieľ spôsobovať plnenie prvej úlohy. Tu sa snažíme úspešne preberať skúsenosť susedného Poľska a vďaka spoločným projektom veríme, že sa obohatíme aj o skúsenosti iných krajín, najmä Slovenska.

Ukrajinskí odborníci v tejto sfére sa spojili do *Asociácie európskych štúdií*, ktorej oddelenia sa nachádzajú v mnohých oblastiach Ukrajiny. Avšak nemôžeme hovoriť o celkovo efektívnej činnosti tejto zložky, lebo prekážkou k tomu sú isté rozdiely v ukrajinskom systéme vzdelávania. Napriek tomu, že Ukrajina deklarovala svoje želanie zapojiť sa do priestoru vysokoškolského vzdelávania a podpísala Bolonskú deklaráciu, podstatné zmeny v oblasti harmonizácie štruktúry a smerov výučby zatiaľ nenastali.

Ako je uvedené vo výsledkoch výskumu *Stav rozvoja európskych štúdií v Ukrajine – 2011*², ktorý vykonávali odborníci ukrajinskej *Asociácie európskych štúdií*, podľa oficiálnych štandardov vysokoškolského vzdelávania v Ukrajine neexistuje odbor *európske štúdie*, ako je to na európskych univerzitách. Teda v Ukrajine nie je možné získať vzdelávací a kvalifikačný stupeň v odbore *európske štúdie* na úrovni bakalára, magistra alebo odborníka (na rozdiel od európskych krajín, kde je možné získať diplom magistra v tomto odbore).

Na vysokých školách Ukrajiny sa otvárajú špecializácie z európskych štúdií len v rámci istého odboru, lebo pri tom netreba podstúpiť zložitú procedúru poskytovania licencie. Avšak podobná prax podstatne znižuje efekty výučby tohto predmetu. Pripravení odborníci sa strácajú v množstve iných absolventov odboru, profesori a vedeckí pracovníci sa tiež nemôžu celkovo sústrediť na tejto tematike.

Ešte chcem poznamenať, že aby sme mohli pripravovať odborníkov európskej úrovne, predmet sa nemusí nazývať *európske štúdie*. Dôležité je prednášať na európsky spôsob, učiť sa po európsky a po európsky hodnotiť znalosti. Pre plnenie druhej úlohy dnes v Ukrajine sú tiež vytvorené všetky predpoklady. Vo viacerých mestách fungujú rozmanité informačné centrá na univerzitách, v spoločenských organizáciách, knižniciach. Napríklad len vo Lvove existuje:

Vedecké a študijné centrum pre euroatlantickú integráciu Ukrajiny, otvorené na Lvovskej vysokej škole ekonomiky a cestovného ruchu;

Lvovská pobočka Centra štúdií európskej integrácie (Litva), otvorená v máji 2007.

² Ukrainian European Studies Association. State of EU Studies in Ukraine – 2011. Survey Results. – <http://goo.gl/USUJN>

³ European Information Centre in Lviv. – <http://lviv.ukrcei.org/>

*Centrum pre európsku informáciu*³, otvorené vo februári 2006 na pôde Lvovskej oblastnej univerzálnej vedeckej knižnice, ktoré tiež zastupujem.

Informáciu o spolupráci s EÚ v oblasti vedy a podnikateľstva môžeme získať na *Lvovskom centre pre vedu, inovácie a informatizáciu*. Sú jednotlivé centrá, ktoré poskytujú informáciu o štúdiu a stáži v EÚ, a to: *centrum Vzdelanie* (Osvita), *Britská rada* (British Council), *Francúzska aliancia* (Alliance Française) atď.

Ešte chcem zdôrazniť naliehavú potrebu odborných materiálov v ukrajinskom jazyku, ktoré by vysvetľovali rôzne aspekty činnosti EÚ. Zväčša disponujeme rozmanitými informačnými príručkami obsahujúcimi základné informácie, ktoré ľahko nájdeme na Internete a ktoré si vyžadujú stálu aktualizáciu. Naozaj dôkladné a precízne práce veľmi chýbajú. Preto, používajúc túto príležitosť, ako riaditeľ *Centra pre európsku informáciu* pozývam vedeckých pracovníkov k spolupráci.

Tiež treba spomenúť aj strednú školu. V posledných rokoch začali aktívne fungovať školské európske kluby. Len vo Lvove je ich osemdesiat. Skutočne sú veľmi aktívne, vydávajú svoje noviny, usporiadajú tematické diskusie, sú v úzkom kontakte so svojimi európskymi rovesníkmi, zúčastňujú sa na rozličných súťažiach, každoročne organizujú oslavy Dňa Európy v máji.

Tretia úloha – štúdium “cez Európu” – je to maximálne široké zúčastnenie sa Ukrajincov na programoch výmeny, stážach, tematických konferenciách a seminároch, nadväzovanie partnerských vzťahov s európskymi kolegami.

Bezpochyby, hlavnou prekážkou je tu vízová povinnosť s Európskou úniou. A problém nespočíva v cene víza, lebo pri podobných kontaktoch sa za vízum neplatí, ale v komplikovanej procedúre jeho vybavenia a získania.

Ďalší problém má základ v tom, že Ukrajina sa môže zúčastňovať na veľmi úzkom kruhu európskych programov. Skratka sa pokúsime charakterizovať niektoré z nich:

- program *Tempus*⁴ – zameraný na modernizáciu systému vysokoškolského vzdelávania. V Ukrajine tento program funguje od roku 1996. V priebehu tohto obdobia bolo financovaných vyše tristo projektov, na ktorých sa zúčastnili ukrajinské vysoké školy.

⁴ National Tempus Office in Ukraine. – <http://www.tempus.org.ua/>

- program *Erasmus Mundus*⁵ – umožňuje ukrajinským študentom pokračovať v štúdiu na univerzitách Európy; Avšak treba poznamenať, že ukrajinskí študenti a vedeckí pracovníci nie celkom využívajú túto možnosť. Napríklad, podľa sektora školstva Zastupiteľstva EÚ, v školskom roku 2009–2010 podporu získali len 28 študenti a 8 vedeckí pracovníci z Ukrajiny. A reprezentujú len 13 vysokých škôl spomedzi päťsto, ktoré existujú v Ukrajine. Európski úradníci sa tiež nazdávajú, že ukrajinské vysoké školy by mali zapojiť do štúdia viac študentov z ostatnej časti Európy.
- program *Mládež v akcii*⁶, v rámci ktorého Ukrajina má prístup k Akcii 2 – *Európska dobrovoľnícka služba* a Akcii 3.1. – *Mládežnícke výmeny, projekty školenia a vytváranie sietí v oblasti mládeže*.

Vďaka tomuto programu v Ukrajine každoročne pracujú dobrovoľníci z rôznych krajín a mládež má možnosť realizovať spoločné projekty. Avšak pomerne často sme svedkami situácie, keď ukrajinské organizácie súrne hľadajú ochotných zúčastniť sa na dobrovoľníckej výmene a naša mládež sa neponáhla s prijatím ponuky. Ešte jednu prekážku tvoria ukrajinské migračné pravidlá, ktoré veľmi komplikujú postup registrácie zahraničných dobrovoľníkov v Ukrajine.

Bohužiaľ, Ukrajina sa nemôže zúčastniť na takých vzdelávacích programoch, ktoré zahŕňajú systém odborného technického vzdelania (Leonardo da Vinci) alebo strednú školu (e-twinning). Istý optimizmus poskytujú sľuby rozšíriť tento kruh v rámci iniciatívy *Východné partnerstvo*. Dúfame, že sa ešte viac možností otvorí pred nami po podpísaní asociačnej dohody medzi Ukrajinou a EÚ, ak naša vláda dokáže adekvátne zareagovať na výstrahy európskych politikov.

Nakoniec by sme chceli uviesť slová známeho ukrajinského disidenta Ivana Dziubu: “Nemôžeme vstúpiť do Európy ako duchovne vyživované osoby”. V tom spočíva ešte jedna, štvrtá funkcia ukrajinského vzdelávania, ktorá je podľa mňa najdôležitejšia: obohatiť európske spoločenstvo tými farbami ukrajinskej kultúry a duše, ktoré mu v dnešnej dobe tak chýbajú pre dosiahnutie harmónie.

⁵ Erasmus Mundus – Scholarships and Academic Cooperation. – http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc72_en.htm

⁶ European Commission Program “Youth in Action” in Ukraine. – <http://yia.org.ua/>

UNIVERZITA PREDSTAVIVOSTI (UNIVERSITY OF IMAGINATION). PRÍNOS DO INFORMAČNEJ A ETICKEJ UNIVERZ(UM)ITY

Iryna Starovoyt, Ievgeniia Nesterovych

Katedra teórie literatúry a porovnávacej literárnej vedy Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka, e-mail: irystar@gmail.com, janeastra@gmail.com

Autori sa dotýkajú problému prudkých zmien vo fungovaní, strategickom plánovaní a sebareflexii klasických európskych univerzít ako študijných komunít a zámerne opisujú jeden z konkrétnych príkladov inovačnej profesorsko-študentskej iniciatívy v postsovietskom akademickom priestore, na Lvovskej univerzite, iniciatívy pomenovanej Univerzitou Predstavivosti. Univerzita Predstavivosti sa ako virtuálne prostredie štúdia nachádza na rozmedzí, čo súčasne delí a spája expertné poznatky s vedomosťami amatérov neodborníkov, jednu vedeckú oblasť s inou, a to vlastne odzrkadľuje rozmanitosť inštitucionálnych kultúr a smery výskumov i akademickej komunikácie, ako aj etické záväzky vedca ohľadom minulosti a budúcnosti.

Kľúčové slová: Lvovská univerzita, študijná komunita, web-nástroje, komunikácia v sieti, kolegiálna podpora, proaktívna predstavivosť, Univerzita Predstavivosti.

Tento rok univerzita, na ktorej pôsobíme – učíme a učíme sa, oslavovala 350. výročie svojho založenia: Lvovská univerzita, najstaršia na Ukrajine a jedna z uznávaných klasických európskych univerzít renesančno-barokovej tradície, univerzita so zložitými dejinami na rozmedzí politických a mentálnych máp. Tieto slávnosti poskytli akademickej komunite možnosť preskúmať vlastnú trajektóriu, schopnosť sa stávať centrom

---

¹ Кримський Сергій. Ефект високого неба // Сила м'якого знака, або Повернення руської правди / За заг. ред. Лариси Івшиної. – Видання перше. К.: ПрАТ "Українська прес-група", 2011. – С. 47.

premyslenej práce, geniálnych predvídavostí, vzťahom krajín, vedeckých škôl a pokolení, poskytli šancu si nanovo uvedomiť dedičstvo (či skôr množinu alternatívnych dedičstiev) a *raison d'être* svojej existencie. Akademik Serhij Krymský myslel o týchto dedičstvách takto: “*Minulosť to sú nerealizované možnosti, ktoré realizujeme teraz a takto vstupujeme do vzťahu s minulosťou*”¹.

V termínoch ľudského života (bez ohľadu na posledné odhalené nálezy v oblasti biochémie a gerontológie) tri a pol storočia to je nedostupný utopický formát. V termínoch života inštitúcie toto číslo tiež vyvoláva úctu, lebo takáto univerzita, ako je naša, pretrvala oveľa dlhšie, ako tie štáty, politické a ekonomické systémy a mocenské diskurzy, ku ktorým patrila. Dôležitý je tiež jej vzťah k miestu, k mestu: bez ohľadu na všetky vonkajšie zmeny a vnútorné deštrukcie, vždy bola *Universitas Leopoliensis*, Univerzitou vo Lvove. Aj keď z mnohých príčin môžeme rozmýšľať o svojej univerzite ako o inštitúcii histórie a pamäti, existuje veľké pokúšenie a uvedomelá potreba myslieť o nej tiež ako o univerzite budúcnosti, ako o pláne na mnoho storočí dopredu. V súčasnej Ukrajine takéto myslenie nie je jednoduché a vyvoláva veľkú skepsu. Predsa len aj činnosť pamäti potrebuje predstavivosť, preto sa jej zdroj vyčerpáva pri intenzívnom a disciplinovanom obrátení sa na minulosť: *At stake in the current history/memory debate is not only a disturbance of our notions of the past, but a fundamental crisis in our imagination of alternative futures.*² Prezieravé myslenie si vyžaduje vizionársku predstavivosť, ale aj uzemnený znalecký posudok, ktorý túto predstavivosť momentálne “poráža”, zjednodušuje. Vďaka predstavivosti sa zúčastňujeme na spoločenských zmenách, stávame sa spoluautormi želaných prostredí a konsenzov. Posledné diskusie o kríze vysokoškolského vzdelávania a jeho inflácii nezrušujú lokálne rozumenie obnovenia pre každú univerzitu zvlášť, pre národné školské systémy a globálne hľadania pokiaľ ide o Univerzitu ako vynikajúci inovačný model študijnej komunity (*learning community*). Stávame sa svedkami toho, ako sa aj ukrajinská vzdelávacia pôda stáva súčasťou týchto medzinárodných procesov a čoraz viac nás znepokojuje to, čím je a čím sa môže stať vyučovanie a štúdium na vysokých školách v takých sa rýchlo meniacich podmienkach.

² Huyssen, Andreas. *Urban Palimpsests and the Politics of Memory*. – SUP: Stanford, California (USA), 2003. – P. 2.

Tempo vnútorných zmien alebo ich viditeľnosť nás núti k tomu, aby sme sa zastavili a zamysleli. Je ťažké pracovať vo vzdelávacej inštitúcii, je ťažké vytvoriť strategické plány jej rozvoja, keď sa podmienky ich plnenia menia ako v kaleidoskope. Musíme mať aspoň nejakú stabilitu, aby sme sa odvážili pozrieť sa do budúcnosti. Dokonca aj ochotní k sebareflexii ľudia za vysokých rýchlostí v kompresii času a priestoru často strácajú uvedomenie si kvality a zmyslu svojej odbornej praxe. Či môžeme jasne vidieť problém, “držať tému”, keď sa na očiach mení?

Zakladateľ diskurzu o vzdelanej predstavivosti Northrop Frye povedal o tom: *Every breakthrough in education is a breakthrough in vision*. V pátose jubilejných podujatí spolu s mladými kolegami z niekoľkých univerzitných katedier a výskumných inštitúcií, spolu s absolventmi Lvovskej univerzity, ktorí prednedávnom ukončili štúdium, položili sme si otázku, a čo keby? ...Keby študentom a profesorom poskytli možnosť si proaktívne predstavovať a vymýšľať takú Univerzitu, v ktorej by chceli študovať zase a zase? Takú univerzitu, ktorej štruktúra by sa vyvíjala a zdokonaľovala sa v súlade s požiadavkami a schopnosťami tých, kto na nej študuje?

Dobré vzdelanie nám dáva silu slobodne myslieť a efektívne pracovať v súlade s osobným chápaním seba a sveta. Pochybujeme, že tento typ vzdelania a tento typ slobody vychovávala postsovietska akadémia. A vlastne preto vzácní na našich univerzitách nezávislí intelektuáli-non-konformisti sú ako vtáci, vypustení z kletky, ale skôr bez domova, než slobodní. Vzdelaná predstavivosť je však produktom slobody. O hodnote tejto predstavivosti Albert Eisenstein bez obalu povedal: *Imagination ... is more important than knowledge. Knowledge is limited. Imagination encircles the world*³. Dôležité je to, že rozvoj vzdelanej predstavivosti vyvíja vedomé, nenáhodné, zaostrené predstavovanie si medzi rovnako zmyšľajúcimi ľuďmi, schopnosť spoločne tvoriť neočakávané a nekonvenčné precedensy a paradigmatické vzory súčinnosti.

Náš spôsob písania mal by azda ukázať, ako sa vlastne rozvíjala väčšia myšlienka *Univerzity Predstavivosti* – myšlienka, ktorá prekrýva a spája niekoľko menších, a to: zvláštnej honby za vedomosťami a zvláštneho ducha, ktorý plní a umožňuje samotné vedecké hľadanie. Na jednej stra-

³ Viereck, George Sylvester. What life means to Einstein: an interview // *The Saturday Evening Post*. October 26, 1929.

ne, pretože to je *univerzita*, môžeme hovoriť o *univerzálnosti* myšlienky, na druhej strane – táto myšlienka je určite lokálna, hlboko zakorenená. Hľadania vedomostí predurčujú miesto a premiestnenie. Hľadanie znalostí je to druh udalosti, ktorá v podstate existuje a má určité miesto, však je často zmenené na nepoznanie. Európska univerzita “sa nachádza” v meste a mení toto mesto aj toto miesto očividne a neviditeľne. Univerzita mu pridáva uvedomelosť a pomáha si všimnúť a uznať, že tu niečo chýba. Vysokoškolské vyučovanie a štúdium vyvíja pojmový jazyk, pomáha pochopiť seba samého v priebehu dlhého trvania, ovplyvňuje historické a geografické vedomie, prekročuje mentálne hranice alebo vytvára nové. Pomáha skúmať a objavovať nielen to, čo je, ale aj to, čo by mohlo byť a čo symbolicky strácame. Takáto univerzita, orientovaná navonok, mimo vlastných hraníc, oživuje a obnovuje seba zvnútra tak vo vzdelaní, ako aj vo výskume.

Ako výsledok obdobných diskusií v Centre pre výskum v oblasti humanitných vied vznikla myšlienka uctiť 350. výročie Lvovskej univerzity iniciatívou *Univerzita Predstavivosti*⁴. Najprv išlo o pozitívnu zmenu, ktorá sa už umožnila vďaka webovým nástrojom pre virtuálnu spoluprácu; o snahu aktualizovať celý prítomný potenciál odbornej komunikácie, aby sa postupne, krok za krokom, rozvíjali imaginárne študijné komunity (šťasti spojené s tými, ktorí v tejto chvíli sú v statuse študenta alebo doktoranda, a šťastí s tými, ktorí sú už zamestnaní, ale pokračujú v učení sa). Idea sa opiera o dve dôležité myšlienky: “*Že štúdium zapája študentov do sociálnych procesov, kde sa učia spolu s inými pomocou kooperácie a spolupráce, a že sa to darí v skupinách a v komunitách, ktoré si študenti sami zvolili. A druhé, že nové vzdelávacie technológie, ako sú napríklad virtuálne študijné prostredia (virtual learning environments (VLEs)) zabezpečujú architektúru pre podporu týchto skupín a komunit*”⁵.

⁴ Autorky tohto článku dakujú za inšpiráciu a mnohoročnú spoluprácu kolegom z Centra pre výskum v oblasti humanitných vied / Center for the Humanities: Jevhenovi Hulevyčovi, Olene Halete, Haline Datsyuk, Zoriane Rybčynskej, Viktorovi Martyňukovi, Natalke Babalyk a spoločnosti. Univerzitu Predstavivosti ako otvorenú pracovnú skupinu (ktorú zatiaľ tvorí 100 účastníkov) najdete na <http://www.facebook.com/groups/199139870114002/>

⁵ McConnell, David. *E-Learning Groups and Communities*. – Open University Press: Maidenhead, England, 2006. – P. 1.

Univerzita Predstavivosti sa nachádza na rozmedzí, ktoré rozdeľuje a zároveň spája odborné poznatky s vedomosťami amatérov neodborníkov, jednu vedeckú oblasť s inou, a to odzrkadľuje rozmanité inštitucionálne kultúry a smery výskumov i akademickej komunikácie, ako aj etické povinnosti vedca ohľadom minulosti a budúcnosti. Touto iniciatívou sa snažíme predviesť mladým vedcom, že vedecká znalosť je často generovaná každodennou skúsenosťou, že si vyžaduje iba trochu sa vzdialiť, bez toho, aby sa celkom odtrhla od nášho každodenného života. A keď sa dostaneme mimo hraníc bezprostrednej reality (vo výskumnej výprave, vo vedeckej metafore, v odôvodnenom dôkaze, v obraze, v abstraktných uvažovaniach), v najlepšom prípade dosiahneme ďalšiu úroveň prístupu k tej istej realite. Ide tiež o to, aby sa v prezentáciách a diskusiách používané nami rámce vedeckých tradícií, teoretických konštrukcií a prístupov stávali viditeľné pre vedcov.

Univerzitu Predstavivosti vnímame ako jediný virtuálny intelektuálny priestor pre publikácie, prezentácie, predebatovanie hodnotových orientácií modernej vedy a konkrétnych prác študentov, doktorandov a vysokoškolských učiteľov. Virtuálny – pretože také prostredie nie je viazané na časopriestorové obmedzenia a vyžaduje minimálne finančné náklady – aspoň na začiatku, okrem toho, mali sme na mysli dobrých spoločníkov nielen z Lvovskej university, ale taktiež rovnako zmyšľajúcich kolegov z iných miest a štátov. Prítomnosť Univerzity Ivana Franka (ako aj väčšiny ukrajinských vzdelávacích inštitúcií) v sieti nie je dostatočná ani teraz, napriek tomu, že webová stránka, ba aj stránka na Facebooku existuje. Avšak spolupráca s návštevníkmi každej stránky je minimálna. Na druhej strane koncepcia *Univerzity Predstavivosti* spočíva v proaktívnom predstavovaní si (proactive propositional imagining), v tom, aby sme sa odštepili od administratívneho rozdelenia na fakulty a odbory a urobili sme niečo, čo je hodné uskutočnenia: zorganizovali spolu tých, ktorí sú ochotní sa ďalej vyvíjať, rozmyšľať, učiť sa metodiky a smery výskumnej práce a spôsoby uplatnenia svojích poznatkov a nálezov. Najviac zaujímavé skúmania teraz prebiehajú na rozmedzí tradičných vied, preto sme považovali za účelné oboznamovať, povedzme, filozofov s prácami literárnych teoretikov a jazykovedcov, či naopak. Bez takého mediálneho prostredia, ktoré poskytuje možnosť zostávať v kontakte, podeliť sa

o užitočné zdroje, konzultovať, debatovať, generovať výskumné a študijné projekty, bez obdobnej podpory (peer-to-peer support) viacerí študenti, ktorí sa na začiatku svojej vedeckej cesty cítili ozajstnými hľadáteľmi, neskôr zostali bezmocní a dezorientovaní. Len od osobného osudu závisí, či nájde, povedzme, študent-filológ, ktorý má záujem o barok, profesora v odbore dejiny kultúry, ktorý sa podstatne vyzná na tejto tematike, ale pôsobí na inej fakulte a nepozná školiteľa konkrétneho študenta. Za podmienky realizácie *Univerzity Predstavivosti* ako fóra ľudí, majúcich záujem o odborné obnovenie a odborný rásť, uľahčí sa *imagining's task* a hľadanie rovnako zmýšľajúcich ľudí pre každého účastníka.

Vedomí sme si toho, že sa menia aspirácie aj samotných študentov a doktorandov: chcú sa najprv sebarealizovať a sebavyjadriť, chcú spoznávať dôležitosť svojho štúdia, nechcú byť izolovaní, nepripúšťajú si myšlienku o štúdiu ako o súťaži alebo zápase o známky a snažia sa o neštandardnú atmosféru spolupráce, vidia univerzitu ako prostredie odborného hľadania a solidarity, sútvorené pre sociálnu a intelektuálnu súčinnosť. Tiež vedia, že diplom nie je zárukou zamestnania "podľa odboru", ale aj obsah odboru o niečo stráca ostrosť.

Medzi iné úžitky, ktoré môže poskytnúť tento univerzitný portal patrí reálna integrácia do globálnej kultúrnej praxe vysokoškolského vzdelania: spoločné študijno-výskumné miniprojekty s kolegami z ďalších ukrajinských a zahraničných univerzít; virtuálne lektórium (video- a audio- – vo svete je to už rozšírená prax, na Ukrajine len sčasti); organizácia malých úzko profilovaných web-konferencií mladých vedcov s niekoľkými zameranými expertmi; publikovanie a prediskutovanie článkov (ktoré sa obyčajne publikujú len v malonákladových konferenčných zborníkoch a vestníkoch, ktorých študenti takmer nevidia), ročníkových, diplomových a magisterských prác (ktoré sú v podstate prístupné len počas obhajoby); vytvorenie rozsiahlych web-projektov, ktorých účastníkmi sa stanú študenti rôznych odborov a fakúlt (napríklad univerzitný bookcrossing, internet rozhlas alebo online publikácie, napísanie najúplnejších multimedialných dejín Lvovskej univerzity študentmi humanitných odborov a študentmi programátormi atď.). Otázky študentskej samosprávy by sa tiež vnímali ináč, keby sa jednotlivé študentské prostredia vzájomne prelínali, videli by sa a vzájomne sa informovali pomocou tejto vnútornej siete.

Potreba predloženého projektu je zrejmá z niekoľkých príčin. Po prvé Iľovskí študenti patria medzi najviac sociálne aktívnych na Ukrajine, preto takýto nástroj sebaorganizácie bude pre nich nevyhnutný; po druhé model vzťahov “vysokoškolský učiteľ-študent” na Univerzite Ivana Franka je dostatočne lojálny a slobodný na to, aby spojil učiteľov a študentov do jedinej intelektuálnej komunity veľkých rozsahov, posilňujúc kolovanie ideí a zdrojov. A po tretie iniciatíva by sa zišla v podobe otvoreného priestoru pre “rétorické školenie”. Máme na mysli dôležitý problém s prezentačnými zručnosťami študentov, a to s formulovaním vlastného názoru, verbálnym prejavom vlastných ideí pred rôznymi druhmi auditórií, na moderné technológie vizualizácie vedomostí už ani nespomíname. Okrem toho, viacerí z nás sa odborne zaujímajú o témy, ktoré sa nedá dôkladne preštudovať v rámci informatívneho kurzu. Pre obdobné potreby je nevyhnutný virtuálny priestor, prístup ku ktorému nezávisí od miesta a času. Predebatovania a spoločné projekty tu môžu trvať celé mesiace a priestor pre úpravu myšlienok je širší – môže to byť text esej, videoprezentácia alebo slajd šou či audioprezentácia. To by súčasne aktivovalo uplatnenie nových technológií bezprostredne aj v študijnom procese – študenti ich vo väčšine nepoužívajú, pretože nemajú povzbudenie. Naučiť sa to môžu pomocou tréningu, a miestom pre takéto tréningy sa môže stať práve *Univerzita Predstavivosti*.

Univerzita Predstavivosti je z jednej strany diverzifikácia vplyvov na rozvoj univerzity ako študijnej komunity, z inej strany však živá mozaika zmien v každodenných scenároch prednášania a štúdia, zdroj inšpirácií a osobných príkladov, ktoré spolu môžu prispieť k ozajstnému prosperu. Veď tí, ktorí napredujú, musia sa meniť, aby zmenili: *zmena prebieha prostredníctvom osobného príkladu a podpory našich sprievodcov zmien, nie však pomocou prejavov, oficiálnych programov zmien a megastratégií. Všade, kde sa podarilo dosiahnuť viditeľné zmeny, opierali sa o talentovaných a nezištných “lokálnych lídrov zmeny” a vynaliezavých “ľudí v sieti”*⁶.

Najväčšia inšpirácia odľadom realizácie *Univerzity Predstavivosti* vzniká počas ozajstných diskusií o tomto projekte v (zatiaľ) malých iniciatívnych

⁶ Senge, P.M. The Academy as Learning Community: Contradiction in Terms or Realizable Future? In: A.F. Lucas and Associates (Eds.), *Leading Academic Change: Essential roles for department chairs*. – Jossey-Bass: San Francisco (USA), 2000. – P. 281.

skupinách. Očividne, táto myšlienka má potenciál, spôsobuje reťazovú reakciu myšlienok a praktických rád. Na dnešný deň jej chýbajú organizačná harmonickosť a prostriedky pre realizáciu. Pretože, ak sa virtuálna spolupráca mladej generácie môže v sociálnych sieťach rozbehnúť vďaka entuziazmu, tak pre vytvorenie a udržiavanie web-portálu je nevyhnutné materiálne zabezpečenie. Však za podpory celej univerzity aj túto úlohu sa dá realizovať kreatívne, napríklad, vyhlásiť v určitom zmysle “tender” medzi študentmi-informatikmi.

Prvotná ambícia *Univerzity Predstavivosti* už v určitej miere klesla a rozpadla sa, ale v procese korigovania a zdokonalenia spôsobila zrod väčšej a silnejšej študijnej komunity, v ktorej ľudia sú pripravení robiť len toľko, koľko urobiť môžu, v ktorej nepodliehajú riziku “nezvládnuť”, ale môžu slobodne a tvorivo pracovať, spájajúc expertízy a úsilia. Hlavná výhoda podobného projektu pre univerzitu ako pre vzdelávaciu inštitúciu spočíva v tom, že popri svojom rozsahu rozvoj a podpora *Univerzity Predstavivosti* potrebujú len počiatočné náklady a určité ďalšie moderovanie. Náplň portálu materiálom sa bude uskutočňovať pomocou samotných používateľov, a pretože ide o odbornú komunitu, tento materiál bude dosť kvalitný. Michel de Montaigne napísal v svojom diele *Essays (Eseje)*, že silná predstavivosť vytvára možnosti. Za podmienky dostatočnej trepezlivosti v svojich očakávaniach, v komunitách, ako je univerzitná, základná kríza predstavovania si nachádza nielen obeť, ale aj bojovníkov a nástroje na jej prekonanie. Popri svojom odvážnom názve a inovačnej vízii *Univerzita Predstavivosti* obhajaže to, čo sa naozaj dá urobiť. *Vždy je veľmi lákavo poučovať iných o tom, ako sa majú meniť. Celkom iná stratégia, ktorú až tak často nenájdeš, postaviť sa zoči-voči tým zmenám, ktoré sa s nami stať musia. Možno to znie divne, najvyššie v hierarchii podpory základných zmien nestojí sila riadiť, ale symbolická sila byť živým príkladom, samým sa stať touto zmenou, ktorú chceme založiť⁷.*

⁷ Senge, P.M. The Academy as Learning Community: Contradiction in Terms or Realizable Future? In: A.F. Lucas and Associates (Eds.), *Leading Academic Change: Essential roles for department chairs*. – Jossey-Bass: San Francisco (USA), 2000. – P. 286.

PANEL II

SPOLUPRÁCA MEDZI UKRAJINOU A SLOVENSKOU REPUBLIKOU V OBLASTI VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA

PREDPOKLADY OTVORENIA A PERSPEKTÍVY ROZVOJA SLOVAKISTIKY VO ĽVOVE

Nadia Lobur

*Vedúca Katedry slovanskej filológie Ľvovskej národnej univerzity
Ivana Franka, e-mail: lobur.nadia@gmail.com*

V príspevku analyzujeme kultúrne a vzdelávacie predpoklady otvorenia odboru slovenský jazyk a literatúra i základné aspekty výskumov v oblasti slovakistiky na Ľvovskej univerzite.

Kľúčové slová: ukrajinsko-slovenské vedecké vzťahy, výskumy v oblasti slovakistiky, slovakistická Frankiána, jazykovedná a literárnovedná slovakistika.

Otvorenie odboru *slovenský jazyk a literatúra* v kontexte slavistických disciplín Frankovej univerzity malo historické, kultúrne a politické predpoklady.

Ukrajinsko-slovenské kultúrne a vedecké vzťahy 18.–19. st. boli inšpirované činnosťou jednotlivých kultúrnych spoločností, predovšetkým činnosťou Matice slovenskej a halycko-ruskej, priamymi kontaktmi Ľvovských a slovenských vedcov, umelcov, publicistov, spoločensko-politických

---

¹ Bližšie o tom pozri: М. Криль, Н. Лобур. *На перехресті шляхів і віків: словаки і словакістика у Львові*. In: Львівська словакістика. Програми теоретичних курсів із спеціальності “Словацька мова та література”. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – С. 7–17.

ukazovateľov tohto času (J. Holovackého, H. Vološčaka, B. Didyckého, I. Šaranevyča)¹. V dejinách kultúrnych vzťahov dvoch slovanských národov osobitná pozornosť by sa mala venovať stránkam slovakistickej Frankiány. Tak, Ivan Franko preložil básne S. Chalúpku, analyzoval zbierku básní, ktorej zostavovateľom bol D.S. Pepkin. Predovšetkým mladý Franko (tento článok bol publikovaný v časopise *Druh* (Priateľ) v r. 1876) pozitívne písal o tejto práci a dal vysoké hodnotenie uverejneným v nej dielam. Jedným z ukazovateľov popularizácie slovenskej literatúry v Ukrajine boli Frankove preklady do ukrajinského jazyka. Ivan Franko sa osobne poznal s viacerými slovenskými spisovateľmi a spoločenskými ukazovateľmi, písal si s nimi (P. Mudroň, S. Paulíny-Toth a i.).

Výskumy v oblasti slovakistiky na začiatku 20. st. boli dosť sporadické. Slovenský materiál bol prítomný v prednáškach profesorov Lvovskej univerzity, a to J. Holovackého (z porovnávacej gramatiky slovanských jazykov *Zvukoslovie a vidoslovie cirkevnej slovančiny v porovnaní s ruským, českým, poľským a inými slovanskými nárečiami*, 1851-1852), v jazykovedných štúdiách F. Krčka (*Z listov Pavla Jozefa Šafárika* \ \ Tydzieň. 1895. Nr. 12-13), A. Krynského.

Jazykovedná slovakistika povojnového obdobia sa odráža v prednáškových cykloch profesorov Katedry slovanskej filológie, ktorá vtedy fungovala ako *Zakład porównawczy filologii języków słowiańskich, literatury i sztuki* (Katedra porovnávacej filológie slovanských jazykov, literatúry a umenia). V prednáškach poľského jazykovedca T. Ler-Splavinského slovenské príklady pre porovnávacie ciele boli použité na seminári *Súčasná filológia*. Významný prínos k rozvoju lingvistickej slovakistiky urobil Zdzisław Stieber. V jeho vedeckom dedičstve, ktoré sa vzťahuje na ľvovské obdobie činnosti, nájdeme dôkladný výskum slovenských nárečí². Na širokom slovanskom pozadí vedec podrobne skúmal špecifiká slovenských nárečí, ich vzťah k českým, poľským a ukrajinským nárečiam. Iný charakter má príspevok *Skład etniczny Słowacji* (Etnické zloženie Slovenska), v ktorom poľský profesor kritizoval výsledky maďarského a českého sčítania ľudu,

² Stieber Z. *Przyczynę do dialektologii Zemplina* // Sbornik Maticy slovenskej. Časť prvá. Jazykoveda. 1935, Č. 1-2. S. 60-63; Świat językowy Słowian, Warszawa, 1974, S. 203-204 (prvýkrát príspevok bol uverejnený v r. 1936 v časopise *Język polski*); Stieber Z. *Skład etniczny Słowacji* // Sprawy Narodowościowe, 1937, Nr. 6, S. 522-614.

analyzoval aktuálne v tom čase jazykovo-národné mapy Slovenska. Pri tom použil vlastný praktický materiál, teoreticky ho vysvetlil, dotkol sa otázky národného povedomia, argumentoval príčiny rozdelenia na základné nárečové skupiny.

Mimo pozornosti ľvovských vedcov neostali ani ukrajinsko-slovenské literárne vzťahy. Slovenský materiál vo svojich vedeckých štúdiách uplatňovali Filaret Kolesa³ a Ilarion Svencický⁴. Treba poznamenať, že všetky uvedené výskumy mali len teoretický charakter.

Nová etapa v rozvoji slovakistiky na Ľvovskej univerzite sa začala po druhej svetovej vojne. Čo sa týka výskumov v oblasti histórie, napriek tomu, že práve vtedy bola otvorená Katedra dejín južných a západných Slovanov, historická slovakistika sa prakticky nerozvíjala, predovšetkým v súvislosti s tým, že neexistoval nezávislý slovenský štát.⁵ Namiesto toho sa podstatne aktivizovali jazykovedné a literárnovedné štúdiá zo slovakistiky. Za istý podnet v tom možno pokladať oslavy storočného jubilea Ivana Franka. Pri tej príležitosti sa vo Ľvove konali vedecké semináre, na ktorých sa zúčastnili známi slovenskí vedci: riaditeľ Slovenskej akadémie vied, akademik Andrej Mráz, riaditeľ Ústavu slovenskej literatúry K. Rozenbaum, vedeckovýskumný pracovník Pedagogického ústavu v Bratislave M. Nevrlý. V roku 1957, pri aktívnej účasti absolventky Ľvovskej univerzity M. Mundák vyšiel zborník dokumentov a materiálov *Vzťahy Ivana Franka s Čechmi a Slováckmi*, v ktorom sčasti boli znázornené Frankove vzťahy so Slováckmi.

Jazykovedná a literárnovedná slovakistika sa pokračovala rozvíjať v štúdiách profesorov a absolventov Katedry slovanskej filológie M. Puškara, M. Onyškevyča, I. Lozynského, N. Kopyšťanskej, V. Andela.

V rámci uvedených úspechov treba spomenúť aj prekladateľskú činnosť Stepana Maslaka, dobrého odborníka na slovenskú literatúru, ktorý bol aj talentovaným prekladateľom. Urobil podstatný prínos do popularizácie

³ V r. 1929 na Prvom medzinárodnom zjazde slovanských filológov v Prahe mal veľký referát, neskôr aj publikoval folkloristický príspevok “Карпатський цикл народних пісень (спільних для українців, словаків, чехів і поляків)”.

⁴ Predovšetkým ide o tieto jeho diela: “Похоронні голосіння і церковно-релігійна поезія”, 1910; “Різдво Христове в поході віків. Історія літературної теми і форми, генеза колядки і щедрівки”, 1933.

⁵ Poz. : M. Kriľ, N. Lobur, uvedený príspevok.

slovenskej literatúry v Ukrajine. Preložil do ukrajinčiny básne J. Poničana, poviedky F. Zimy a V. Mináča.

Skúmajúc slovakistické štúdie ľvovských vedcov, treba povedať, že vyučovanie slovenského jazyka a literatúry pred 90. rokmi 20. st. zväčša malo teoretický charakter a uskutočňovalo sa v rámci porovnávacích výskumov. Avšak vedecké úspechy ľvovskej slavistickej školy sa jednoznačne stali základom pre budúci rozvoj ukrajinskej slovakistiky. Táto predhistória na pozadí kultúrnych vzťahov sa stala logickým predpokladom otvorenia odboru *slovenský jazyk a literatúra* na Katedre slovanskej filológie Ľvovskej univerzity. Tak už v roku 1993 na katedre bol otvorený tento odbor. Vtedy na katedre existoval lektorát slovenského jazyka. Odbornú prípravu ľvovských slovakistov zabezpečovali profesori zo Slovenska Pavol Dolejš⁶ a Zuzana Stanislavová. Odvtedy sa začína obdobie praktickej prípravy ľvovských slovakistov.

Podstatný prínos do uvedenej problematiky urobil dlhoročný vedúci Katedry slovanskej filológie Ľvovskej univerzity, profesor Volodymyr Motorný. Medzi jeho vedeckými štúdiami nájdeme jednotlivé práce venované dejinám vzťahov dvoch slovanských literatúr, náčrty o súčasných slovenských spisovateľoch, teoretickú analýzu ich diela.⁷

Dnes sa budúci slovakisti učia všetky potrebné pre odbornú prípravu kurzy: dejiny slovenského jazyka, historickú gramatiku slovenského jazyka, slovenský jazyk (normatívnu gramatiku, konverzačné témy, dejiny slovenskej literatúry, dejiny kultúry Slovenska, slovenský folklór, dejiny Slovenska, teóriu prekladu) získavajú praktické zručnosti prekladu vedeckých, ekonomických, politických, umeleckých textov do slovenského a ukrajinského jazykov. Všetky potrebné disciplíny zabezpečujú kvalifikovaní odborníci, ktorí vypracovali a pripravili autorské kurzy, venujú sa aj publikačnej činnosti.

Spomedzi mladšej generácie vedeckých pracovníkov patrí jazykovedná slovakistika k záujmom Zoriany Hileckej (v r. 2000 obhájila kandidátsku dizertáciu Slovenská a ukrajinská frazeológia s názvami metrologických

⁶ Pavol Dolejš pripravil a vydal v r. 1995 *Cvičebnicu zo slovenského jazyka*.

⁷ Літературні нариси і портрети / Упоряд. В. Моторного, П. Гонтаря. – К., 1963; Моторний В. Нариси Богуміла Хньоупека // Всесвіт. 1974. № 8. С. 204-205; Моторний В. Поет Лацо Новомеський // Всесвіт. 1974. № 12. С. 181-184 atd.

a peňažných jednotiek), Oksany Humennej (v r. 2011 obhájila kandidátsku dizertáciu Lexikálne inovácie v súčasnom slovenskom spisovnom jazyku).

Historická slovakistika vo Lvove je prezentovaná vedeckými štúdiami doktora vied, profesora Katedry dejín slovanských národov Lvovskej univerzity, ktorý v rámci tejto témy publikoval niekoľko prác encyklopedického a vzdelávacieho charakteru⁸. Na Historickvej fakulte sa dejiny Slovenska študenti učia v rámci Dejín stredovýchodnej Európy a Dejín západných a južných Slovanov.

Nevyhnutnou súčasťou prípravy budúcich odborníkov sú jazykovo-poznávacie praxe na vysokých školách Slovenska, predovšetkým na Prešovskej univerzite (1994, 1995, 2000) a Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici (2006). Bolo by dobre tento postup upevniť na úrovni oficiálnych medziuniverzitných dohôd, ktoré by v právnom aspekte zaručovali výmenu študentských skupín, stáže pedagógov, spoločné vedecké konferencie, publikovanie učebníc, príručiek pre ukrajinských slovakistov, ale aj pre slovenských ukrajínistov. Pri vytváraní týchto kontaktov nám pomáhajú kolegovia z Užhorodskej univerzity.

Aktuálne problémy slovenskej jazykovedy a literárnej vedy, dejín, kultúry, ukrajinsko-slovenských vzťahov sú predmetom referátov na každoročných Medzinárodných slavistických kolokviách, venovaných pamäti sv. Cyrila a Metoda, ktoré sa konajú od r. 1992.

Slovakistika na Lvovskej národnej univerzite má staré tradície a perspektívy rozvoja v budúcnosti.

---

⁸ Криль М. Суспільно-політичний розвиток Словаччини 1945-1955. – Львів, 1996; Криль М. Історична словакістика в Україні // Проблеми слов'язнознавства. – Львів, 2002. Вип. 52. С. 228-229.

UŽHORODSKÁ SLOVAKISTIKA AKO ETALÓN CEZHRAŇIČNEJ SPOLUPRÁČE V OBLASTI ŠKOLSTVA

Svitlana Pakhomova

*Vedúca Katedry slovenskej filológie Užhorodskej národnej univerzity
(Užhorod, Ukrajina), e-mail: sveta.pakhomova@gmail.com*

Príspevok je venovaný ukrajinsko-slovenskej cezhraničnej spolupráci v oblasti školstva na príklade katedry slovenskej filológie Užhorodskej národnej univerzity – jedinej katedry tohto profilu na území bývalého ZSSR. Je vysvetlený exkurz do dejín užhorodskej slovakistiky, urobená analýza vedeckých a vedecko-metodických výmožeností tejto katedry, ktorá sa stala jadrom Celoukrajinského vedecko-metodického centra slovakistiky.

Kľúčové slová: cezhraničná spolupráca v oblasti školstva, ukrajinsko-slovenské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry a kultúry, katedra slovenskej filológie, Užhorodská národná univerzita, ukrajinská slovakistika, Slováci na Ukrajine.

Užhorod – centrum multietnického Zakarpatska, najzápadnejšie mesto Ukrajiny, ktoré je bezprostredne na štátnej hranici so Slovenskou republikou, a odteraz, po pristúpení Slovenska k Schengenským dohodám, na hranici so schengenským priestorom. Prudké zmeny v spoločenskom živote Ukrajiny a Európy sa zreteľne prejavujú v kultúre, vede, školstve. O tom výrečne svedčí exkurz do dejín našej slovakistiky. Slováci na Zakarpatsku žijú oddávna, dnes je ich tu okolo 7 tis. V priebehu tisícročnej histórie Slováci a miestni Rusíni-Ukrajinci boli súčasťou spoločných štátnych útvarov: Uhorského kráľovstva, Rakúsko-Uhorskej monarchie; po prvej svetovej vojne, keď vtedajšia Podkarpatská Rus bola pričlenená k Československej republike, nastalo veľmi priaznivé obdobie pre rozvoj slovenskej národnostnej menšiny: otvárali sa slovenské školy a gymnáziá, vytvárali sa krúžky, fungovali folklórne súbory. Ale so začiatkom maďarskej okupácie a pričlenením Zakarpatska k ZSSR po druhej svetovej vojne sa tu

situácia pre Slovákov prudko zhoršila. Keď v roku 1890 na území Zakarpatska Slovákov bolo 7300 osôb, teda 1,6 % z celkového počtu obyvateľstva, a v roku 1930 – 37900 (4,8 %), tak podľa štatistických údajov z roku 1989 počet tohto etnika tvoril len 7329 príslušníkov. V povojnových rokoch v mnohých slovenských rodinách novorodených detí zapisovali ako Ukrajincov alebo Rusov, podstatná časť Slovákov znova emigrovala na územie Slovenska. Slovenské obyvateľstvo Zakarpatska prežilo sovietske obdobie s veľkými stratami. Na rozdiel od zakarpatských Maďarov, ktorí si zachovali svoj jazyk (veď tento jazyk patrí k ugrofínskej skupine uralskej jazykovej rodiny, štruktúrne a geneticky je ďaleký od slovanských jazykov, a preto je menej podrobený interferencii), blízke nárečia Slovákov a miestnych Ukrajincov v procese polstoročných kontaktov spôsobili takmer úplnú asimiláciu slovenského jazyka.

Zároveň v období Sovietskeho zväzu, keď sa na všetkých slovanských katedrách pestoval český jazyk, a slovenský jazyk bol vzácnym javom, len Užhorodská štátna univerzita v druhej polovici minulého storočia bola centrom, kde sa zachovávali a rozvíjali tradície vyučovania slovenského jazyka. Začínajúc od roku 1963 slovenčina sa tu vyučovala ako druhý slovanský jazyk na oddelení ukrajinistiky a rusistiky. Na Filologickej fakulte v rôznych časoch pôsobili vedci z Filozofickej fakulty vtedajšej Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove – O. Rudlovčák, V. Žemberová, M. Štec, M. Blichá, J. Jurčo, J. Jenčíková a J. Krišáková, ktorí učili slovenský jazyk.

Na prelome 80.–90. rokov minulého storočia sa v dôsledku spoločensko-politických zmien na Ukrajine a na Slovensku zmenili podmienky rozvoja nových štátnych jazykov – ukrajinského a slovenského. To malo podstatný význam pre Zakarpatsko, územie ktorého hraničí so Slovenskom (dĺžka slovensko-ukrajinskej hranice 98 km.). Vlastne preto prijatie *Deklarácie práv národností* (1991) a *Zákona o národnostných menšinách na Ukrajine* (1992) odohralo mimoriadne dôležitú úlohu v procese znovuzrodenia jazyka a kultúry Slovákov na Zakarpatsku. Za týmto účelom sa začalo voliteľné vyučovanie slovenského jazyka v miestach kompaktného osídlenia Slovákov, začali fungovať slovenské triedy na Užhorodskej základnej škole č. 2, a v r. 2004 bola otvorená samostatná Užhorodská základná škola č. 21 s vyučovacím jazykom slovenským, začali vznikať folklórne súbory a občianske združenia Slovákov.

V roku 1994 začali pripravovať odborníkov slovenského jazyka a literatúry na Katedre všeobecnej a slovanskej jazykovedy Užhorodskej národnej univerzity, a od roku 1996 táto katedra bola transformovaná na Katedru slovenskej filológie. Základným cieľom katedry bolo obrodienie slovenského jazyka, uspokojenie potrieb slovenskej národnostnej menšiny na Zakarpatsku. Od prvých dní štúdia na slovakistickom oddelení UŽNU študenti prvého ročníka majú intenzívny kurz súčasného slovenského jazyka s lektorom zo Slovenska, ktorý tu pôsobí na základe výberového konania Ministerstva školstva Slovenskej republiky v súlade s medzištátnou dohodou medzi našimi krajinami (1994–2002, a od roku 2006 doteraz – doc. J. Džoganík, CSc., 2002–2006 – odb.asist. A.Krčová). Od druhého ročníka sa všetky základné lingvistické a literárnovedné disciplíny prednášajú v slovenčine. Ročníkové, bakalárske a diplomové práce naši študenti píše v slovenskom jazyku.

Počas štúdia študenti majú možnosť viackrát navštíviť Slovensko – zúčastniť sa semestrálneho študijného pobytu na slovenských univerzitách (najčastejšie v Prešove a v Košiciach), Letnej školy SAS na pôde Univerzity Komenského v Bratislave. Dve plánované praxe – jazykovo-poznávaciú v prvom ročníku a preddiplomovú v piatom – študenti tiež majú v krajine, jazyk ktorej si zvolili za odbor.

V posledných rokoch sa vďaka organizačným schopnostiam lektora doc. J. Džoganíka, CSc. rozbehla dialektologická prax na Slovensku, v Slovenskom raji (na Kláštorisku), kde užhorodskí slovakisti (a v tomto roku spolu s ľvovskými) komunikujú so svojimi slovenskými rovesníkmi. To je asi najlepší spôsob osvojovania si jazyka a kultúry, keď teoretické vedomosti, získané v priebehu dvoch rokov v posluchárňach univerzity, môžu použiť v priamej komunikácii. Navyše, mladí ľudia z oboch strán schengenskej hranice sa zbavujú stereotypov, slobodne komunikujú a zisťujú, že Ukrajinci a Slováci sú si veľmi podobní: jazykom, tradíciami, jedlami, piesňami, túžbami. A tí študenti z Ukrajiny, ktorí ešte pochybovali o účelnosti európskej integrácie nášho štátu, vracajú sa z praxe presvedčenými Európanmi.

Užhorodským študentom pravidelne prednášajú vedci zo Slovenska – J. Sabol, L. Babota, J. Pekarovičová, V. Marčok, V. Žemberová, S. Makara, J. Bača, J. Sedlák a iní. Vysokoškolskí učitelia a doktorandi pravidelne

absolvujú stáž na univerzitách susedného štátu. Slovenskí politici a diplomati sú častými hosťami UŽNU. Dobrým priateľom našej katedry bol bývalý mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Slovenskej republiky na Ukrajinu pán Urban Rusnák, ktorý často prednášal študentom UŽNU o ceste Slovenska do Európy, pomáhal pri organizovaní medzinárodných konferencií a vydávaní odbornej literatúry. V posledných rokoch hosťami katedry slovenskej filológie boli podpredseda vlády SR J. Čaplovič, štátna tajomníčka Ministerstva zahraničných vecí SR M. Vášáryová, štátny tajomník Ministerstva vnútra SR V. Čechot, štátny tajomník Ministerstva školstva SR L. Sziget, generálni konzuli SR v Užhorode, najmä Marián Sladček, slovenský spisovateľ a bývalý diplomat Joseph Banaš, humorista Rastó Piško a ďalší, ktorí rozprávali študentom o rôznych aspektoch súčasného života na Slovensku.

Výučbu na katedre slovenského jazyka zabezpečuje kvalifikovaný tím vysokoškolských učiteľov UŽNU, ktorí pravidelne absolvujú stáž na slovenských univerzitách. Všetci pôsobiaci na katedre učelia majú akademický titul. Dnes na katedre je zamestnaných 5 docentov a dvaja profesori (P.P.Čučka a S.M.Pachomovová), poslední sú členmi Národného výboru slavistov Ukrajiny.

Katedra plodne spolupracuje s vedcami Kyjeva, Lvova, Rivného, Bratislavy, Prešova, Banskej Bystrice a Nitry. Členovia katedry sa zúčastňovali na vedeckých projektoch *Slováci na Zakarpatskej Ukrajine a slovensko-ukrajinské pomedzie* (1996-1997), *Vypracovanie lexikografických parametrov ukrajinsko-slovenského slovníka* (2005), *Virtuálny inštitút slovakistiky* (2006), *Slovenský jazyk – kľúč od schengenskej brány* (2008), *Slovensko - Ukrajina: Eliminácia jazykovej bariéry* (2010).

O vedeckej úrovni spolupráce napovedá aj to, že naši učelia sú oficiálnymi oponentmi pri obhajobe dizertácií a habilitačných prác. Za posledných desať rokov bolo vypracovaných deväť posudkov: doc. T. V. Lichtejová bola oponentkou pri obhajobe dizertácie V. Juríčkovej, doc. J. Džoganík, CSc. – pri obhajobe dizertácií I. Grešlíkovej a V. Juríčkovej (Prešov); prof. S. M. Pachomovová, DrSc. – oficiálnou oponentkou pri obhajobe habilitačných prác M. Čižmárovej (Prešov) a J. Hladkého (Trnava), pri obhajobe dizertácií Z. Boleracovej (Bratislava), E. Millej, P. Hurajčíka a A. Stecovej (Prešov). Od roku 2001 kolektív katedry začal

vydávanie vedeckého zborníka *Studia Slavica*, kde svoje vedecké príspevky prezentujú ukrajinskí aj slovenskí filológovia. Dnes je publikovaných 11 ročníkov: *Výhonky ukrajinskej slavistiky* (2001), *Perspektívy rozvoja slavistiky na Ukrajine* (2003), *Magické svetlo mena* (2003), *Ukrajinsko-slovenské dialógy (jazykoveda)* (2004), *Ukrajinsko-slovenské dialógy (literárna veda, história, kultúra)* (2005), *Slovenské akordy* (2006), *Virtuálny inštitút slavistiky* (2007), *Jubileum (k 80. narodeninám profesora P.P.Čučku)* (2007), *Onomastika. Antroponimika* (2009), *Onomastika. Toponimika* (2009), *Eliminácia jazykovej bariéry* (2010).

Katedra slovenskej filológie je aktívnym organizátorom medzinárodných vedeckých konferencií a seminárov, medzi ktorými – 8. a 13. *Celo-ukrajinská onomastická konferencia* (1999 a 2009), *Perspektívy rozvoja slavistiky na Ukrajine* (2002), *Ukrajinsko-slovenské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry, histórie a kultúry* (2001, 2004, 2006), *Virtuálny inštitút slavistiky* (2006), na katedre prebehlo rozšírené Plénum vedeckej rady NAV Ukrajiny *Zákonitosti rozvoja jazykov a prax jazykovej činnosti na tému Slovenské spisovné jazyky a nárečia na Ukrajine: stav a perspektívy výskumu* (2005).

Veľmi úspešným slovensko-ukrajinským projektom sa stala prvá na Ukrajine učebnica pre vysoké školy *Slovenský jazyk (Словацка мова)* (autori S.Pachomovová a J.Džoganík – Užhorod, 2008), v ktorej systém slovenského jazyka je vysvetlený s kontrastívnym aspektom, v porovnaní s ukrajinským. Vlni vyšla učebnica *Slovenský jazyk (Словацкий язык)* pre ruskojazyčných Ukrajincov. V dnešnej dobe lexikografický kolektív katedry pripravuje k vydaniu veľký slovensko-ukrajinský slovník.

Nedá sa nespomenúť prekladateľskú činnosť kolektívu katedry, lebo bez našich učiteľov (docenti O. Choma, L. Budniková, J. Džoganík, prof. Pachomovová) a najlepších absolventov a študentov (N. Kasyncová, D. Lobodá, N. Maľovaná a iní) dnes neprebíha žiadne ukrajinsko-slovenské stretnutie na rôznych úrovniach, ktoré sa pravidelne konajú na Ukrajine a na Slovensku. Naši študenti sa venujú umeleckému prekladu: pod vedením doc. T. Lichtejovej sa publikuje almanach študentských prekladov *Medzi Karpatami a Tatrami*.

V posledných rokoch stúpa záujem mládeže o slavistické oddelenie, o čom svedčí zvýšenie počtu žiadostí počas prijímacieho konania a väčšia

znalostná úroveň budúcich študentov-slovakistov UŽNU. Zrejme to je vyvolané novým statusom Slovenska, a teraz sa slovenský jazyk na Zakarpatsku vníma nielen ako jazyk jednej z národnostných menšín Ukrajiny, nielen ako jazyk susedného štátu, ale aj štátu, ktorý sa stal členom Európskej únie. Na Užhorodskej národnej univerzite je vytvorená potrebná základňa pre kvalitnú prípravu bakalárov, odborníkov a magistrov, ktorí si zvolili za odbor slovenský jazyk a literatúru, čo umožňuje im v podmienkach súčasnej nezamestnanosti nájsť si prácu podľa svojho odboru. Pracujú na školách, univerzitách, stredných odborných školách, gymnáziách, v administratívnych úradoch, v rozhlase a v televízii, v redakciách časopisov, na colnici, v súkromných podnikoch, cestovných kanceláriách, na konzuláte atď.

Súčasný slovenský jazyk sa dnes učia nielen filológovia, ale aj študenti fakulty medzinárodných vzťahov a študenti-politológovia na univerzitách Užhorodu, Kyjeva, Lvova, Rivného, Dnciiopetrovska, Chmeľnyckého, majú oňho záujem colníci, pohraničníci, podnikatelia, úradníci, diplomati. To všetko sa stalo základom pre vytvorenie Celoukrajinského vedecko-metodického centra slovakistiky na Užhorodskej národnej univerzite. Nové spoločenské podmienky na Ukrajine, jej integračné usmernenie k EÚ, intenzifikácia slovensko-ukrajinských vzťahov vo všetkých oblastiach pozdvihujú ukrajinskú slovakistiku na kvalitne novú úroveň.

Literatúra

1. Džoganík, J.: Genealogické sondy do ukrajinskej literatúry na Slovensku a slovenskej literatúry na Ukrajine v perspektíve literárneho vzdelávania. In: *Studia Slovakistica*, вип. 2: Перспективи розвитку словакістики в Україні. – Ужгород, 2003. – С. 139–146.
2. Džoganík, J.: Slovenský jazyk a literatúra ako študijný odbor na Užhorodskej štátnej univerzite. In: *Slovenčina ako cudzí jazyk. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie Bratislava 30–31 august 2000*. Ed. Jana Pekarovičová. Bratislava 2002, s. 303–308.
3. *Ľudová kultúra Slovákov na Ukrajine*. Zost. Mojmír Benža. – Ужгород: Мистецька лінія, 2005. – 220 с.
4. Pachomovová, S. – Džoganík, J. *Ukrajinská slovakistica v časovej reflexii*. In: *Aktuální slovakistica. Brněnské texty k slovakistice XVII*. Ed. I. Pospíšil, M. Zelenka. Brno 2004, s. 49–55.

5. Pachomovová, S. – Džoganík, J. Ukrajinská slovakistica v kontexte nových spoločenských podmienok. In: Kultúra, jazyk a história Slovákov v Maďarsku. – Békešská Čaba 2006, s. 485–490.
6. Slováci na Zakarpatskej Ukrajine. Zborník materiálov z odborného seminára konaného v Bratislave 19.12.1997. Zostavil L. Čáni. Bratislava 1998, 160 s.
7. Slovenská veda na Ukrajine. In: Slovensko, 2005, č. 1–2, s. 23–24.
8. Пахомова С. Кафедра словацької філології: десятиліття творчих звершень //Реалізація в Закарпатській області державної мовної політики та основних положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Матеріали міжнародного круглого столу. – Ужгород, 2006. – С. 170–175.

KIERKEGAARD – SPOLUPRÁČA UNIVERZITY KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE S UNIVERZITOU IVANA FRANKA VO ĽVOVE

Roman Kralik

Docent Katedry všeobecnej a aplikovanej etiky, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (Nitra), e-mail: kierkegaard@centrum.sk

Predložená štúdia pojednáva o spolupráci na projekte o dánskom filozofovi Kierkegaardovi medzi univerzitami v Nitre a vo Ľvove. Otvárajú sa možnosti spolupráce v Stredoeurópskom výskumnom ústave Sorena Kierkegarda a kanadskom projekte Acta Kierkegardiana. Štúdia pojednáva o možnostiach ďalšej spolupráce na spoločných knihách o Kierkegaardovi.

Kľúčové slová: Kierkegaard, Malantschuk, Acta Kierkegardiana, slavistika, partnerstvo.

„Søren Kierkegaard sa ako mysliteľ zaoberal najkľúčovejšími existenciálnymi problémami ľudstva a takisto hľadal odpovede na dôležité otázky ako napríklad vzťahy medzi pohlaviami či vzťah človeka k spoločnosti a politike.

Kierkegaardovo tvorivé spracovanie uvedených tém je založené na poznaní, ktoré preniká predpokladmi ľudskej mysle a podstaty. Preto stojí za to spoznať Kierkegaardov názor na dané otázky, čo je obzvlášť relevantné vo výrazne chaotickej dobe, ktorá je v každej oblasti otvorená diskusií“¹.

Akoby práve profesor Gregor Malantschuk (1902-1978)², jeden z najznámejších vedcov, ktorí sa v dejinách zaoberali Kierkegaardom, sym-

¹ Malantschuk, Gregor. *The Controversial Kierkegaard*. – Waterloo (Ontario): Wilfried Laurier University Press, 1980. – P. VIII.

² Gregor Malantschuk (1902-1978) was a world-famous Kierkegaard scholar who left an indelible imprint upon Kierkegaard scholarship during the twentieth century. Although he was born in the Ukraine and studied in Germany, he spent most of his adult life as an independent research scholar affiliated with the University of Copenhagen in Denmark. He wrote many influential essays and books, including the conceptual essays for Hong and Hong, *Kierkegaard's Journals and Papers*

bolicky spájaj aj súčasnú spoluprácu medzi Univerzitou Ivana Franka vo Evove, ktorá patrí medzi najznámejšie centrá bádania o Kierkegaardovi na Ukrajine. V bádani po profesorovi Malantschukovi pokračuje profesorka Maria Zubrytská, ktorá Kierkegaarda študovala v Hong Kierkegaard Library v USA, najznámejšom centre o Kierkegaardovi. Prof. Zubrytská tiež pripravila konferenciu a bola hlavnou editorkou knihy o najvýznamnejšom ukrajinskom bádatelovi Gregorovi Malantschukovi³.

Pri svojej aprílovej (2011) návšteve Filozofickej fakulty v Nitre Prof. Maria Zubrytská navrhla spoluprácu medzi Central European Research Institute of Søren Kierkegaard (CERI-SK)⁴ (riaditeľ Doc. Roman Králik), Katedrou všeobecnej a aplikovanej etiky (vedúci prof. C. Diatka)⁵ a Kierkegaardovým centrom na Ukrajine.

(1967-78) [separately published as *Nøglebegreber i Søren Kierkegaards tænkning* (1992)], *Dialektik og Eksistens hos Søren Kierkegaard* (1968) [trans. Kierkegaard's Thought (1971)], *Den kontroversielle Kierkegaard* (1976) [trans. *The Controversial Kierkegaard* (1980)], and *Fra Individ til den Enkelte* (1978) [trans. *Kierkegaard's Concept of Existence* (2003)]. More information: <http://www.idref.fr/028365860>

³ November 1997, názov konferencie: *Søren Kierkegaard and His Role in the European Intellectual Life: International Seminar in Memory of Gregor Malantchuk*, Lviv, Ukraine. Práve portrét profesora Gregor Malantchuka visí v Hong Kierkegaard Library (St. Olaf College, Northfield, MN, USA) na čestnom mieste.

⁴ Ktorý oficiálne vznikol o dva mesiace neskôr.

⁵ Profesor Cyril Diatka bol iniciátorom a vedeckým garantom dvoch vedeckých konferencií o Kierkegaardovi v roku 2007 a 2011, ktoré organizovala Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky pod jeho vedením. Preto profesor Khan napísal: "This book, *In the Shadow of Kierkegaard*, presents the result of different activities initiated by the Department of General and Applied Ethics at the Constantine the Philosopher University in Nitra. Framed by the scholarly cooperation embodied in a growing national and foreign network of researchers, focusing on Kierkegaard. An integral part of such a sequence of activities was the International conference, entitled Ethics and Existentialism, organized by the Constantine the Philosopher University in Nitra in close connection with the University of Toronto. (This would not have been possible without Professor Abraham Khan, who has kindly shared his expertise on this field with his colleagues in the Central Europe for the last couple of years). The conference took place on the 23rd – 24th September 2010, in Nitra, and a number of scholars from 10 countries participated in it. It was a thrilling and inspiring event, that made a strong impact upon those attended." – Khan, A. Introduction. *In the Shadow of Kierkegaard*, FF UKF Nitra, 2011, p. 4.

Spolupráca by spočívala v spoločnom organizovaní konferencií a vzájomnej spolupráci pod záštitou Univerzity v Toronte, *Kierkegaard Circle* – prostredníctvom profesora Abrahama Khana. Stretnutie prebehlo v priateľskej atmosfére a profesorka Zubrycká uvítala môj návrh, aby spolu s profesorkou Dr. Zdenkou Gadušovou figurovali v najnovšej knihe *Kierkegaard as Challenge to the Contemporary World* ako členky Poradného výboru edície, kniha vyšla na University of Toronto v máji 2011. Kniha bola publikovaná v júli 2011.

Ďalším pokračovateľom bádania o Kierkegaardovi je Assoc. Prof. Andriy Dakhniy (Katedra histórie filozofie, Lvovská národná univerzita), ktorý pripravuje spolu s Doc. Králikom – knihu *Odkaz Sørensa Kierkegaarda*, na ktorej budú spolupracovať bádatelia zo Slovenska a Ukrajiny. Táto kniha bude publikovaná v spolupráci *Kierkegaard Circle*, University of Toronto v roku 2012⁶.

Acta Kierkegaardiana – Supplement – spolupráca Kierkegardových centier v Nitre a Lvove

Ďalšou spoluprácou CERI–SK a Kierkegardovým centrom vo Lvove je uverejnenie štúdií ukrajinských vedcov o Kierkegaardovi v slovenskej verzii *Acta Kierkegaardiana* – slovensko – kanadského projektu. Názov knihy, kde budeme spoločne spolupracovať, nesie názov: Kierkegaard ako filozof lásky, ktorá vyjde v Toronte v roku 2012. Veríme, že to je len začiatok spolupráce medzi našimi inštitúciami.

Informácie o Stredoeurópskom výskumnom ústave Sørensa Kierkegaarda pri Katedre všeobecnej a aplikovanej etiky Filozofickej fakulty (FF) UKF v Nitre (Central European Research Institute of Søren Kierkegaard, CERI–SK)

6. júna 2011 akademický senát schválil na návrh dekana Prof. Dr. Bernarda Garaja vznik ústavu, ktorého oficiálny názov je: Central European

⁶ Dovoľte nám vyjadriť poďakovanie pani Lucii Bizoňovej (Academia Istropolitana Nova, Bratislava), ktorá iniciovala a zorganizovala stretnutie medzi filozofmi a záujemcami o Kierkegaarda vo Lvove 28. októbra 2011.

⁷ Dovoľte nám vyjadriť poďakovanie profesorovi Dr. Bernardovi Garajovi, CSc. za jeho podporu pri vzniku ako aj ďalšom pôsobení.

Research Institute of Søren Kierkegaard pri Katedre všeobecnej a aplikovanej etiky FF UKF v Nitre.⁷

Náplňou činnosti ústavu je najmä:

1. Vedecko – výskumná činnosť, ktorá sa zameriava na nasledujúce oblasti:
  - monitorovanie vplyvu diela S. Kierkegaard na vývoj filozofického myslenia v strednej Európe v kontexte celospoločenských zmien;
  - prehľbovanie komparatívnych poznatkov z oblasti hermeneutických a interpretačných trendov s ohľadom na dielo S. Kierkegaard a jeho význam pre mienkotvorných filozofov vo svetovom kontexte;
  - rozširovanie informácií o medzinárodných aktivitách výskumných centier v Európe, USA a v Ázii;
  - organizovanie vedeckých podujatí v predmetnej oblasti.
2. Vzdelávacia činnosť formou odborných podujatí, prednášok, seminárov a konferencií, ktorých obsah a ciele zodpovedajú poslaniu ústavu,
3. Vytváranie siete vzťahov vedeckých pracovísk v stredo európskom priestore s presahom na postkomunistické krajiny východnej Európy a poskytovanie svojich výstupov zriaďovateľovi s cieľom inovácie a aktualizácie vzdelávacej, metodologickej a konzultačnej činnosti,
4. Vydávanie učebných textov a zborníkov z vedeckých podujatí, kníh a štúdií ako aj iných neperiodických publikácií z oblasti filozofie a etiky v intenciách cieľov ústavu,
5. Spolupráca s inými pracoviskami podobného zamerania na Slovensku a v zahraničí,
6. Publikovanie anglickej verzie sekvencie Acta Kierkegaardiana a slovenskej verzie sekvencie Supplement Acta Kierkegaardiana v spolupráci s Torontskou univerzitou.

Medzinárodná spolupráca Ústavu pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda (FF UKF v Nitre) a Národnej univerzity Ivana Franka vo Ľvove

Vyústením snahy predstaviteľov akademických a vedeckých kruhov historickej Nitry bol vznik **Ústavu pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda** na pôde univerzity, ktorá sa vo svojom názve odvoláva na duchovný odkaz Konštantína Filozofa. Po prípravnom

období vyvrcholilo konštituovanie ústavu v novembri 2007 schválením jeho štatútu Akademickým senátom Filozofickej fakulty UKF v Nitre. Základným poslaním pracovníkov ústavu – v slovenských končinách jedinečného pracoviska, je spoznávať rôznorodé aspekty kultúrneho dedičstva byzantskej misie a šíriť výsledky skúmania ďalekosiahleho vplyvu medzi odbornú i laickú verejnosť. Do náplne činnosti ústavu patria rôzne úlohy, predovšetkým budovanie dokumentačného centra, t.j. systematické zhromažďovanie a spracovávanie rôznych druhov informácií a dokumentov vzťahujúcich sa na dejiny cyrilo-metodskej misie, podieľanie sa na vedeckom výskume v oblasti cyrilo-metodskej problematiky – skúmanie ich hodnotového, duchovného a kultúrneho odkazu v odboroch histórie, archeológie, filozofie, jazykovedy, umenovedy a náboženstva. Získané poznatky ústav pravidelne sprostredkúva odbornej i laickej verejnosti s cieľom poukázať na významný vklad pôsobenia a odkazu Konštantína, Metoda a ich žiakov do celoeurópskej kultúrnej tradície. Bežnou súčasťou života ústavu sa stalo organizovanie vedeckých a popularizačných podujatí a vydávanie publikácií v predmetnej oblasti. Za relatívne krátke obdobie činnosti usporiadal ústav niekoľko prestížnych medzinárodných vedeckých konferencií, ktorých výsledkom boli zborníky *Duchovné, intelektuálne a politické pozadie cyrilo-metodskej misie pred jej príchodom na Veľkú Moravu* (2007), *Poznávanie kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda* (2007), *Význam kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda pre Európu* (2008), *Európske kontexty interkultúrnej komunikácie* (2008). Od roku 2006 pravidelne vydáva periodikum s názvom *Konštantínove listy*. Časopis sa zameriava na objasňovanie prameňov kultúrneho dedičstva solúnskych bratov a dôležitosť ich diela pre kultúru Európy. O dosiahnutých výsledkoch pracoviska svedčia aj viaceré ocenenia rektora za publikačné a projektové aktivity.

Organizácia výskumných aktivít by nemohla prebiehať bez spolupráce s archívami, múzeami, knižnicami, dokumentačnými centrami, ako aj pracoviskami podobného zamerania v Slovenskej republike i v zahraničí. Tradične silné partnerstvo ústavu sa v rôznorodých formách prejavuje najmä s pracoviskami v Českej republike, Bulharsku, Macedónsku, Srbsku a Chorvátsku. V poslednom čase sa vytvorili a do praxe odzrkadlili podmienky na spoluprácu s inštitúciami východnej Európy. Nesmierne teší

rozvíjajúca sa spolupráca s Inštitútom slavistiky Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka v Lvove. Na poslednom medzinárodnom slavistickom kolokviu, ktoré každoročne v máji inštitút organizuje, reprezentoval náš ústav prof. Juraj Vaňko s príspevkom *Slovenský jazyk v kontakte s inými jazykmi*. V minulosti publikoval v erudovanom zborníku *Problems of Slavonic Studies* (Lvov 2010, č. 59, s. 11–21) svoju štúdiu o posolstve Moravanov byzantskému cisárovi Michalovi III. aj riaditeľ ústavu doc. Martin Hetényi, PhD. Naopak, vo vedeckom časopise *Konštantínove listy* zverejnil riaditeľ Inštitútu slavistiky prof. Volodymyr Čornij obsiahle informácie o rozvíjaní slavistických štúdií v Lvove (*Зародження, розвиток і сучасний стан слов'язнознавства у Львові*. In: *Konštantínove listy* 3, Nitra 2010, s. 117–129). Význam jeho riadkov spočíva vo vyvolávaní podnetov aj pre budúcu tvorbu mladého ústavu v Nitre. Začína fungovať aj nevyhnutná výmena publikácií, potrebná k dopĺňaniu dokumentačných centier. Nitra už viackrát navštívili predstavitelia Lvovskej univerzity – pri stretnutiach s nimi vedenie Filozofickej fakulty i samotného ústavu plasticky predstavili aktivity tohto pracoviska. Počiatočná fáza partnerstva má šancu vo väčšom rozvíjaní spoločnej projektovej a mobilitej činnosti vedcov, pedagógov i študentov. V tejto súvislosti dlhodobou perspektívou pre pracovníkov nitrianskeho ústavu je nielen problematika šírenia sa cyrilo-metodského diela v štátnych útvaroch východných Slovanov, ale aj ich samotná genéza. Veríme, že k výmene výsledkov najnovších výskumov prispajú korektné vzťahy medzi univerzitami v Nitre a Lvove. Blíži sa rok 2013, keď si pripomenieme okrúhle jubileum príchodu slovanských vierozvestov sv. Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy, ktorých misijná práca mala veľký vplyv na kultúru Slovanov. Pri tejto príležitosti nás bude nesmierne tešiť, keď sa podujatí v Nitre zúčastnia aj pracovníci Lvovskej univerzity.

Literatúra

Zoznam publikácií o Kierkegaardovi s medzinárodnou účasťou:

1. Roman Králík et al. (eds.), *Kierkegaard as Challenge to the Contemporary World*. – University of Toronto, 2011. – 307 p.
2. Roman Králík et al. (eds.), *Kierkegaard: East and West*. – University of Toronto, 2011. – 249 p.
3. Roman Králík et al. (eds.), *V tieni Kierkegarda*. – UKF Nitra, 2011. – 280 p.

4. Roman Králik et al. (eds.). *Kierkegaard's Mirror for the Present Age*. Kierkegaardovo zrkadlo pre súčasnosť. – University of Toronto, 2010. – 333 p.
5. Roman Králik et al. (eds.). *Kierkegaard and the Nineteenth Century Religious Crisis in Europe*. – University of Toronto, 2009. – 295 p.
6. Roman Králik et al. (eds.). *Kierkegaard and Christianity*. – University of Toronto, 2008. – 240 p.
7. Roman et al. (eds.). *Kierkegaard and Faith*. – University of Barcelona, 2007. – 223 p.
8. Roman Králik et al. (eds.). *Kierkegaard and Great Philosophers*. – Mexico City, 2007. – 284 p.
9. Cyril Diatka a Roman Králik (eds.). *Čistota srdca*. – UKF Nitra, 2007. – 304 p.
10. Cyril Diatka a Roman Králik (eds.). *Osamelý havran*. – UKF Nitra, 2007. – 214 p.

PERSPEKTÍVY UKRAJINSKO-SLOVENSKEJ VEDECKEJ SPOLUPRÁCE V KONTEXTE SKÚMANIA INTELEKTUÁLNEHO DEDIČTVA SØRENA AABYEA KIERKEGAARDA

Andriy Dakhniy

*Docent Katedry dejín filozofie Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka,
e-mail: a-dakhniy@ukr.net*

V príspevku sa vysvetľujú perspektívy spolupráce ukrajinských a slovenských vedcov v oblasti skúmania intelektuálneho dedičstva Sørenea Aabyea Kierkegaarda. Vysvetľuje sa účelnosť skúmania tohto dedičstva, tiež sú naznačené možné smery spolupráce.

Kľúčové slová: spolupráca, existenčná filozofia, intelektuálne dedičstvo, Kierkegaard, história pôsobení, tradícia

Dôležitosť skúmania intelektuálneho dedičstva dánskeho mysliteľa 19. storočia Sørenea Aabyea Kierkegaarda podmieňujú najmenej štyri príčiny.

Po prvé, tento mysliteľ (ktorého tvorba bola opovrhnutá súčasníkmi, ale neskôr značne rezonovala a bola vysoko ocenená, napríklad Ludwig Wittgenstein povedal o ňom, že je “najhlbším mysliteľom 19. storočia” [cit. podľa: 2, s. 31]) sa stal vplyvným predchodcom niekoľkých smerov vo filozofii, teológii, literatúre (tu môžeme hovoriť najmä o existencionalizme a postmodernizme, ktoré súčasne sú smermi filozofie a literatúry, o dialogickej filozofii, a dokonca o dialogickej teológii ako o dôležitom prúde v protestantskej teológii najnovších čias). Však pre mňa osobne ako pre historika filozofie je veľmi cennou Kierkegaardova inšpirácia pre filozofické smery a školy. Mám na mysli predovšetkým *existenčnú filozofiu*. Asi sa nedá ohodnotiť význam Kierkegaarda pre takých existenčných mysliteľov ako sú Miguel de Unamuno, Karl Jaspers, Jean-Paul Sartre, Albert Camus a najmä Martin Heidegger. Tak základná práca posledného *Bytie*

a čas, jeden z najdôležitejších filozofických textov 20. storočia, vníma sa vo väčšine ako sekularizácia náboženských ideí dánskeho mysliteľa (stačí spomenúť pojem existencie ako niečoho, čo súvisí s transcenciou, dynamického, premenlivého, pričom pomocou negativistických ukazovateľov; vymedzenie “empirického” a “existenčného” druhov strachu; pojem autentickkej existencie; spoločnosť ako ukazovateľ, ktorý zbavuje individuality človeka atď. Tiež treba mať na zreteli aj taký dôležitý smer modernej myšlienky ako je dialogická filozofia, ktorej začiatky založil M. Buber (medzi iným, žil a pracoval vo Lvove). Princíp dialogizmu, záujem o problematiku Iného v tejto tradícii myslenia vychádzal, medzi iným, z “dialektiky nepriameho oznámenia”. Čo sa týka postmodernej paradigmy filozofovania, v nej vidíme Kierkegaardove impulzy v nesystematickom výklade, hravej atmosfére myslenia, kombinácii rôznych sfér duchovnej kultúry, to jest v rozmere transdisciplinariny a tiež vo forme rozhodnej kritiky autorít.

Po druhé, Kierkegaardove diela obsahujú dôležitý heuristický potenciál pre súčasného čitateľa, a vlastne v súvislosti so “štádiálnou” koncepciou Dána, ktorá sa aktualizuje na základe problému ľudskej *identity*. To isté môžeme povedať o jeho *kritike masovej spoločnosti* alebo, povedzme, o jeho *kritike* toho druhu *kresťanskej zbožnosti*, ktorý je obmedzený výlučne obradovosťou, rituálnosťou.

Po tretie, filozofické prístupy, ktoré predvádzal Kierkegaard, sú blízke pre psychologický, *mentálny druh ukrajinskosti*. Ako vieme, ešte Vilen Horský kladol dôraz na dôležitosť pre ukrajinské filozofovanie (ktoré sa uskutočňuje vo väčšine v literárnej forme) spracovania *antropologickej* a *morálno-etickej problematiky*, ale takého spracovania, ktoré je formované na transcendentných základoch, na *nábožnosti* (preto vlastne môžeme hovoriť aj o veľkých rozdieloch ukrajinskej filozofie od často spomínanej u nás Lvovsko-Varšavskej školy, v ktorej sa dôraz kladol na gnoseologickú a logickú problematiku, ktorá medzi tým mala celkom iný smer rozvoja). Dôležité je tiež pamätať aj také mentálne črty Ukrajincov, skúmané J. Onackým, D. Čyževským, V. Janivom ako sú *individualizmus*, *introvertizmus*, *citlivosť*, *emocionálnosť*, náklonnosť k preniknutiu do *mystických hĺbok bytia* (pri tom Dmytro Čyževský zaznamenal, že náklonnosť k mystickému je príznačná tiež pre nemecký druh vnímania sveta, ak by sme porovnali

takýto prístup napríklad s britským, ktorý je sklonný k empirizmu, alebo s francúzskym, ktorý je najviac orientovaný na racionalizmus). Čo sa týka nábožnosti, najväčšie úspechy ukrajinskej duchovnej kultúry sa vzťahujú ku pravdám kresťanstva (tu môžeme spomenúť základné idey metropolitu Ilarióna, Skovorodovo učenie o viditeľnej a neviditeľnej prírode, o troch svetoch a najmä o Biblii ako o “symbolickom” svete a o idei “srodnej (vrodenej) dispozícii človeka k určitej práci”; naplnenú náboženským patosom poéziu Tarasa Ševčenko (a okrem toho, vysvetlenie tragédie samotnej národnosti, ktorá koreluje s tragédiou samotného, jedinečného individua); viditeľný sklon k nábožensko-mystickej sfére v tvorbe Nikolaja Gogola, a nakoniec, “filozofiu srdca” Pamfila Jurkevycha.

S predchádzajúcim faktorom je bezprostredne spojený ešte jeden, štvrtý ukazovateľ (aj keď má skôr lokálnu prírodu). Mám na mysli *Hryhorija Malančuka* [na západe je známy ako Gregor Malantschuk], rodáka z Ukrajiny, nášho krajana pochádzajúceho z dediny Harbuziv na Ternopilli, ktorý väčšinu svojho života – po nutnej emigrácii z Ukrajiny – strvil v Dánsku a stal sa jedným z najautoritatívnejších bádateľov Kierkegaarda v dánskojazyčnom svete (a jeho práce o mysliteľovi boli preložené viacerými jazykmi sveta). V kritickej literatúre Malančukove práce sa považujú za “klasiku” Kierkegaardovedy (mimochodom roku 1997 na Lvovskej univerzite prebiehala kierkegaardovská konferencia na počesť H. Malančuka, v ďalšom roku 1998 bol publikovaný zborník, ku ktorému najviac prispel Centrum pre výskum v oblasti humanitných vied (na príprave tejto konferencie a na vydaní zborníka sa aktívne podieľala prorektorka Mária Zubrycká [cit. podľa: 1, s. 185]).

Počítajúc s horeuvedenými okolnosťami, nie je divné, že filozofia Kierkegaarda má významnú úlohu vo vedeckej a učiteľskej práci, ktorá prebieha v domácom intelektuálnom priestore (vo väčšine sú to publikácie kyjivských a ľvovských bádateľov – Serhija Prolejeva, Niny Poliščuk, Viktora Malachova, Kosťantyna Rajdu, Olhy Homilko, Andrija Bohačova, Márie Zubryckej, Oksany Onyščuk, Romana Kisja, Andrija Dachnija). Okrem toho, na Filozofickej fakulte Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka prednášajú odborný kurz z filozofie Kierkegaarda; tiež mysleniu Dána sa venuje značná pozornosť v rámci kurzu *Dejiny filozofie 19.-20. st.*, odborného kurzu Filozofia romantizmu.

Ale táto vedecká práca pre príslušný rozvoj potrebuje ďalšie impulzy. A preto za mimoriadne dôležitú pokladáme otázku, ktorá sa týka organizačného zabezpečenia hľadania v oblasti ukrajinskej kierkegaardiany ohľadom spolupráce s európskymi vzdelávacími inštitúciami. Samozrejme, za dôležitú sa tu považuje spolupráca najmä v stredo- a východoeurópskom smere. Poľsko, Maďarsko, Česká republika, Slovenská republika, Rakúsko – to sú štáty, ktoré sú pre nás blízke nielen geograficky, ale v značnej miere aj mentálne (preto sú veľmi dôležité skúmania, ktoré vykonávajú východoeurópski a stredoeurópski vedci ako napríklad Andrassy Nády z Maďarska, Stefania Lubańska z Poľska, Gemut Fetter a Konrad Paul Liessmann z Rakúska).

Podľa mňa, veľký význam získava naša spolupráca so Slovenskom (podarilo sa mi v septembri roku 2010 navštíviť Slovensko, a vlastne Svätý Júr, Bratislavu, Nitrú i presvedčiť sa v podstatnej integrácii Slovákov do rôznych európskych a svetových vzdelávacích štruktúr). Myslím, že slovenská skúsenosť by nám mohla určitým spôsobom pomôcť. Všetk môžeme hovoriť aj o viac konkrétnom rozmere súčinnosti, vrátane oblasti kierkegaardovedy. Takáto spolupráca so slovenskými vedcami by mohla byť v tejto oblasti veľmi účinná.

Jedným z entuziastov skúmania dedičstva Kierkegaardu na Slovensku je samozrejme vedec z Nitry, Roman Králik. Patria mu mnohé práce, ktoré sa týkajú skúmania dedičstva Dána v Česku a na Slovensku, práce, venované náboženským aspektom ľudského bytia, súvzťažnosti myslenia Kierkegaardu a Unamuno atď. [cit. podľa: 3, s. 4]. R. Králik je predstaviteľom mladšej generácie vedcov, skúmajúcich Kierkegaardove diela, ale pokiaľ rozumiem, vníma svoju činnosť ako pokračovanie tradície, založenej československou skúmatelkou Máriou Mikulovou Thulstrup, manželkou známeho kierkegaardovedca Nielsa Thulstrupu a neúnavnou prekladateľkou Kierkegaardových diel [cit. podľa: 3, s. 221-222]. Ide najskôr o svojráznu duchovnú štafetu. Je zaujímavé, že vďaka prípadu s Mikulovou Thulstrup sa narážame na určitú zákonitosť, na ktorú poukazuje v jednej zo svojich publikácií pán Králik – Dán vždy mal šťastie na “svojho” inšpirátora v tej alebo inej krajine. Pre Španielsko túto úlohu odohrávali Miguel de Unamuno a Joan Estelrich, pre Taliansko – Cornelio Fabro, pre USA – David Swenson a Walter Lowry. K tomu ešte len poviem, že pre Rusko

to bol Sergej Isajev, pre Nemecko – Michael Theunissen a Wilfrid Greve, pre Ukrajinu – Hryhorij Malančuk.

Ešte jedna veľmi zaujímavá okolnosť slovensko-ukrajinskej “blízkosti” – Hryhorij Malančuk a Niels Thulstrup boli súčasníkmi a dá sa povedať, že boli najautoritatívnejšími interpretátormi Kierkegaarda v Dánsku. Okrem toho, existuje aj obsahová stránka blízkosti, a vlastne dôraz na náboženskom komponente myslenia – a v tomto môžeme vidieť vplyv tak Hryhorija Malančuka, ako aj Márie Thulstrup. Príčom hovoríme o pochopení faktora náboženstva na základe hroznej, katastrofálnej skúsenosti 20. st. (skúsenosť, ktorú Dán vo veľkej miere predvídal); M. Zubrycká v článku o Malančukovi cituje Kierkegaarda: “*zavraždiť Boha – to je najväčšia forma samovraždy, ale úplne zabudnúť na Boha – je najväčší pád človeka*” [1, s. 12].

Samozrejme, že existujú aj ďalšie problémy a aspekty, ktorým by sa bolo treba venovať pri ďalšom skúmaní dedičstva Kierkegaarda a spolupráca ukrajinských a slovenských vedcov v tomto smere vyzerá byť rezultatívna.

V svojej publikácii *Krátke dejiny o kierkegaardovských štúdiách na Slovensku* [3, s. 217-219] R. Kralík tvrdí, že centrá skúmania dedičstva Dána sa nemajú obmedzovať len centrami v Kodani (Dánsko) a v Northfielde (Minnesota, USA), pritom sa slovenský autor odvoláva na “kozmpolitickú” paradigmu, v rámci ktorej sa pohyboval aj H. Malančuk, keď sa nerozhodol odkázať svoju knižnicu o Kierkegaardovi najviac známym dánskym centrom alebo centrom USA, ale Kanade (McGill University) (je zaujímavé, že podľa Králika tento skútok mal skrytý zmysel: po nutnom opustení Ukrajiny sa Malančuk najprv ubytoval v Nemecku, neskôr – v Dánsku).

Takáto spolupráca predpokladá rozšírenie a prehĺbenie skúmaní v sfére náuky o Kierkegaardovi. Spojenie úsílí v rámci medzikultúrneho komunikačného diskurzu, vzájomné intelektuálne obohatenie sa, pričom takým spôsobom, aby sa Evov a Nitra stávali ukazovateľmi integrácie snáh vedcov kyjivských, charkivských, odeských a ďalších ukrajinských univerzít z jednej strany a z druhej strany slovenských univerzít v Bratislave a Košiciach, ako aj českých univerzít.

Takže, do budúca máme ešte veľa práce, ktorá má prospievať hlbšiemu skúmaniu a rozsiahlejšiemu šíreniu Kierkegaardových ideí a ich

transformácií v rôznych sférach humanitných poznatkov súčasného intelektuálneho priestoru – a konečne pre hlbšie pochopenie nás osobne a sveta, v ktorom bývame.

Literatúra

1. Українська К'єркегоріана. Доповіді міжнародного семінару, присвяченого пам'яті Г.Маланчука "Сьорен К'єркегор і його роль в інтелектуальному житті Європи". Переклади і матеріали. – Львів, 1998. – 198 с.
2. Dietz W. S.Kierkegaard. Existenz und Freiheit. – Frankfurt am Main: Hain, 1993. – 471 s.
3. Kierkegaard: East and West. Acta Kierkegaardiana, Vol. 5 – Toronto-Šala, 2011. – 249 p.
4. Kierkegaard and Faith. – Barcelona-Nitra-Malaga-Mexiko City, 2008. – 223 p.

PAMĚŤ POHOSTINNOSTI

Oresta Losyk

*Docentka Katedry filozofie Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka,
e-mail: pelustka@gmail.com*

Životopis dnešného pracovníka humanitnej sféry sa skúma v kontexte postmoderných civilizačných zmien a postsovietskych skúseností. Prostredníctvom kultúrno-semiotických modelov pamäti sú znázornené dialogické potenciály ukrajinsko-slovenských vedeckých vzťahov.

Kľúčové slová: plávajúca identita, výmena pamäti.

Schopnosť uvedomovať si a odrážať svoju existenciu v čase tvorí základ identity človeka a zodpovedá za jeho celistvosť v existenciálnom a sociálnom priestore bytia. O stále aktuálnych potenciáloch pamäti, nielen individuálnej, ale aj kolektívnej, svedčí vysoká úroveň záujmu o ňu zo strany vedcov, politikov, predstaviteľov verejnej a náboženskej sfér. Ako kultúrny jav a sociálna prax pamäť podstatne ovplyvňuje formovanie národného a historického (seba)vedomia osoby, skupiny, komunity, tiež aj spôsoby vnímania, spôsoby hodnotenia a hranice ponímania všetkých “iných” (nie svojich) a odlišných (nie našich) foriem “bytia sebou”, počítajúc predovšetkým so sférou hodnôt a ideálov. Pamäť je schopná vytvárať a reprodukovat', ale dokáže aj ničiť a stierať sa, pozostávajúc fundamentálnym základom a organickou praxou ľudského života. A najmä života dnešného odborníka humanitnej sféry.

Akou je teda jeho pamäť? Takou, ktorá zodpovedá duchu času, teda plávajúcou (tzv. floating memory). Postmoderná novota prerušila podstatné množstvo naratívov, unáhnila dejiny, zmenila obsahy časovosti (temporalnosti) a priestoru. Ideové, ideologické, civilizačné transformácie sa stali zdrojom neuveriteľnej individualizácie osoby, znásobili a rozšírili jej právo na odlišnosť a uznanie. Súčasný odborník humanitnej sféry zasa tiež má menlivý životopis: normou odbornej sebarealizácie sa stala jeho mobilita, interdisciplinárnosť a otvorený prístup – ku zdrojom a k Inému.

Nakoľko tieto “plávania” fungujú na iných terénoch?

Prechodné spoločnosti spájajú bytie *homo sovieticus* so zastaranými megalomanskými a národnostnými obavami i novými demokratickými a globalizačnými podmienkami sebauskutočnenia a sebaorganizácie. Na pozadí hlbokých spoločenských a mentálnych transformácií ukrajinského a postsovietskeho priestorov nedostatok “kultúrnej dimenzie” v interpretáciách uskutočnenia slobody spôsobuje šírenie situácie kultúrneho chaosu¹. Pocit intenzívnej a hlbkej nestability aktivuje v spoločenskej a individuálnej pamätiach mechanizmy magického, a-historického (teda ustáleného a redukovaného na “večné” kanóny a “jednoduché” stereotypy) symbolicko-emocionálneho svetonázoru, ktorý protirečí interpretáciám, pokiaľ zdôrazňujú nejednoznačnosť “monolitu” tradícií.

Napriek tomu, že, ako vraví Oľa Hnatiuk, “lúčenie s impériom” sa stalo zložitejším, ako sa dalo predpokladať, pamäť spoločností, ktoré pokračujú vo “vyúčtovaní” s dedičstvom totalitnej minulosti, je nielen poškodenou, ale aj oneskorenou². Aj keď prechádza, – používajúc metaforu Ewy M. Thompsonovej – bočnými uličkami a nie vždy novým autom k centrálnej autostráde, po ktorej cirkuluje súčasná humanistika vo významných centrách sveta³.

Teda my, predstavitelia postsovietskej inteligencie, často cítime pesimizmus, nie vždy úspešne rekompenzujeme prerušenú kontinuitu vzdelávacích a iných úspechov. Avšak sme tiež pohostinní.

Čo to znamená? Pojem “pohostinnosti” môžeme interpretovať minimálne na dvoch úrovniach: tradície a politiky. Na každej z nich existuje mechanika zneužívania kolekcie stereotypov nás o sebe, iných o nás – aj keď sú ustálené, ale nie sú definitívne odzrkadlené v priebehu dvoch desaťročí našej slobody. Avšak existuje ešte tretí, aj keď asi nie je posledný, druh pohostinnosti. Je to pohostinnosť vedecká, alebo teda pohostinnosť vedcov⁴.

¹ Medzi podstatným množstvom tematickej literatúry je pozoruhodnou interdisciplinárna štúdia-esej Oksany Pachlovskej (Pozri: Пахльовська О. Ave, Europa! – К.: Пульсари, 2008).

² Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність / Переклад з польської. – К.: Критика, 2005.

³ Thompson E.M. Said a sprawa polska. Przeciw kulturowej bezsilności peryferii // Dziennik (“Europa – Tygodnik Idei”). – nr. 26(65). – 2005. – S. 11.

⁴ Túto pohostinnosť autorka týchto riadkov vníma na území východnej Európy v priebehu viac ako desiatich rokov. Medzi trvalými, ale aj krátkodobými vedeckými a výskumnými pobytmi najviac by som chcela spomenúť 10-mesačnú stáž (2007/2008) v rámci Vyšehradského programu na Prešovskej univerzite v Prešove, Slovensko.

V novodobých dejinách ukrajinsko-slovenských vzťahov funguje ideovo veľavravná a v rovnakej miere praktická Vyšehradská iniciatíva. Zakladá sa, nič viac a nič menej, na solidarite urazených sovietskym režimom národov a je zameraná nasmerovať národné pamäte od “dejín vzájomných zrád” (R. Kosseleck) k “spoločným podnetom skúseností”, určených pre budúcnosť.

Našťastie, pre ukrajinsko-slovenské vzťahy nie sú typické príliš bolestivé, ešte rozjatrené spomienky o spôsobených susedmi utrpeniach, pamäť o ktorých sa odovzdáva z generácie na generáciu a posilňuje mentálne a vedomostné bunkre, najmä v hlavách vzdelaných, citlivých a poznajúcich dejiny ľudí.

A preto, podľa mňa, pre našu vzájomnú spoluprácu môžu byť zaujímavé dva modely dialógu, ktorých autorom je nevšedný mysliteľ dnešnej doby Paul Rieker, a to:

1) model prekladu.

Podstata modelu je oveľa hlbšia ako jednoduchá komunikácia, lebo je gestom jazykovej pohostinnosti, zameraným na výmenu obsahmi, zakotvenými v sémantickom svetonázore každej kultúry a priestorov, kde sa poznamenáva jeho pamäť. “Prekladatelia z kultúry do kultúry” upozorňujú na “inú” reč, diferencovanú z hľadiska fonologického, lexikálneho, syntaktického, štylistického, ale zdôrazňujú univerzálne centrum etického a duchovného života individuí a národov.

2) model výmeny pamätami.

Podľa P. Riekera “hovoriť o pamäti neznamena rozprávať sa len o psychickej a fyziologickej schopnosti, spojenej so zachovaním a pripomínaním si stôp minulosti (...). Aj na individuálnej úrovni práve vďaka rozprávaniu

---

Vedúci mojej stáže – jeden z popredných svetových odborníkov z bioetiky, prof. PhDr. Vasyl Gluchman, CSc. sa dodržiava najvyšších kritérií vedeckej pohostinnosti, pokiaľ sám stelesňuje kvalitný vzorec plávajúceho odborníka humanitnej sféry. Nadviazaná spolupráca už má svoje výsledky v podobe pravidelných vedeckých pohostinských návštev (účasť v konferenciách, seminároch, výmena publikácií) a pokračujúcej spolupráce medzi Filozofickou fakultou Ľvovskej národnej univerzity Ivana Franka a Inštitútom filozofie a etiky Prešovskej univerzity.

o iných aj o nás samotných artikulujeme a načrtávame vlastnú dočasnosť⁵. Autor zdôrazňuje mobilný, kombinatívny charakter vytvárania zmyslového priestoru, v ktorom sa prelínajú a križujú narácie viacerých identít: “príbeh môjho vlastného života sa stáva segmentom histórie vášho života” a to napomáha “novému figurovaní tak našej vlastnej minulosti, ako aj minulosti iných osôb vďaka stálemu premodelovaniu histórií, ktoré vzájomne znova rozprávame”⁶. Takým spôsobom sa uskutočňuje prijatie “histórie iného” a jej uznanie.

Pamäť ako fyzický fenomén je dosť krehká. Globalizácia rozmýva a uniformuje. Ikonosféra minulosti nielen spája. Avšak pamäť pohostinnosti, preskúmaná v životných etických i axiologických súradniciach, zbavuje sekundárnosti a chaotickosti, stavia novú trvalosť – konsolidovanú, mnohohrannú a zodpovednú, ktorú potrebuje étos vedeckej spoločnosti.

Projekt, ktorého výsledkom je tento zborník, najlepšie charakterizuje práve takú premyslenú a prežitú pamäť, pohostinnú prospektivitu ktorej zažili, podľa mňa, všetci ukrajinskí a slovenskí účastníci nezabudnutelných stretnutí.

---

⁵ Рікер П. Яким має бути новий етос Європи? // Критика. – № 6. – 2005. – С. 2–4.

⁶ Tak isto... – S. 2.

PANEL III

PROBLÉMY REALIZÁCIE CELOŽIVOTNÉHO VZDELANIA V SÚČASNÝCH REÁLIÁCH

ZABEZPEČENIE CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA PEDAGÓGOV VOLYŇSKÝ OBLASTI

Mykhailo Stashenko

*Rektor Volyňského inštitútu ďalšieho pedagogického
vzdelania (Luck, Ukrajina), e-mail: smo05@ukr.net*

Vysvetľujú sa aspekty celoživotného vzdelávania pedagógov v podmienkach inovačného rozvoja ďalšieho pedagogického vzdelávania. Pozornosť je venovaná dôležitosti vedecko-metodického zabezpečenia zvýšenia kvalifikácie pedagógov.

Kľúčové slová: celoživotné vzdelávanie, inovačný rozvoj, vzdelávanie dospelých, zvýšenie kvalifikácie, ďalšie vzdelávanie.

Inovačný rozvoj vzdelávania Ukrajiny aktualizuje problém kvalitného obnovenia ďalšieho vzdelávania a jeho najdôležitejšej zložky – systému zvýšenia kvalifikácie pedagogických pracovníkov. Je známe, že od efektívnej činnosti tohto systému, odbornej kompetencie pedagogických pracovníkov závisí celková úroveň rozvoja mladej generácie, úroveň zvýšenia jej ekonomického a sociálneho postavenia [1]. Preto cieľom ďalšieho pedagogického vzdelávania je uspokojenie individuálnych potrieb občanov v osobnostnom a odbornom raste, podpora zabezpečenia potrieb štátu v kvalifikovaných zamestnancoch vysokej úrovne, schopných kompetentne a zodpovedne plniť pracovné funkcie, implementovať najnovšie technológie, napomáhať ďalšiemu sociálno-ekonomickému rozvoju Ukrajiny.

V dnešnej dobe prioritnými smermi činnosti Inštitútu sú [2]:

- organizácia pružného systému celoživotného vzdelávania pedagogických pracovníkov na základe andragogických princípov vyučovania;
- uplatnenie moderných študijných technológií, zameraných na diferenciáciu, individualizáciu;
- postupná aplikácia dištančnej formy štúdia;
- zavedenie kreditno-modulárneho systému organizácie vyučovacieho procesu;
- vykonanie výskumnej a experimentálnej činnosti a vedeckých výskumov v systéme ďalšieho pedagogického vzdelávania;
- zúčastnenie sa na vzdelávacích projektoch medzinárodnej a celoukrajinskej úrovne;
- vedecko-metodické zabezpečenie činnosti okresných metodických kabinetov;
- vedecko-metodické zabezpečenie rozvoja systému všeobecného stredného vzdelávania v regióne.
-

Inovačná činnosť oddelení Inštitútu sa bezprostredne podriaďuje realizácii celoinštitútskeho vedeckého problému *Andragogický model prípravy pedagógov v podmienkach inovačného rozvoja systému ďalšieho pedagogického vzdelávania* v súlade s vypracovaným projektom. Projekt bol preskúmaný a odsúhlasený na zasadnutí Vedeckej rady Volyňského IĐPV zo dňa 10.06.2008 (zápisnica č. 3). Získal financovanie zo štátneho rozpočtu (štátne registračné číslo 0110U000022, poskytnuté Ukrajinským inštitútom vedecko-technickej a ekonomickej informácie a schválené Ministerstvom vzdelávania a vedy Ukrajiny na 2010–2012).

Na základe vedeckého problému Inštitútu bola zorganizovaná práca orientovaná na realizáciu vedeckých tém katedrií, laboratórií, oddelení.

Dôležitým aspektom inovačných aktivít Inštitútu je vedenie a koordinácia experimentálnej práce v oblastných školách. Zamestnanci VIĐPV starajú sa o vedecko-metodické zabezpečenie výskumnej a experimentálnej činnosti na 26 experimentálnych školách regionálnej úrovne: 3 školy oblastného podriadenia, 13 škôl v Lucku; 3 – v Koveľi; 1 – v Novovolyňsku; 2 – v Kivercivskom okrese; 1 – Horochivskom; 1 – Volodymyr-Volyňskom; 1 – Lubešivskom; 1 – Luckom okresoch.

Očakávané výsledky výskumnej a experimentálnej činnosti:

- vypracovanie inovačných modelov: moderných škôl; administratívnej činnosti; adaptívneho riadenia; absolventa experimentálnej všeobecno-vzdelávacej školy; odbornej kompetencie pedagóga-bádatela;
- príprava programov seminárov a odborných kurzov z problémov projektovania rozvoja modernej školy, určených pre pedagógov a vedúcich škôl;
- spracovanie metodických pokynov pre uskutočnenie výskumnej a experimentálnej činnosti.

Na vykonanie Štátneho programu Učiteľ, nariadení Ministerstva vzdelávania a vedy Ukrajiny a Správy vzdelávania a vedy Volyňskej oblastnej štátnej administrácie v roku 2010, laboratórium Inštitútu usporiadalo 5 sociologických prieskumov, ktorých cieľom bolo zdokonalenie modelu ďalšieho pedagogického vzdelávania a zvýšenie kvality vyučovania pedagógov v období medzi atestáciami. Sociologické laboratórium skúmalo verejnú mienku ohľadom kvality poskytovania vzdelávacích služieb vo všeobecno-vzdelávacích školách Horochivckého, Manevyckého, Ratnivského a Turijského okresov s cieľom prípravy otázok na kolégium Správy vzdelávania a vedy oblastnej štátnej administrácie. Boli anketovaní pedagogickí pracovníci, žiaci a ich rodičia (spolu 3500 respondentov). Materiály výskumov sú analyzované v príspevkoch vedecko-metodického vestníka *Pedahohičnyj pošuk (Pedagogické hľadanie)*; odprezentované sú na seminároch, stretnutiach pri okrúhlym stole; sú vypracované analytické zhodnotenia; publikované sú jednotlivými zborníkmi. Prebehli sociologické výskumy, a to: *Absolvent; Regionálny systém ďalšieho pedagogického vzdelávania: súčasný stav a perspektívy rozvoja; Morálno-etické hodnoty súčasného žiaka; Učiteľ v kontexte modernizácie vzdelávania; Zúčastnenie sa rodičov na štátno-občianskom riadení školou.*

Novou perspektívou pre rozvoj regionálneho systému ďalšieho pedagogického vzdelávania totožného európskym snahám Ukrajiny je zúčastnenie sa zamestnancov Inštitútu na mnohých medzinárodných a celoukrajinských vzdelávacích projektoch.

V organizácii vyučovacieho procesu na kurzoch zvýšenia kvalifikácie hlavným je integratívny prístup k štruktúre obsahu vzdelávania, oriento-

vanosť na približovanie vyučovania potrebám praxe. S týmto cieľom sú vypracované viacvariantné vzdelávacie programy zvýšenia kvalifikácie, zavedenie ktorých sa zabezpečuje tak pomocou kvalifikovaných kurzov všeobecnej prípravy, ako aj pomocou tematických, autorských, problémových kurzov, intenzívnych krátkodobých treningových programov.

Spôsoby zvýšenia kvalifikácie pedagogických pracovníkov oblasti:

- zavedenie moderných technológií vyučovania;
- šírenie praxe na školách;
- šírenie perspektívnych pedagogických skúseností prostredníctvom organizácie kurzov *Master-class*;
- zapojenie pedagógov-novátorov do vyučovacieho procesu;
- implementácia informačno-komunikačných technológií do vyučovacieho procesu;
- diagnostika úrovne kvality zvýšenia kvalifikácie pedagogických pracovníkov.

Svoju úlohu vidíme v tom, aby usmerniť proces zvýšenia kvalifikácie učiteľov na rozšírenie intelektuálnej informovanosti, obnovenie a zásadné doplnenie získaných psychologo-pedagogických a odborných vedomostí, osvojovanie si nových technológií organizácie študijného procesu, na zhrnutie a implementáciu perspektívnych pedagogických skúseností. Preto musíme byť oboznámení s modernými pedagogickými koncepciami, úspechmi pedagogickej teórie a praxe, cítiť aktuálnosť inovácií. Vychádzame z toho, že rozvoj aktivity pedagogických pracovníkov je proces riadený. Preto cieľavedome preberáme na seba funkcie koordinátora práce všetkých metodických oddelení oblasti – od školského metodického kabinetu a vyššie.

Činnosť Inštitútu medzi atestáciami napomáha zladenosti základných smerov štátnej politiky v oblasti vzdelávania a rýchlemu reagovaniu na inovačné zmeny. Zvláštnym objektom tejto činnosti sú vedúci vzdelávacích inštitúcií. Podarilo sa realizovať systém práce medzi atestáciami ohľadom moderných prístupov v administratívnej činnosti. Predovšetkým to je školenie vedúcich metodických kabinetov, škola mladého vedúceho, škola vedúceho novovytvorenej inštitúcie nového typu, škola rezervy riadiacich pracovníkov.

Voľba štúdia v období medzi atestáciami sa uskutočňuje so zameraním na individuálne potreby pedagogických pracovníkov a vzdelávacích inštitúcií, ako aj na žiadosti regionálnych orgánov úradu vzdelávania: kurzy *Master-class* pre učiteľov katedier, stále prebiehajúce študijné semináre, zónálne semináre s vycestovaním, semináre-tréningy atď.

Rozvoj najnovších informačných technológií vo vzdelávaní spôsobil zjav nových foriem štúdia. Popri riadnom a mimoriadnom štúdiu na vysokých školách čoraz častejšie uplatňujú dištančné štúdium. Myslím, že aktuálnym a vhodným je zavedenie dištančného štúdia aj do vzdelávacej činnosti inštitútu ďalšieho vzdelávania.

Pre zavedenie dištančných foriem vyučovania sme do systému ďalšieho vzdelávania regiónu zapracovali:

- študijné webové WEB 2.0 stránky;
- wiki-wiki-stránka laboratória informatiky;
- kurz dištančného štúdia v systéme Moodle¹;
- Google-stránka *Laboratórium informatiky dnes*;
- tréningy *Intel. Vzdelávanie pre budúcnosť*;
- wiki-stránka vippowiki;
- blog intelvolin;
- odborný kurz *Používanie WEB 2.0 technológií v študijno-výchovnom procese*;
- kurz digitálnych technológií *Microsoft Digital Literacy*;
- blog *Intel na Volyni*.

Táto forma práce sa prejavila aj v robote s nadanými deťmi. V dištančnej forme fungujú:

- Volynská Internet-olympiáda;
- mimoriadna škola olympijskej rezervy;
- dištančný kurz pre žiakov v systéme Moodle.

V posledných rokoch dôležitou otázkou je zorganizovanie vonkajšieho nezávislého hodnotenia (VNH) a monitoringu kvality vzdelávania. Inštitút zorganizoval informačnú kampaň ohľadom všeobecných prístupov

¹ Distance Learning of Volyn Region Teachers. – <http://labinfovippo.moodlehub.com/>

k organizácii VNH; beží konzultačná činnosť pri oddelení vonkajšieho nezávislého hodnotenia ohľadom priebehu VNH v roku 2011; pomocou systému seminárov pedagogickí pracovníci boli pripravení k zabezpečeniu VNH; je založená rubrika *Vonkajšie nezávislé hodnotenie a monitoring kvality vzdelávania* vo vedecko-metodickom vestníku *Pedahohičnyj pošuk (Pedagogické hľadanie)*.

Pre splnenie príkazov Ministerstva vzdelávania a vedy Ukrajiny a Inštitútu inovačných technológií a obsahu vzdelávania v roku 2010 oddelenie vonkajšieho nezávislého hodnotenia a monitoringu kvality vzdelávania Inštitútu zorganizovalo desať celoukrajinských a dva regionálne monitoringové výskumy. Analýza ich výsledkov dovoľuje zistiť tendencie rozvoja vzdelávania, problémy vo formovaní príslušných urovní študijných úspechov žiakov v súlade so Štátnymi štandardmi a s životnými kompetenciami školákov, čo dovoľuje skoordinať a naplánovať ďalšiu prácu v oblastných školách. Používanie monitoringového systému dalo možnosť zistiť tendenciu postupného zvýšenia kvality vedomostí a úrovne vychovanosti žiakov. Vypracované sú rôzne formy inštrumentária (otvorené a zatvorené kombinované komplexné testy, dotazníky, kombinované a diferencované analytické ohodnotenia atď.). Podľa výsledkov monitoringových skúmaní sú vypracované analytické hodnotenia. Uskutočnenie skúmaní poskytlo možnosť zistiť problémové otázky v rozvoji vzdelávania v oblasti a určiť úlohy, ktorých riešenie bude prospievať zdokonaleniu študijno-výchovného procesu v oblasti.

Veríme tomu, že štúdium je nielen odovzdanie vedomostí, ale aj tvorivý proces ľudských vzťahov. Na základe horeuvedených faktov môžeme tvrdiť, že VIĎPV má významné úspechy: každoročne veľký počet pedagogických, vedecko-pedagogických pracovníkov Volyni tu zvyšuje kvalifikáciu, absolvuje stáž, zúčastňuje sa rôznych foriem metodických aktivít.

Máme dosť plánov aj ohľadom ďalšieho rozvoja Inštitútu. Ich realizácia umožní vytvorenie mohutnej vzdelávacej inštitúcie ďalšieho vzdelávania, v ktorej budú fungovať vedecké oddelenia, inovačné štruktúry, rozšíri sa výskumná činnosť pedagogických a vedecko-pedagogických pracovníkov. To poskytne možnosť pre značné zdokonalenie zvýšenia kvalifikácie učiteľov, realizovanie medzinárodných vzdelávacích programov a projektov, zabezpečenie integrácie do európskeho vzdelávacieho priestoru.

Literatúra

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (друге видання) / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К.: Пед. думка, 2011. – 304 с.
2. Сташенко М. О. Лідери змін післядипломної педагогічної освіти / М. О. Сташенко, В. В. Вітюк. – Луцьк : ВІППО, 2010. – 68 с.
3. Освітній менеджмент в умовах змін : навч. посібн. / Л. Калініна, Л. Карамушка, Т. Сорочан, Р. Шиян та ін. ; за ред. В. Олійника, Н. Протасової. – Луганськ : СПД Резніков З. С., 2011. – 308 с.

CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE SA TÝKA BUDÚCNOSTI KAŽDÉHO Z NÁS

Zuzana Štefániková

*Školiteľka a konzultantka, Academia Istropolitana Nova (Svätý Jur),
e-mail: zuza@ainova.sk*

Prečo rastie význam celoživotného vzdelávania?

Prognózy hovoria, že Európa je svedkom významných zmien v digitálnych technológiách, biotechnológiách, obchode, cestovaní a komunikácii. Modernizácia vytvára nové príležitosti, ale prináša aj väčšie riziká a neistoty. Viac ľudí zostáva vo vzdelávacom procese, ale rozdiely medzi tými, ktorí majú dostatočné vzdelanie a tými, ktorí ho nemajú sa zväčšujú. Spoločnosť starne, ľudia sa dožívajú vyššieho veku. Kvôli svojej starnúcej populácii a klesajúcej počtu obyvateľstva v produktívnom veku čelí Európa veľkým ekonomickým problémom (penzijné systémy a zdravotná starostlivosť). Starnutie populácie zároveň prináša aj spoločenské problémy. Mení sa sociálny kontext, viac žien je v pracovnom procese, rastie počet neúplných rodín, starým ľuďom často hrozí sociálne vylúčenie. Očakáva sa, že v roku 2050 budú až jednu tretinu európskej populácie tvoriť 60- a viac roční. Európska únia rieši dopady starnutia obyvateľstva na hospodárstvo, zamestnanosť a spoločnosť v rámci “komplexnej stratégie vzájomne sa upevňujúcich politík”, ktorú predstavila na *summite Európskej rady v Lisabone* v marci 2000 a ďalej riešila aj na následných summitoch EÚ. Jedným z navrhovaných riešení je prechod na vedomostnú spoločnosť, ktorej ekonomický základ je vo vzdelaní obyvateľov EÚ. Tak sa dostáva do popredia záujem vzdelávanie sa ako celoživotný proces získavania nových informácií a zručností, ktorý sa týka prítomnosti a budúcnosti celej populácie.

Čo rozumieme pod pojmom celoživotné vzdelávanie?

Celoživotné vzdelávanie zahŕňa všetky vzdelávacie aktivity absolvované počas života s cieľom zlepšiť si vedomosti, zručnosti a kompetencie v osob-

nom, občianskom, sociálnom a zamestnaneckom živote. Celoživotné vzdelávanie vníma vzdelávanie ako kontinuálny proces “od kolísky po hrob”. Jeho základom je kvalitné základné vzdelanie už od raného detstva pre všetkých, nasledované počiatočným odborným vzdelávaním, ktoré by malo vybaviť všetkých mladých ľudí základnými zručnosťami požadovanými vo vedomostných spoločnostiach. Kvalitné vzdelávanie by tiež malo zabezpečiť, že sa mladí ľudia naučia ako sa majú učiť a vytvoria si pozitívny vzťah k učeniu. Inými slovami to tiež znamená získať a aktualizovať svoje schopnosti, záujmy, vedomosti a kvalifikácie. V kontexte celoživotného vzdelávania je dôležité tiež brať do úvahy a vážiť si všetky formy vzdelávania: formálne, neformálne aj informálne. Pod formálnym vzdelávaním rozumieme hierarchicky štruktúrovaný, chronologicky vybudovaný vzdelávací proces, začínajúci na základných školách až po univerzity, vrátane množstva špecializovaných programov a inštitúcií pre technické a profesijne orientované vzdelávanie. Neformálne učenie je akékoľvek organizované vzdelávanie mimo formálneho systému vzdelávania, či už funguje samostatne, alebo ako súčasť nejakej širšie koncipovanej aktivity, ktorá by mala slúžiť identifikovanej klientele a jej vzdelávacím cieľom. Organizuje sa pod heslom “na učenie nikdy nie je neskoro”. Informálne vzdelávanie je proces, ktorý prebieha celý život a počas ktorého každý človek získava hodnotové postoje, zručnosti a vedomosti z každodennej praxe a zo vzdelávacích vplyvov a zdrojov vo svojom okolí, napr. v rodine, susedstve, z pracovného prostredia, z kníh, z médií a pod.

Čo obsahuje Memorandum celoživotného vzdelávania prijaté na Lisabonskom summite 2000?

Závery zasadnutia Európskej rady v Lisabone potvrdzujú, že **úspešný prechod k ekonomike a spoločnosti založenej na vedomostiach musí sprevádzať príklon ku celoživotnému vzdelávaniu sa**. Systémy vzdelávania a odbornej prípravy sa preto stali stredobodom zmien na podporu celoživotného vzdelávania a aby sa celoživotné vzdelávanie stalo prístupné pre všetkých. Summit si dal za cieľ **rozbehnúť celoeurópsku diskusiu** o stratégii realizácie celoživotného vzdelávania sa na úrovni jednotlivcov a inštitúcií a to vo všetkých oblastiach verejného a súkromného života. Bolo vypracovaných šesť **klúčových posolstiev**, ktoré ponúkajú štruktúrované

podklady pre otvorenú diskusiu o zavedení celoživotného vzdelávania do praxe. Tieto posolstvá sú založené na skúsenostiach nadobudnutých na celoeurópskej úrovni prostredníctvom komunitných programov. Kľúčové posolstvá naznačujú na čo by sa mala zamerať stratégia celoživotného pre Európu:

- zaručiť všeobecný a stály prístup ku vzdelávaniu sa pre **nadobúdanie a obnovovanie zručností**, ktoré sú potrebné pre trvalé zapojenie sa do života spoločnosti založenej na vedomostiach;
- viditeľne **zvýšiť úroveň investícií** do ľudských zdrojov a tým zdôrazniť prioritu najdôležitejšieho bohatstva Európy – jej ľudí;
- vyvinúť účinné **metódy vyučovania a vzdelávania** a kontexty vzdelávania sa zohľadňujúce kontinuum celoživotného vzdelávania sa;
- významne zlepšiť **spôsoby ako sa chápe a oceňuje účasť na vzdelávaní sa a výsledky vzdelávania sa**, najmä pri neformálnom a informálnom vzdelávaní sa;
- zabezpečiť, aby mal každý človek ľahký prístup ku kvalitným **informáciám a radám** o možnostiach vzdelávania sa v celej Európe a počas celého života;
- **poskytovať príležitosti na celoživotné vzdelávanie sa čo najbližšie k vzdelávajúcim sa**, v ich vlastných komunitách a v maximálnej možnej miere ich podporovať informačnými prostriedkami.

Napriek tomu, že v období do roku 2010 stanovenom v Memorande sa nepodarilo v členských štátoch EÚ rozpracovať a uviesť do života uvedené kľúčové posolstvá, ich dôležitosť sa nijako neoslabila, práve naopak v období narastajúcej ekonomickej krízy získava na význame.

Vzdelávanie a školenie 2020 (ET 2020)

je nový strategický rámec pre európsku spoluprácu v oblasti vzdelávania a školenia. Poskytuje členským štátom spoločné strategické ciele, vrátane princípov na dosiahnutie týchto cieľov a spoločné pracovné metódy s prioritnými oblasťami pre každé pracovné obdobie. V rámci jedného strategického cieľa sa venuje **organizovaniu celoživotné vzdelávanie a mobilít** rozvíjaním zručností v závislosti na ekonomike, zavádzaním komplexných stratégií celoživotného vzdelávania, vypracovaním národ-

ných kvalifikačných rámcov s výstupmi, väčšou otvorenosťou neformálnemu a informálnemu vzdelávaniu a mobilitám, zvýšením transparentnosti a uznávaním vzdelávacích výstupov, poskytovaním vzdelávania dospelým, zvýšením kvality poradenstva a zvýšením atraktívnosti vzdelávania a rozvíjaním nových foriem a nových vzdelávacích techník, posilnením významu vzdelávacích a tréningových inštitúcií, rozvíjaním efektívneho systému hodnotenia kvality vzdelávania.

Stratégia Európa 2020

V júni 2010 Európska rada formálne prijala novú ekonomickú stratégiu Európskej únie na nasledujúce desaťročie s názvom “Európa 2020 – európska stratégia pre inteligentný, udržateľný a komplexný rast”. Medzi piatimi cieľmi prijatej stratégie je opäť uvedená úloha neformálneho a informálneho vzdelávania. Každý členský štát EÚ si v súlade s uvedenou stratégiou stanoví vlastné národné ciele a vypracuje vlastný program reforiem v úzkej spolupráci s Európskou komisiou. V inštrukciách k cieľu 8 – Rozvíjať zručnú pracovnú silu, ktorá bude vyhovovať potrebám pracovného trhu, presadzovaním kvalitnej pracovnej sily a celoživotného vzdelávania sa majú členské štáty sústrediť na podporovanie produktivity a zamestnanosti poskytovaním potrebných zručností, doplnujúcim vzdelávaním sa podporeným výhodami pre účastníkov vzdelávania, prípravou systému na uznávanie získaných zručností, podporovaním získavania univerzálnych zručností a rozvoja tvorivosti, zameraním sa na podporu ľudí s malými zručnosťami a zvýšeniu zamestnanosti starších pracovníkov, podporou školení, zručností a skúseností zručných zamestnancov vrátane výskumných pracovníkov.

V spolupráci so sociálnymi partnermi a súkromným sektorom zabezpečiť prístup ku vzdelávaniu sa, posilniť kariérne poradenstvo v kombinácii so systematickým prístupom informácií o nových pracovných príležitostiach, presadzovať podnikanie a návrhy na nové zručnosti pomocou ich spoločného financovania vládami, zamestnávateľmi a samotnými záujemcami, presadzovaním investícií do rozvoja ľudských zdrojov, zvyšovania zručností a účasti na celoživotnom vzdelávaní, zavádzaním nariadení na pomoc absolventom pri hľadaní prvého zamestnania alebo ďalšieho vzdelávania vrátane praxe.

Úloha učiteľov v celoživotnom bude rásť, lebo vzdelávanie bude v nadchádzajúcich desaťročiach čeliť obrovským zmenám. Úlohou učiteľov je pomôcť a podporiť žiakov, ktorí zobrali vzdelávanie sa do vlastných rúk. Učítelia a školitelia sa stávajú vodcami, mentormi a mediátormi. Preto sa musí zvýšiť aj kapacita aj presvedčenie učiteľov o význame vypracovania a využívania otvorených interaktívnych vzdelávacích metód. Tieto by sa mali stať základnou zručnosťou učiteľov vo formálnom aj neformálnom vzdelávaní. Aktívne učenie sa predpokladá motiváciu k učeniu sa, kapacitu na cvičenie kritického myslenia a zručnosti na správne učenie sa.

Literatúra

1. European Commission. Education and Culture. – http://www.ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm
2. Europe 2020: the importance of higher education for Europe's smart, sustainable and inclusive economy. – <http://www.nuffic.nl/international-organizations/international-education-monitor/nuffic-blog/europe-2020-the-importance-of-higher-education-for-europe2019s-smart-sustainable-and-inclusive-economy-1>
3. Vassiliou, A. The role of education in the New Europe 2020. – <http://www.innovationeu.org/news/innovation-eu-vol2-1/0189-the-role-of-education-in-the-new-europe-2020.html>
4. European Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020) (2009/C 119/02). – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:en:PDF>
5. A strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020). – <http://www.learningteacher.eu/news/2009/05/strategic-framework-european-cooperation-education-and-training-et-2020>
6. European Council Decision of 21 October 2010 on guidelines for the employment policies of the Member States (2010/707/EU). – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:308:0046:0051:EN:PDF>

UKAZOVATELE SOCIÁLNO-PSYCHOLOGICKEJ AKTIVITY STARŠÍCH ĽUDÍ

Kateryna Ostrovska

*Docentka Katedry psychológie Lvovskej národnej univerzity Ivana Franka,
e-mail: katerynaostrova@gmail.com*

V príspevku sme sa venovali problému aktivizácie starších ľudí, ktorí prekročili prah dôchodkového veku, prostredníctvom vytvorenia univerzity tretieho veku. Zistili sme vzájomný vzťah medzi aktivitou starších ľudí, ich hodnotovými orientáciami a subjektívnym pocitom samoty.

Kľúčové slová: aktivita, subjektívny pocit samoty, hodnotové orientácie, univerzita tretieho veku.

1. Úvod

Problém aktivizácie starších ľudí je predmetom množstva vedeckých výskumov posledného desaťročia [1, 2]. Vzostup záujmu vedcov o túto problematiku je spôsobený niekoľkými ukazovateľmi: demografickou krízou (starnutie spoločnosti); rastom dôchodkového veku vo väčšine európskych krajín. Sociálne a psychologické aspekty starnutia sa dôsledne skúmali prednedávnom aj v Rusku [3]. Pred zavedením dôchodkovej reformy sa tento problém stáva veľmi aktuálnym aj v Ukrajine.

Cieľom príspevku je výskum sociálno-psychologickej aktivity starších ľudí (seniorov) z hľadiska ich zapojenia sa do univerzít tretieho veku.

2. Metodika experimentu

Na etape predpokladov vytvorenia univerzity tretieho veku experiment zahŕňal výskum hodnotových orientácií, pocitu samoty, duševného stavu (zdravia), aktivity, nálady a psychologických charakteristík života. Boli pri tom použité také diagnostické metódy: metodika hodnotových orientácií M. Rokiča, metodika diagnostiky úrovne subjektívneho pocitu samoty D. Rassela a M. Fergusona, metodika SAN (duševný stav, aktivita, nálada) na určenie takých parametrov psychického stavu človeka akými sú *dušev-*

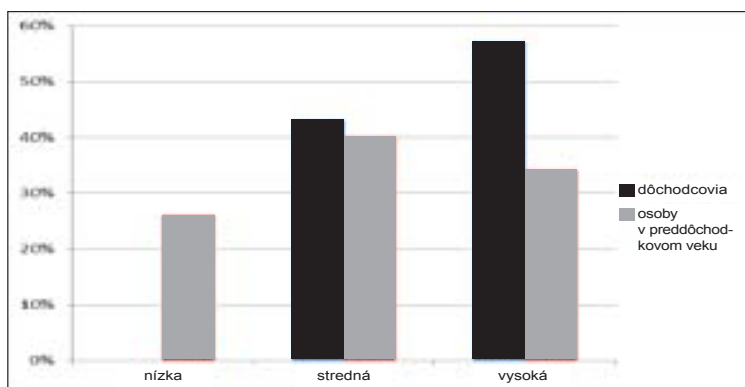
ný stav, aktivita a nálada, ale tiež aj dotazník na určenie charakteristík života a životného štýlu starších ľudí, ktorý práve s týmto zámerom bol vypracovaný.

Na výskume sa zúčastnilo 49 dôchodcov (ženy vo veku 55 – 85 rokov, muži vo veku 60 – 79 rokov) a 47 ľudí v preddôchodkovom veku (ženy vo veku 50 – 55 rokov a muži vo veku 55 – 60 rokov). Delenie podľa pohlavia: 58 žien a 38 mužov.

3. Výsledky experimentu a ich prediskutovanie

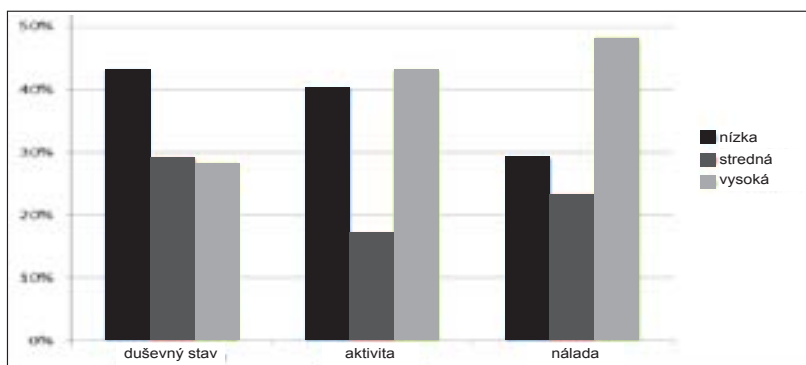
Na základe analýzy výsledkov výskumu aktivity seniorov bolo zistené, že pre 34% dôchodcov je typická vysoká úroveň sociálnych a profesijných aktivít. Využívajú ktorúkoľvek možnosť, aby sa niekde zamestnali, dodatočne pracovali, okrem toho sú aktívne zapojení do rodinného života (zväčša pomáhajú deťom starať sa o deti, zaoberajú sa domácnosťou). Medzi opýtanými seniormi 40% má strednú úroveň aktivity. Tieto osoby sú len sčasti zamestnané, zväčša pomáhajú svojej rodine v domácnosti. 26% opýtaných starších ľudí potrebuje, aby sa starali práve o nich, nemôžu sa starať o seba samostatne.

Porovnanie uvedených údajov s výsledkami výskumu aktivity osôb v preddôchodkovom veku je uvedené na obrázku č.1. Tu môžeme vidieť, že po odchode do dôchodku sa starší ľudia snažia udržiavať vysokú úroveň sociálno-psychologickej aktivity.

Obrázok č.1. Porovnanie sociálno-psychologickej aktivity dôchodcov a osôb v preddôchodkovom veku

Výsledky výskumov duševného stavu, aktivity a nálady starších ľudí podľa metodiky SAN sú uvedené na *obrázku č.2*. Tu môžeme vidieť, že okolo 43% ľudí má nízku, 28% a 29% zasa vysokú a strednú úroveň duševného stavu. Je zaujímavé, že výskumy nálady znázornili protikladné výsledky. Dôchodcovia majú dosť vysokú úroveň nálady (okolo 48%), a to svedčí o emocionálnej stabilite tejto kategórie opýtaných ľudí. Ohľadom aktivity bolo zistené, že pre 40% seniorov je charakteristická nízka, zasa pre 43% vysoká aktivita. Taký rozdiel sa dá vysvetliť buď snahou byť aktívnym, buď chýbaním takejto snahy.

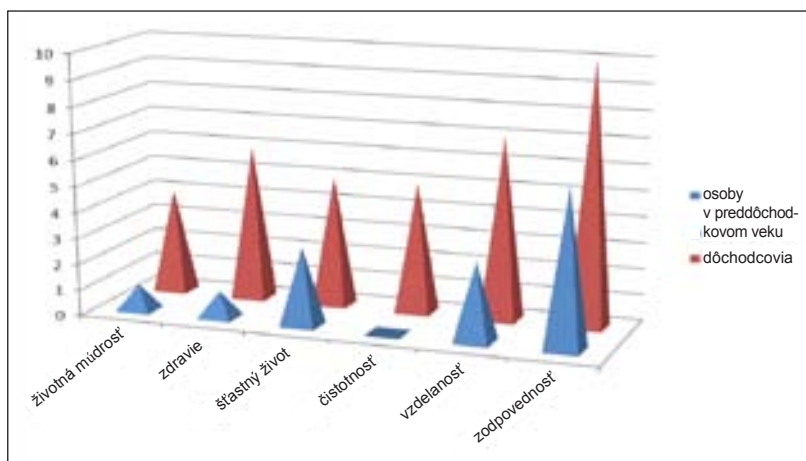

Obrázok č.2. Úroveň duševného stavu, aktivity a nálady starších ľudí podľa metodiky SAN

Medzi terminálnymi hodnotami dôchodcovia uprednostňujú také ako zdravie, šťastný rodinný život a životná múdrosť. Medzi inštrumentálnymi hodnotami najdôležitejšími pre dôchodcov Lvovščyny sú zodpovednosť, vzdelanosť a čistotnosť. Mohli by sme si všimnúť podstatné zmeny hodnotových orientácií, keby sme porovnali prioritné hodnoty dôchodcov a osôb v pred dôchodkovom veku (Obr. 3). Tak, osoby v pred dôchodkovom veku si nevelmi vážia dôležité hodnoty pre dôchodcov: zodpovednosť, vzdelanosť a čistotnosť. To znamená, že odchod do dôchodku je podstatným a dôležitým momentom v živote človeka, spojeným s prehodnotením hodnôt. Je to čas, aby sme sa pozreli späť, čas, aby sme premýšľali o večnosti.

V tejto súvislosti je zaujímavé porovnať najdôležitejšie hodnoty dôchodcov Lvova a Ruska [3]. Vykonané v Rusku výskumy medzi staršími

Ľuďmi, pri ktorých bola použitá metodika hodnotových orientácií M. Rokiča, ukázali, že v rámci terminálnych hodnôt je pre nich najdôležitejšie zdravie (takým je názor 76% opýtaných); dosť dôležitý význam má hodnota šťastného rodinného života (47%); prítomnosť dobrých priateľov uprednostnilo okolo 29%, finančne dobre zabezpečený život si váži 24% opýtaných, aktívna životná činnosť je najdôležitejšia pre 24% respondentov. Za najdôležitejšie inštrumentálne hodnoty opýtaní pokladajú statočnosť (41%), citlivosť (35%) a slušnosť (35%), dôslednosť (29%), pravidelnosť (18%) a trpezlivosť vo vzťahoch k iným ľuďom (18%) [3].

Obrázok č.3. Porovnávanie úrovne hodnôt dôchodcov a osôb v pred dôchodkovom veku podľa metodiky *hodnotových orientácie* M. Rokiča.

Teda ohľadom terminálnych hodnôt, zdravie a šťastný rodinný život sú spoločnými prioritnými hodnotami pre seniorov Ruska a Lvova. Avšak sme zistili podstatné rozdiely ohľadom tretej pozície – seniori Lvova na treťom mieste uvádzajú životnú múdrosť, zasa seniori Ruska – prítomnosť dobrých priateľov. Ešte väčší rozdiel si môžeme všimnúť medzi inštrumentálnymi hodnotami: pre seniorov Lvova dôležitými sú zodpovednosť, vzdelanosť a čistota – teda hodnoty zamerané na rozvoj osobnosti, zasa pre seniorov Ruska sú dôležité statočnosť, citlivosť a slušnosť – teda hodnoty zamerané navonok, na vzťah k okoliu. Na tomto príklade je viditeľná

odlišnosť mentality Východu a Západu: Evovčania sú viac zamerané na európske štandardy, na individuálny vývoj človeka, zasa dôchodcovia Ruska sú viac vychovaní na tradíciách bratstva, vzájomného priateľstva a lásky medzi národmi, a to sa vlastne prejavuje vo voľbe prioritných hodnôt.

4. Závery

V príspevku sú znázornené výsledky výskumov ukazovateľov sociálno-psychologickej aktivity seniorov a zmena týchto ukazovateľov pri odchode do dôchodku.

Praktický význam uvedeného výskumu spočíva v použití získaných výsledkov pri vytvorení univerzity tretieho veku. Na jednej strane najdôležitejšie terminálne hodnoty pre seniorov: zdravie, šťastný rodinný život a životná múdrosť poukazujú na obsah vzdelávacieho programu na univerzite. Teda základnými vyučovacími predmetmi by mali byť: zdravý životný štýl, telesná výchova – pre zlepšenie zdravotného stavu starších ľudí; disciplíny psychologického a pedagogického cyklu – pre ozdravenie rodinnej klímy; novinky vedy a techniky, dejiny a literatúra – pre pochopenie a prehodnotenie životných hodnôt. Na druhej strane prioritou takých inštrumentálnych hodnôt akými sú zodpovednosť, vzdelanie a čistota vytvára dobrý základ pre vytvorenie samosprávy poslucháčov, ich organizovanie sa do klubov a záujmových skupín, a zároveň aj zapojenie do dobrovoľníckej činnosti.

Literatúra

1. Animacja społeczno-kulturalna jako metoda aktywizacji środowiska lokalnego / Aleksander Kobylarek // W: Tworzyć, zmieniać, aktywizować... : animacja społeczno-kulturalna jako mobilizowanie potencjału indywidualnego i przeciwdziałanie bezradności społecznej / pod red. Edyty Zierkiewicz ze współpracy z Walentyną Wnuk. – Wrocław : MarMar, Marian Kaczorowski, 2006. – S. 35-47.
2. Яцемирская Р. С. Социальная геронтология. – Москва: ВЛАДОС, 1999. – 224 с.
3. Альперович В. Д. Проблемы старения: Демография, психология, социология. – Москва: АСТ, 2004. – 352 с.

PARTNERSTVO ŠKOLY A KOMUNITY AKO UKAZOVATEĽ OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI. SPOLOČENSKY AKTÍVNA ŠKOLA

Myroslava Tovkalo

*Docentka Katedry vzdelávacej politiky Lvovského inštitútu ďalšieho
pedagogického vzdelania (Lvov), e-mail: molinyk@ukr.net*

V príspevku sme sa venovali základným problémom formovania štátno-verejného typu riadenia školstva v Ukrajine na príklade činnosti spoločensky aktívnych škôl.

Kľúčové slová: škola, komunita, partnerstvo, štátno-verejný typ riadenia školstva, spoločensky aktívna škola.

*Občianska spoločnosť – ľudia, ktorí
rozmyšľajú a konajú nezávisle od štátu.*

George Soros.

Výzvu G. Sorosa k tomu, aby sme konali *nezávisle* od štátu, v podmienkach ukrajinského školstva by bolo treba transformovať na viac realistický spôsob, a to: všetkými možnými spôsobmi zmierniť *závislosť* od štátu a následne pokračovať vo formovaní občianskej spoločnosti. Za jeden z takých krokov, bohužiaľ málopočetných, možno v poslednej dobe pokladať vyhlásenie štátno-verejného typu riadenia školstva, čo je zakotvené v *Národnej doktríne rozvoja školstva* (2002). Napriek tomu, že odvtedy už uplynulo skoro desať rokov, môžeme konštatovať, že štátno-verejný typ riadenia školstva sa v Ukrajine ešte neustálil. Normatívna právna základňa, ktorá by mala posilniť úlohu komunity pri schvaľovaní rozhodnutí z oblasti vzdelávania, často funguje na celkom formálnej úrovni (napr. *Nariadenie o poriadku podania správy o svojej činnosti zo strany riaditeľov materských škôl, všeobecno-vzdelávacích a odbornovo-technických škôl pre pedagogických pracovníkov a spoločnosť*) alebo vôbec nie je vypracovaná (napríklad ohľa-

dom vplyvu komunity, predovšetkým rodičov a žiakov, na učebné osnovy, výber školských učebníc atď.). Preto Ukrajina zatiaľ nedokázala obmedziť funkcie štátu a pokračovať v budovaní občianskej spoločnosti v strategickej oblasti – školstve.

Avšak pozitívne pokusy o zavedenie štátno-verejného typu riadenia ukrajinského školstva existujú, medzi nimi možno hovoriť o vytvorení spoločensky aktívnych škôl, ktoré vznikli v Ukrajine v r. 2003 [1; 2; 3]. Iniciatívu, ktorá sa vyvinula vo verejnom sektore, v medzinárodnej nadácii *Obrodzenie* a celoukrajinskej nadácii *Krok za krokom*, podporili pedagógovia, ktorí si uvedomovali, že škola je strediskom rozvoja komunity, ktorej poslaním je na jednej strane aktivizácia školy, avšak na druhej strane – v podmienkach nedostatočného financovania školstva – využívanie jej zdrojov. Napokon, dnes v Ukrajine funguje široká sieť spoločensky aktívnych škôl (viac ako 600), ktoré svoje poslanie vidia v poskytovaní kvalitných vzdelávacích služieb pri spolupráci s komunitou.

Spoločensky aktívna škola sa zakladá na troch pilieroch: partnerstve, dobrovoľníctve a demokratických hodnotách. V dnešných podmienkach sa nie všetkým darí ich realizovať v praxi. Vytvoreniu úspešného *partnerstva* medzi učiteľmi, žiakmi a ich rodičmi vo vzdelávacom a výchovnom procese, ale aj na vyššej úrovni – medzi školou, kostolom, orgánmi miestnej samosprávy, podnikateľskou sférou, štátnymi úradmi prekáža niekoľko závažných ukazovateľov. Prvým a asi najdôležitejším faktorom je nízka úroveň dôvery ukrajinských občanov k vlastnému školstvu. Ukazovatele negatívneho vzťahu k ukrajinskému školstvu, ktoré sa v poslednom čase pohybujú v rámci 61% – 57%, naznačujú o strategickom probléme, ktorý musí pre seba riešiť, Ukrajina keď ako štát nechce stratiť svoju budúcnosť. Taký nízky rating dôvery odráža aj nízku kvalitu vzdelávacích služieb, a zároveň príliš veľkú vzdialenosť od reality učebných osnov, nekonkurencieschopnosť ukrajinských vysokých škôl, korupciu v systéme školstva, stratu autority učiteľstva, manipulácie vedenia od strednej až po vyššiu úroveň.

Každoročný prieskum verejnej mienky o vzťahu k školskému vzdelávaniu v USA, ktorý uskutočňuje spoločnosť *Gellap*, poukazuje na jeden zaujímavý fakt: školstvo všeobecne získava oveľa menej bodov ako konkrétna škola, ktorá sa nachádza v blízkosti občanov a činnosť ktorej je im dobre známa [4, 51]. To vedie k zákonitosti: za formovanie obrazu školstva môžu,

okrem samotných škôl, aj orgány štátnej moci, masmédiá a i., napriek tomu obraz konkrétnej školy závisí výnimočne od jej činnosti. L. Caroll a L. Cunningham zostavili *rating charakteristík školy*, ktoré zvyšujú k nej dôveru spoločnosti. Medzi najdôležitejšie charakteristiky patria [4, 53]:

1. Kompetentnosť a zodpovednosť učiteľov.
2. Špecializované učebné a výchovné programy.
3. Efektívna práca riaditeľa (vedúceho).
4. Priestory a areál školy.
5. Teplá, priateľská atmosféra.

Na základe vyše uvedených amerických sociologických údajov, podobný prieskum sa pokúsili usporiadať na pôde Lvovskej špecializovanej školy *Nadija* (riaditeľka Iryna Chmil). Pochopiteľne, že toto anketovanie malo lokálny charakter a slúžilo viac na marketingové účely, avšak jeho výsledky môžu odrážať náladu ukrajinskej spoločnosti. Bolo zistené, že parametre, posilňujúce dôveru k škole medzi ukrajinskými občanmi, ktorí nemajú k nej priamy vzťah, sa istým spôsobom odlišujú. Sú to:

1. Disciplína (väčšina opýtaných – starší ľudia).
2. Kompetencie a zodpovednosť učiteľov.
3. Efektívna práca riaditeľa (vedúceho).
4. Prospech žiakov.
5. Priestory a areál školy.

Je zaujímavé, že rodičia žiakov školy *Nadija* väčšiu pozornosť venovali tým charakteristikám školy, ktoré pre seba zvolili aj Američania, a to: kompetentní učitelia a špecializované učebné osnovy.

Medzi charakteristiky, ktoré posilňujú dôveru k škole a nadväzujú tesnú spoluprácu, patrí aj otvorenosť jej zdrojov. Avšak v podmienkach centralizovaného systému a pseudospoločenskej účasti riaditeľa škôl pokladajú za zbytočné a neodôvodnené riziko nadväzovať horizontálne partnerské vzťahy prostredníctvom otvorenia zdrojov školy pre používanie komunity. Predsa treba povedať, že v obecných kompaktných komunitách je situácia o niečo iná. Riaditeľ obecnej školy musí pred komunitou podať správu nie len raz do roka, ako sa to vyžaduje podľa *Nariadenia*, ale takmer každý deň, keď sa cestou do práce stretne s obyvateľmi obce. Preto otvorenie zdrojov

školy, ktorá často môže byť jedinou ustanovitznou kultúry v komunite, sa v takých podmienkach stáva nie len formou partnerstva, ale aj prejavom medziľudských vzťahov.

Partnerstvo podnikateľskej sféry a školy sa v Ukrajine tiež nachádza na začiatocnom štádiu. Ukrajinskí podnikatelia ešte, bohužiaľ, si definitívne neuvedomujú, že investície do vzdelávania sú to najvýnosnejšie investície do budúcnosti. Napokon aj samotná ukrajinská spoločnosť si ešte celkom neuvedomuje dôležitosť síl podnikateľskej sféry pri riešení sociálnych problémov. Partnerstvo školy a podnikateľskej sféry by sa malo zakladať na princípoch *sociálnej zodpovednosti* podnikateľstva pred školstvom, uskutočňuje sa na viacerých úrovniach, predovšetkým prostredníctvom:

1. Výskumu trhu práce a poskytovania prognostickej informácie ohľadom potrieb trhu na 5–10 rokov,
2. Dialógu so vzdelávacími ustanovitznami ohľadom odbornej orientácie žiakov,
3. Vplyvu na zvýšenie úrovne vzdelávacích štandardov, formovania študijných programov, modernizácie učebníc,
4. Odbornej pomoci vo vypracovaní programov, uskutočnení podnikateľských podujatí,
5. Investícií do štúdia a školenia personálu,
6. Motivácie k štúdiu prostredníctvom štipendií a ponuky práce najlepším absolventom,
7. Dobročinných vkladov a sponzorstva (čo doteraz je závažným problémom kvôli právnemu neurovnaniu otázok takej vzájomnej spolupráce a finančnej nesamostatnosti škôl).

Zo svojej strany vzdelávacie inštitúcie uznávajú, že by sa zásadou ich vzájomnej spolupráce s podnikateľskou sférou malo stať dodržiavanie vysokých štandardov vzdelávania a poskytnutie kvalitných vzdelávacích služieb, najmä pre dospelých, príprava vysokokvalifikovaných odborníkov podľa potrieb trhu, vykonávanie odborného poradenstva a profilovania na strednej škole.

Prejavom partnerských vzťahov medzi školou a komunitou je nadväzovanie medzi nimi dialógu, ktorý by mohol vyústiť do *kolegiálneho schvaľovania rozhodnutí*, čo predpokladá transparentnosť, prístupnosť a podriadenosť školy.

Spoločné schvaľovanie rozhodnutí je možné za predpokladu, že:

- rodičov a komunitu informujú o všetkých aspektoch činnosti školy;
- *škola zisťuje očakávania rodičov* (obyčajne na začiatku školského roka);
- rodičia a zainteresované skupiny sa zúčastňujú na plánovaní činnosti školy (podľa preukázaných očakávaní) a plnení určených úloh;
- *škola predkladá správy o splnení plánov a realizácii očakávaní* (obyčajne na konci školského roka).

Ukrajinská škola sa nemôže pochváliť príliš veľkou skúsenosťou pri zapojení komunity, najmä rodičov, do spoločného rozhodovania. Avšak máme pozitívny príklad niektorých spoločensky aktívnych škôl, ktoré informujú rodičov o učebných plánoch, plánoch výchovných podujatí a plánoch rozvoja školy (prostredníctvom webovej stránky, nástenky, na schôdzke rodičovského združenia), zasa aktívnych a ochotných rodičov zapájajú do procesu plánovania. Taká činnosť školy napomáha nadväzovaniu partnerských vzťahov a zapojeniu sa rodičov do dobrovoľníckych podujatí, napokon v osobe rodičov škola nachádza aj verejných kontrolórov nad splnením plánov.

Predsa kruh otázok, ohľadom ktorých ukrajinská škola preukazuje očakávanie, nie je veľmi veľký. Sú to:

- forma komunikácie, ktorú preferujú rodičia;
- organizačné záležitosti – či rodičia pokladajú navrhované rozhodnutie za účelné (sem treba zaradiť aj otázku o využití prostriedkov pre financovanie školy);
- poslanie, priority činnosti školy.

Bohužiaľ, mimo tohto zoznamu často ostáva to najdôležitejšie – kvalita vzdelávania. Môžeme konštatovať, že napriek 9-ročnej skúsenosti štátno-verejnej správy, stále je veľmi nízky vplyv komunity na kvalitu vzdelania. Riaditelia-nadšenci sa snažia zapájať rodičov do hodnotenia celkovej kvality školy alebo len práce učiteľov, avšak tieto prípady sú skôr výnimočné než typické. Navyše, je tu zo strany vedenia školy aj nebezpečenstvo manipulácie a vydierania výsledkami prehľadu (k tomu dochádza, keď rodičov a žiakov požiadajú, aby ohodnotili prácu učiteľa), a to môže diskreditovať samotnú myšlienku zistenia očakávaní.

Autorkine prieskumy naznačujú, že rodičia žiakov by chceli podstatne ovplyvniť vzdelávací a výchovný proces (76% – v meste, 63% – na dedine), predovšetkým sa vyjadrujú ohľadom zjednodušenia a modernizácie učebných osnov, fakultatívneho vyučovania cudzích jazykov atď. Avšak nadmerná centralizácia aj v tejto oblasti, malá pohyblivá zložka nielen neumožňujú realizovať tieto očakávania v praxi, ale aj potláčajú iniciatívu rodičov, ponechávajúc im len malú možnosť na realizovanie ich záujmu, a to: získavanie prostriedkov na financovanie školy.

Aktívne spolupracovať so školou rodičov nabáda *Zákon o vzdelaní*, najmä články 50, 59 a 60, ktoré im poskytujú právomoci zúčastňovať sa na vzdelávacom a výchovnom procese. Bohužiaľ, nejasné formulovanie článkov zákona spôsobilo to, že často ani rodičia, ani učitelia nevedia dať odpoveď na otázku, ako presne sa má prejavovať účasť rodičov na vzdelávacom a výchovnom procese (pozri o tom [5]).

V Ukrajine spolupráca s rodičmi a celou komunitou na základe partnerstva je veľkou výzvou pre školy, lebo si vyžaduje od učiteľov odvahu, flexibilitu a úsilie, ale je to jediný možný spôsob pre úspešný rozvoj vzdelávania v dnešných podmienkach.

Literatúra

1. Всеукраїнський фонд “Крок за кроком” презентує громадсько-активні школи // Директор школи. Україна. – Київ: Плянди, 2008. – Листопад. – 72 с.
2. Громадсько активні школи в Україні: Кроки до дій: Посібник зі створення та управління громадсько активною школою. – Всеукраїнський фонд “Крок за кроком”. – 2-ге вид. – Київ: СПД-ФО Парашин К. С., 2008. – 164 с.
3. Ёльникова Г., Даниленко Л., Сорочан Т., Клокар Н., Софій Н., Ворон М. Організація та розбудова громадсько активної школи як осередку розвитку громади: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Г. Ёльникової. Всеукраїнський фонд “Крок за кроком”. – Київ: СПД-ФО Парашин К. С., 2007. – 172 с.
4. Серджіовані Т., Барлінгейм М., Кумз Ф., Тарстон П. Керування освітою і шкільне врядування. – Львів: Літопис, 2002. – 440 с.
5. Товкало М. Залучення батьків і всієї громади до діяльності школи // Освітня політика: З вершин і низин: Навчально-методичний посібник / За редакцією П. Хобзея, Р. Шияна. – Львів: ЛОІППО, 2010. – С. 141-200.

